

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารวิจัย (Research Paper) เรื่อง

เอกสารวิจัย (Research Paper)

เรื่อง **ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง :
ศึกษาเฉพาะกรณี
พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๒๒ ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. / โทรสาร. ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๖ เว็บไซต์ www.sscthailand.org

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

**เอกสารวิจัย (Research Paper) เรื่อง ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง :
ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พิมพ์ครั้งที่ ๑ – กรุงเทพฯ จำนวน ๔๐๐ เล่ม
ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๓, ๑๙๐ หน้า**

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย เป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลอากาศตรี ภูมิใจ	เลขสุนทรภากร
ที่ปรึกษา	: พันเอก บัณฑูร	บำเรอราช
	: พันเอก ประเทือง	ปิยกะโพธิ์
บรรณาธิการเล่ม	: นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์	เกษตรวิทย์
ผู้ตรวจ	: นาวาอากาศเอกหญิง พัฒน์จิตา	ธีรราอุดมวิทย์
	: พันเอก ณ์ฐวรรธน์	แสงจันทร์
	: พันเอก ธีรวัฒน์	ณ สงขลา
ผู้เรียบเรียง	: เรืออากาศโทหญิง ศิวลีย์	สิริโรจน์บริรักษ์
คณะนักวิจัย/ผู้เขียน	: พันโท ชำรงชัย	हनุนภักดี
	: นางสาวนิตยา	งานไฉ
	: นางสาวณัฐา	แก้วคำแสน
	: นางสาวปาณิสรา	เทียนอ่อน
บรรณาธิการประจำกอง	: สิบเอกหญิง กนกรดา	คล้ายธานี
ศิลปกรรม	: สิบเอกหญิง ปรียาภรณ์	สุขเกษม
พิสูจน์อักษร	: สิบตรีหญิง จุฑารัตน์	บุญประเสริฐ

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๖๒ ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. / โทรสาร. ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๖ เว็บไซต์ www.sscthailand.org

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารวิจัย (Research Paper)

เรื่อง ความทำลายตามแนวแม่น้ำโขง :
ศึกษาเฉพาะกรณี
พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยมีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒) ศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓) ศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๔) ศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผลการวิจัยนี้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติการกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กร NGOs ที่เกี่ยวข้องบริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ๑. ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑.๑ ความเชื่อมโยง (Connectivity) ได้แก่ (๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ยังคงพบอุปสรรคบางประการ (๓) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) (๔) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน และ (๕) ปัญหาด้านสาธารณสุข ๑.๒ ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena) ได้แก่ (๑) สายสัมพันธ์ความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง และ (๒) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมฝั่งโขง ๑.๓ สิ่งแวดล้อม (Environment) ได้แก่ (๑) การลดลงของแม่น้ำโขง (๒) ปัญหาร้ายแล้ง (๓) การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อาหาร (๔) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน (๕) ปัญหาการดูตหาย (๖) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ และ (๗) การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางธรรมชาติ ๑.๔ การเคลื่อนย้าย (Mobility) ได้แก่ (๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของกลุ่มทุนต่างชาติ (๒) การลักลอบ

นำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๓) การค้ามนุษย์ (๔) การหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และ (๕) คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ **๒. ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒.๑** ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลงส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว (๒) นโยบายของประเทศมหาอำนาจต่อประเทศเพื่อนบ้าน (๓) การสร้างโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเพื่อนบ้านและ (๔) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ๒.๒ ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง (๒) ปัญหาภัยแล้ง (๓) การสร้างเขื่อนของประเทศเพื่อนบ้าน (๔) เศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ (๕) การปรับเปลี่ยนนโยบายการนำเข้าสินค้าของประเทศมหาอำนาจ (๖) นโยบายการต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจ (๗) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (๘) การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึก (๙) ปัญหากรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ (๑๐) การระเบิดเกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง (๑๑) การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง **๓. แนวทางการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ๓.๑** ความร่วมมือภายในประเทศ ได้แก่ (๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน (๒) ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการค้นคว้าและวิจัยร่วมกัน และ (๓) การสร้างโครงข่ายความร่วมมือระดับชุมชน **๓.๒** ความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ (๑) ความร่วมมืออย่างเป็นทางการกับหน่วยงานทางการของประเทศเพื่อนบ้าน (๒) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของไทยเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามแนวชายแดน (๓) ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวง (๔) ความร่วมมือด้านการศึกษา และ (๕) ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการน้ำในแม่น้ำโขง **๔. แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ๔.๑** แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพ (๑) กองทัพสามารถเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนขีดความสามารถโดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจระหว่างประเทศ (๒) กองทัพสามารถใช้ปัจจัยที่เกื้อกูล ได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมมาพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน (๓) กองทัพสามารถเข้ามามีบูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลด้านความมั่นคง เพื่อรับมือกับความท้าทายต่อความมั่นคง และ (๔) กองทัพสามารถเข้ามามีส่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมชาวด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน **๔.๒** แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (๑) การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการลดโอกาสการนำปมทางประวัติศาสตร์ในอดีตมากระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันในปัจจุบัน (๒) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการพึ่งตนเองและปรับตัวด้านการประกอบ

อาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง (๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ในเรื่องการปรับตัวด้านความมั่นคงด้านอาหารแก่ประชาชนในพื้นที่ และ (๔) ภาครัฐควรมีการจัดทำฐานข้อมูลด้านการบริหารจัดการในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา

จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ ๑. ข้อเสนอแนะสำหรับกองทัพ (๑) กองทัพควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อการเฝ้าติดตามและรับมือกับความท้าทายในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขง ในลักษณะศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Joint Control and Cooperation Center) (๒) กองทัพสามารถเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนขีดความสามารถและงานในการพัฒนาประเทศ (๓) กองทัพควรมีการจัดตั้งช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis communication) เพื่อลดข้อพิพาทในพื้นที่คลุมเครือ (Grey Zone conflicts) เช่น พื้นที่เกาะดอนและการปฏิบัติการตามลำแม่น้ำโขง เป็นต้น (๔) กองทัพควรดำรงความต่อเนื่องในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและใช้ทักษะทางวัฒนธรรม และ (๕) กองทัพควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมข่าวด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ๒. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (๑) ภาครัฐควรมีการริเริ่มและจัดตั้งประชาคม/ภาคี เพื่อการบริหารจัดการแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ (๒) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการพึ่งตนเองและปรับตัวด้านการประกอบอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง (๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ในเรื่องการปรับตัวด้านความมั่นคงด้านอาหารแก่ประชาชนในพื้นที่ (๔) มีระบบการช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยา ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๕) ภาครัฐควรนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) เข้ามาใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเป็นฐานข้อมูลด้านการบริหารจัดการในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา และ (๖) ควรมีการบูรณาการงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง

เอกสารวิจัย (Resegrch Paper) เรื่อง ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง :
ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This research study the challenges along the Mekong River: a case study in the Northeastern region of Thailand which have objectives (1) to study the challenges of comprehensive security, (2) study the impacts from both positive and negative of comprehensive security challenges, (3) study approaches to create opportunities and cooperation towards comprehensive security, (4) study guidelines and policy recommendations for the military and related agencies to address the challenges of comprehensive security along the Mekong River in the Northeastern region. This study applies a qualitative research methodology and results are based on In-Depth Interviews and Focus Group. While, the sample is the related personnel who are in charge of the execution of missions and authorities in national security in terms of security, economy, society, culture, natural resources, environment and civil society as well as NGOs; along the Mekong River in the Northeastern region, consequently brought the collected data to process by Content Analysis technique.

The findings reveal (1) **Challenges of comprehensive security** on (1.1) **Connectivity** which comprises of Infrastructure development and transport routes, Cooperation mechanisms in the Greater Mekong sub-region still encounter some obstacles, Entry of technology such as an unmanned aerial vehicle (drone) and Communicate, problems from dam construction and public health problems, (1.2) **Social Phenomena** consists of The relationship as sister cities and Cultural change in the community along the Mekong River, (1.3) **Environment** include Decreasing water level, Drought problems, Foodchain changes, Unclear boundaries especially on Don Island, Sand suction, Competition for water resources and Change of natural resources, and (1.4) **Mobility** contains Order trade and the entry of foreign capitalists, Smuggling-export of illegal goods, Human trafficking, Illegal escapism and Stateless person. On (2) **the impacts**

comprehensive security challenges are divided into (2.1) **Positive impacts** consists of the decreasing water level in the Mekong River, the policies of major powers, the construction of bridges over the Mekong River, the explosion of natural rocky islands along the Mekong River and the technological advancement; (2.2) **Negative impacts** involve the decreasing water level in the Mekong River, Drought, Dam construction by the neighbouring countries, Worldwide economic depression, Import policy change of great powers, Policies of great powers, Technological advancement, Change of thalweg in the Mekong River, Ownership conflict of Don Island, Explosion of natural rock islands along the Mekong River and Bridge construction across the Mekong River. For (3) **the Approaches to create opportunities and cooperation towards comprehensive security** comprise (3.1) **Cooperation within the country**, including cooperation with domestic agencies, both public and private sectors, Collaboration with education agencies with a focus on providing support to the government sector to conduct research and cooperation with the community by creating a network of cooperation at the community level, and (3.2) **International cooperation**, namely formal cooperation with neighbouring countries' military agencies. Cooperation with Thai government agencies to solve problems along the border and cooperation with neighbouring countries through cooperation mechanisms between provinces as well as **Education cooperation** with international organizations to exchange information on water management in the Mekong River and solving problems. And (4) **the Guidelines and policy recommendations for the military and related agencies to address the challenges of comprehensive security** involve (4.1) **Guidelines and policy recommendations for the military** consists of the military can play a part in building international trust, the military can use complementary factors such as race, religion, language and culture to develop relationships with neighbouring countries, the military can join the creation of the security database to confront the challenges to security and the military can take part in strengthening the security news

community between Thailand and neighbouring countries, and (4.2) **Policy guidelines and recommendations to relevant agencies** include Implementation of international relations in reducing the past historical conflict that affect the current relationship, the government should promote self-sufficiency and employment adjustment on the Mekong Community Economic Base, Relevant agencies should educate people in the area of food security adaptation, the government sector should establish a database on the management of the Mekong River and its tributaries.

Finally, the study results reach to (1) **Recommendations for the military** which contains (1.1) the military should support the establishment of a coordination centre to monitor and tackle challenges in areas along the Mekong River In the form of a Joint Control and Cooperation Center,(1.2) the military can take part in supporting the capacity and work in developing the country, (1.3) Establishing a Crisis communication channel to reduce Grey Zone conflicts such as Don Island conflict, (1.4) the military should maintain continuity in relations with neighbouring countries and utilising cultural skills. and neighbouring countries and use cultural skills, and (1.5) Strengthening the security news community between Thailand and neighbouring countries, as well as (2) **Recommendations for related agencies** involves (2.1) a community/ partner should be initiated and established for the sustainable management of the Mekong River and its tributaries. Both at the national and local level, (2.2) the government should promote self-sufficiency and employment adjustment on the Mekong Community Economic Base, (2.3) relevant agencies should educate people in the area of food security adaptation, (2.4) create a system to help compensate those affected by Mekong River development in the Northeastern region, (2.5) the public sector should apply Blockchain technology to drive information exchange and management database in the Mekong River and its tributaries, (2.6) academic work and research related to the ecological change in the Mekong River should be integrated.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายในศูนย์ศึกษาวิทยาศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ทางคณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการช่วยเหลือและสนับสนุนการทำวิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พลอากาศตรี ภูมิใจ เลขสุนทรากร (ผอ.ศศย.สปท.) พันเอก บัณฑูร บำเรอราช (รอง ผอ.ศศย.สปท.) พันเอก ประเทือง ปิยะกะโพธิ์ (รอง ผอ.ศศย.สปท.) นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์ เกษตรวิทย์ (ผอ.กภศ.ศศย.สปท.) นาวาอากาศเอกหญิง พรรณชิตา อีวราอุดมวิทย์ และ พันเอก ณ์จิวรรณ แสงจันทร์ (รอง ผอ.กภศ.ศศย.สปท.) และบุคลากรในศูนย์ศึกษาวิทยาศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ตรวจสอบข้อบกพร่อง แก้ไขปรับปรุง ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำวิจัย คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สำหรับการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์กร NGOs ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และในพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลในพื้นที่และมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนขอขอบพระคุณทุกหน่วยงานที่ได้กล่าวมาข้างต้นที่ได้ตระหนักถึงปัญหาและให้ความสำคัญต่อการทำรายงานวิจัยฉบับนี้อย่างยิ่ง

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคลากรในสังกัดกองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษาวิทยาศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งกำลังกาย และกำลังใจด้วยดีเสมอมา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์

หากรายงานวิจัยฉบับนี้มีข้อบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขอน้อม
รับไว้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข และพัฒนาในโอกาสต่อไป

คณะนักวิจัยฯ
กองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
สิงหาคม ๒๕๖๓

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผลการวิจัยนี้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการกิจและมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กร NGOs ที่เกี่ยวข้องบริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ๑. ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม แบ่งออกเป็น ๒ พื้นที่ คือ

๑.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สรุปได้ดังตาราง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
ความเชื่อมโยง (Connectivity)	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) ดำรงความต่อเนื่องของกลไกความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น GBC, HLC และ BLO เป็นต้น	(๑) ภัยพิบัติ (๒) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เช่น GMS, MRC, MLC, JCCCN เป็นต้น ยังคงพบอุปสรรคบางประการ (๓) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	(๑) ภัยพิบัติ (๒) ปัญหาด้านสาธารณสุข (๓) อาชญากรรมข้ามชาติ
ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)			(๑) สายสัมพันธ์ความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง	(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง
สิ่งแวดล้อม (Environment)				(๑) ระดับปริมาณน้ำไหลลดลง (๒) ปัญหามลพิษ (๓) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (๔) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน (๕) การดูดทราย (๖) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ (๗) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
การเคลื่อนย้าย (Mobility)	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ			(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๒) การค้ามนุษย์ (๓) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย

๑.๒ พรอมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สรุปลำดับดังตาราง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
ความเชื่อมโยง (Connectivity)	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	(๑) ภัยพิบัติเสพติด (๒) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น GMS, MRC, MLC, JCCCN เป็นต้น ยังคงพบอุปสรรคบางประการ (๓) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม	(๑) ภัยพิบัติเสพติด (๒) ปัญหาด้านสาธารณสุข
ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)		(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง		(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
สิ่งแวดล้อม (Environment)				(๑) ระดับน้ำโขงลดลง (๒) ปัญหาภัยแล้ง (๓) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (๔) การดูดทราย (๕) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง (๖) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน
การเคลื่อนย้าย (Mobility)	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ	(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ	(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๒) การค้ำมนุษย์ (๓) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย (๔) คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ

๒. ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

๒.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒.๑.๑ ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ๒.๑.๒ ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง (๒) ภัยแล้ง (๓) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน (๔) เศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ (๕) การปรับเปลี่ยนนโยบายการนำเข้าสินค้าของประเทศมหาอำนาจ (๖) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (๗) การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึกลับ และ (๘) ปัญหากรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่

๒.๒ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒.๒.๑ ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลงซึ่งส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว (๒) นโยบายของประเทศมหาอำนาจ (๓) การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง และ (๔) การระเปิด

เกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง ๒.๒.๒ ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง (๒) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน (๓) นโยบายของประเทศมหาอำนาจ (๔) การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง และ (๕) การระเบิดเกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง

๓. แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓.๑ ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) หน่วยงานด้านความมั่นคง ได้แก่ ความร่วมมือกับหน่วยงานภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน ในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน (๒) หน่วยงานด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา เพื่อทำการค้นคว้าและวิจัยร่วมกัน ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนผ่านกลไกการประชุมสภาหอการค้าของจังหวัดลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถสร้างมูลค่าร่วมกัน และ (๓) ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม ได้แก่ ความร่วมมือกับชุมชน โดยการสร้างโครงข่ายความร่วมมือระดับชุมชน และความร่วมมือกับภาครัฐ ในการจัดทำและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา เพื่อศึกษา วิจัย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษาและการวิจัยของประเทศลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการพัฒนาร่วมกันที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น **๓.๒ ความร่วมมือระหว่างประเทศ** (๑) หน่วยงานด้านความมั่นคง ได้แก่ ความร่วมมืออย่างเป็นทางการกับหน่วยงานทางทหารของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาเสียดินแดน และความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของไทย เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามแนวชายแดน ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวง ร่วมกับจังหวัด ตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การรับประทานอาหาร การเล่นกีฬาาร่วมกัน เป็นต้น (๒) หน่วยงานด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ โดยมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นทางการ เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงและความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) รวมทั้งความร่วมมือด้านการศึกษา ในการเรียนรู้วิจัย และนวัตกรรม ตลอดจนความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด (๓) ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม ได้แก่ ความร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการน้ำในแม่น้ำโขงและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

๔. แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม **๔.๑ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพ** (๑) กองทัพควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อการเฝ้าติดตามและรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงไม่ตามแบบ/ รูปแบบใหม่ ในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงหรือพื้นที่อื่น ๆ ผ่านกลไกของ กอ.รมน. ในลักษณะศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Joint Control and Cooperation Center) ตลอดจนเพื่อนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้อย่างประสานสอดคล้องกันเพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (๒) กองทัพสามารถเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนขีดความสามารถ และงานในการพัฒนาประเทศ โดยเข้ามามีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม และบูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลด้านความมั่นคง เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการจัดทำนโยบาย แผนงานที่เกี่ยวข้อง (๓) การพิจารณาปรับปรุงในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งจัดตั้งช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis communication) เพื่อลดข้อพิพาทในพื้นที่คลุมเครือ (Grey Zone conflicts) เช่น พื้นที่เกาะดอน การปฏิบัติการตามลำแม่น้ำโขง เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติระหว่างกัน (๔) กองทัพควรดำรงความต่อเนื่องในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและใช้ทักษะทางวัฒนธรรม ในอันที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้หน่วยทหารในพื้นที่และกรมกิจการชายแดนทหาร (ชด.ทหาร) เป็นกลไกด้านความมั่นคงที่สำคัญ และ (๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมข่าวด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยกรมข่าวทหาร กรมกิจการชายแดนทหาร รวมทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ สามารถเข้ามามีส่วนในเรื่องดังกล่าวได้ **๔.๒ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** (๑) ควรมีการริเริ่มและจัดตั้งประชาคม/ ภาคี เพื่อการบริหารจัดการแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขายังยั่งยืน ทั้งในระดับชาติ และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นแพลตฟอร์มกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาเข้าด้วยกัน (๒) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการในการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เกิดการพึ่งตนเองและปรับตัวด้านการประกอบอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง (๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรวบรวมพันธุ์ปลา เพื่อกระจายในแหล่งน้ำภายใน พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องการหาแหล่งอาหารสำรอง และการปรับตัวด้านความมั่นคงด้านอาหารแก่ประชาชนในพื้นที่ (๔) มีระบบการช่วยเหลือชดเชย เยียวยา เกษตรกรชาวประมง ชุมชน ท้องถิ่น ที่ได้รับผลกระทบเฉพาะหน้าจากการพัฒนาแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๕) ภาครัฐควรนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain)

เข้ามาใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และเป็นฐานข้อมูลด้านการบริหารจัดการในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา และ (๖) ควรมีการบูรณาการงานวิชาการ งานวิจัย ไร่บ้าน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง ระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ดังนั้นควรมีการศึกษาความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ และภาคอื่น ๆ ด้วย เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒) การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานความมั่นคงและทุกภาคส่วน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น ควรทำการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากทุกภาคส่วน เช่นเดียวกันถึงผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้การวิจัยสามารถอธิบายผลได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สารบัญ

บทคัดย่อ	(๑)
Abstract	(๕)
กิตติกรรมประกาศ	(๑๑)
บทสรุปผู้บริหาร	(๑๓)
สารบัญ	(๒๑)
สารบัญตาราง	(๒๓)
สารบัญแผนภาพ	(๒๔)

บทที่

๑ บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
คำถามในการวิจัย	๗
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๘
ขอบเขตของการวิจัย	๘
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๙
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๑๕

๒ ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)	๑๕
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความท้าทาย	๒๒
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสถานะแวดล้อม	๓๐
แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ	๓๖
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๒
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๕

๓ ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)	๔๙
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	๕๓

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๕๖
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๗
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	๖๒
การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
๔ ผลการศึกษา	๖๗
ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก	๖๗
ผลจากการสนทนากลุ่มย่อย	๑๒๕
๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๑
สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล	๑๓๑
ข้อเสนอแนะ	๑๔๕
บรรณานุกรม	๑๔๙
ภาคผนวก	๑๕๗

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๓.๑	กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึก	๕๑
ตารางที่ ๓.๒	กลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่ม	๕๓
ตารางที่ ๕.๑	สรุปและอภิปรายผลการวิจัยประเด็นความท้าทาย ต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	๑๓๖
ตารางที่ ๕.๒	สรุปและอภิปรายผลการวิจัยประเด็นความท้าทาย ต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	๑๓๗
ตารางที่ ๕.๓	สรุปผลการวิจัยผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคง แบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	๑๔๑
ตารางที่ ๕.๔	สรุปผลการศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือ เพื่อรองรับภัยคุกคามความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๔๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ ๒.๑	การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมิติความมั่นคงรูปแบบต่าง ๆ	๒๑
แผนภาพที่ ๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๖
แผนภาพที่ ๓.๑	พื้นที่บริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เก็บรวบรวมข้อมูล	๕๐
แผนภาพที่ ๓.๒	การสนทนากลุ่มที่ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย ในวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓	๕๗
แผนภาพที่ ๓.๓	การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติความมั่นคง ห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓ ณ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย	๕๘
แผนภาพที่ ๓.๔	การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติเศรษฐกิจ ห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓ ณ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย	๕๙
แผนภาพที่ ๓.๕	การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ห้วงระหว่าง วันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓ ณ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย	๖๐
แผนภาพที่ ๓.๖	การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๒ ผ่านระบบออนไลน์ ในห้วงระหว่างเดือน มี.ค. - มิ.ย.๖๓	๖๑
แผนภาพที่ ๔.๑	ปัญหาจากปริมาณระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง	๗๐
แผนภาพที่ ๔.๒	การลงพื้นที่เก็บข้อมูลบริเวณสะพานมิตรภาพน้ำเหือง ไทย-ลาว อ.ท่าลี่ จ.เลย ของคณะนักวิจัย	๗๖
แผนภาพที่ ๔.๓	ผลกระทบการลดลงของระดับน้ำในแม่น้ำโขง	๘๑
แผนภาพที่ ๔.๔	ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ห่วงโซ่อาหาร	๘๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติที่มีต้นกำเนิดมาจากที่ราบสูงทิเบต ไหลผ่านตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน (มณฑลยูนนาน และเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง) ผ่านตะวันออกของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และทางตอนใต้ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ ๔,๑๗๓ กิโลเมตร^๑ จึงจัดว่าเป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นแม่น้ำที่มีความยาวเป็นอันดับ ๑๐ ของโลก^๒ ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายเปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงประชากรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มูลค่าการค้าระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีปริมาณสูงเมื่อเทียบกับสัดส่วนการค้าระหว่างประเทศ และมีมูลค่าการค้าเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะสถิติการค้าชายแดน ในปี ๒๕๖๐^๓ ได้แก่ (๑) มูลค่าการค้าชายแดนไทย-เมียนมา มีมูลค่ารวม ๑๘๐,๐๓๗.๕๔ ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า ๓๒,๓๒๔.๔๘ ล้านบาท (๒) มูลค่าการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว มีมูลค่ารวม ๒๐๓,๓๓๐.๔๒ ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า ๕๒,๔๑๓.๕๔ ล้านบาท

^๑ ศูนย์ป้องกันวิกฤติน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ. (ไม่ระบุ). การดำเนินการด้านการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ลุ่มน้ำโขงในโครงการพัฒนาระบบคลังข้อมูล ๒๕ ลุ่มน้ำและแบบจำลองน้ำท่วมน้ำแล้ง, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://mekhala.dwr.go.th/download/basin/02-kong.pdf>

^๒ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจณี ละอองศรี. (๒๕๕๓). แม่น้ำโขง มหานทีแห่งชีวิต. เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการ ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : จดหมายเหตุ-ประวัติศาสตร์-นิเวศวิทยา-ชาติพันธุ์, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

^๓ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (๒๕๖๐). สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทยปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.dft.go.th/bts/trade-report>

(๓) มูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีมูลค่ารวม ๑๒๕,๓๖๔.๑๔ ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า ๗๘,๒๗๙.๗๐ ล้านบาท และ (๔) มูลค่าการค้าชายแดนไทย-เวียดนาม มีมูลค่ารวม ๗๙,๙๙๗.๕๔ ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า ๔๕,๑๔๔.๔๖ ล้านบาท

นอกจากแม่น้ำโขงจะมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจแล้ว แม่น้ำโขงยังมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ อันจะเห็นได้จากการที่ชาติมหาอำนาจหลายประเทศได้เข้ามาพัฒนากรอบความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอินเดีย เป็นต้น โดยจุดเริ่มต้นของความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเกิดขึ้นในปี ๒๕๓๕^๔ เมื่อกลุ่มประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงรวม ๖ ประเทศ ได้แก่ ไทย เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (มณฑลยูนนาน) ได้ร่วมมือกันจัดตั้งโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) โดยมีความร่วมมือทั้งหมด ๙ สาขา ได้แก่ (๑) คมนาคมขนส่ง (๒) โทรคมนาคม (๓) พลังงาน (๔) การค้า (๕) การลงทุน (๖) เกษตร (๗) สิ่งแวดล้อม (๘) การท่องเที่ยว และ (๙) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เกาหลีใต้ เป็นอีกหนึ่งในเอเชียตะวันออกที่พัฒนากรอบความร่วมมือกับลุ่มแม่น้ำโขง ถึงแม้ว่ายังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ได้แสดงให้เห็นว่า เกาหลีใต้ได้เพิ่มบทบาทเชิงรุกอย่างเต็มตัวผ่านกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-ROK Cooperation)^๕ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากที่ประชุมผู้นำอาเซียน-เกาหลีใต้ ครั้งที่ ๑๓ ณ กรุงฮานอย ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งเกาหลีใต้เสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศระหว่างกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอันประกอบด้วย สปป.ลาว เมียนมา ไทย กัมพูชา เวียดนาม กับเกาหลีใต้ โดยเกาหลีใต้เน้นบทบาทของการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนากับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงภายใต้ปฏิญญาแม่น้ำฮันเพื่อสถาปนาความเป็นหุ้นส่วนที่ครอบคลุมเพื่อความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Han-River Declaration of Establishing the Mekong-ROK Comprehensive Partnership for Mutual Prosperity) ซึ่งกำหนดความร่วมมือใน ๓ สาขา ได้แก่ (๑) ความเชื่อมโยงในอาเซียน

^๔โครงการจับตาอาเซียน (ASEAN Watch). (๒๕๖๑). *Current Issues 03/60: อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย*, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://asean-watch.org/2018/10/08/current-issues-0360-อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ/>

^๕กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๕๕). *กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค: ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี (Mekong - ROK Cooperation)*, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/25432-ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี-\(Mekong---ROK.html](http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/25432-ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี-(Mekong---ROK.html)

ทั้งมิติด้านกายภาพและสารสนเทศ (๒) การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นย้ำการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีศักยภาพ และ (๓) การพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะการพัฒนาชนบทและทรัพยากรมนุษย์

ในส่วนของ จีน นั้นเข้ามามีบทบาทผ่านกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lanchang Cooperation) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการจากที่ประชุมผู้นำกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๕ ที่เมืองชานย่า มณฑลไห่หนานของจีน ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคและอนุภูมิภาคกับภูมิภาคอื่นๆ ตลอดจนส่งเสริมความแข็งแกร่งให้กับประชาคมอาเซียนในภาพรวม โดยมีความร่วมมือ ๓ สาขาหลัก ได้แก่ (๑) การเมืองและความมั่นคง (๒) เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (๓) สังคม วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน

สำหรับ สหรัฐฯ ได้ริเริ่มกรอบความร่วมมือข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative: LMI) เมื่อปี ๒๕๕๒ อันเนื่องมาจากสถานการณ์ปัจจุบันที่อนุภูมิภาคแม่น้ำโขงได้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศมหาอำนาจที่จะเข้ามาลงทุนในภูมิภาค กรอบความร่วมมือ LMI จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศลุ่มน้ำโขงกับสหรัฐฯ และพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สาขาความร่วมมือมี ๖ สาขา ได้แก่ สิ่งแวดล้อมและน้ำ สาธารณสุข การศึกษา ความเชื่อมโยง การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงทางพลังงาน โดย LMI เร่งการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ LMI ระหว่างปี 2016-2020 (Master Plan of Action to Implement the Lower Mekong Initiative 2016-2020)^๖ การดำเนินการโครงการหุ้นส่วนเพื่อโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน (Sustainable Infrastructure Partnership) รวมทั้งยืนยันที่จะร่วมมือกับมิตรประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Friends of the Lower Mekong) และคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนและครอบคลุมในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

^๖ กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๖๐). *ข่าวสารนิเทศ : การประชุมรัฐมนตรีข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ครั้งที่ ๑๐, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒*. <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/79997-การประชุมรัฐมนตรีข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง-ครั้ง.html>

นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการมิชชันแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ซึ่งเป็นความร่วมมือของ ๔ ประเทศ ได้แก่ ไทย สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม (๒) การจัดการน้ำที่เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลเสียที่เป็นอันตรายน้อยที่สุด และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (๓) การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำโขง ทั้งนี้ จีนและเมียนมา ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ตอนบนของกลุ่มน้ำโขงได้เข้าร่วมเป็นประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partner) กับ MRC ตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ (ค.ศ. 1996)^๗

สำหรับประเทศไทย แม่น้ำโขงไหลผ่าน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และไหลไปทางทิศตะวันออกผ่านอำเภอเชียงของ ก่อนไหลเข้าสู่ สปป.ลาวที่แก่งผาได อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย รวมความยาวช่วงที่ไหลผ่านพรมแดนไทย-สปป.ลาว ที่จังหวัดเชียงราย รวมระยะทาง ๙๗ กิโลเมตร^๘ ก่อนที่จะไหลวกกลับเข้ามาเป็นพรมแดนกั้นระหว่าง ไทย-สปป.ลาว ผ่านดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และไหลผ่านจังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี รวมความยาวช่วงที่ไหลผ่านพรมแดนกั้นไทย-สปป.ลาว เป็นระยะทางรวม ๘๕๘ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๘ จังหวัด ๕๔ อำเภอ ๑,๗๓๕ หมู่บ้าน แล้วเข้าสู่ประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม จากนั้นไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ รวมความยาวของแม่น้ำโขงทั้งสิ้น ๔,๙๐๙ กิโลเมตร^๙ โดยเฉพาะ สปป.ลาว ที่มีเส้นเขตแดนตามร่องน้ำลึก ระยะทางยาว ๙๕๕ กิโลเมตร

^๗ กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๕๗). *ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ: คณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC)*, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.mfa.go.th/main/th/issues/42463-คณะกรรมการแม่น้ำโขง.html>

^๘ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (ไม่ระบุ). เรื่องที่ ๕ (เล่มที่ ๓๒) เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ: เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=32&chap=5&page=t32-5-infodetail04.html#:~:text=กล่าวมาแล้ว-,x.%20ความยาวและลักษณะโดยสรุปของเส้นแบ่ง,พะเยา%20น่าน%20อุดรดิตร%20และพิษณุโลก>

^๙ มন্ত্রী จันทวงศ์และคณะ. (๒๕๖๒). *การประชุมโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านสุขภาพ บนฐานความมั่นคงทรัพยากรทางอาหารและทรัพยากรธรรมชาติ ในลุ่มน้ำโขงและความสามารถในการปรับตัวจากปัจจัยเสี่ยงด้านภัยพิบัติ*, วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ ห้องประชุม บ้านมนังคศิลา. กรุงเทพฯ

ติดต่อกับประเทศไทย ซึ่งนับเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศในแม่น้ำโขงที่มีระยะทางยาวที่สุด^{๑๐} กล่าวคือ แม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างจีนและเมียนมา ระยะทางเพียง ๓๐ กิโลเมตร ในขณะที่เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างจีนและสปป.ลาว ระยะทาง ๒๓๔ กิโลเมตร

จะเห็นได้ว่า การมีพรมแดนติดต่อกันกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม เป็นต้น จึงทำให้ภัยคุกคามสามารถเชื่อมโยงถึงกันอย่างสลับซับซ้อนแบบก้าวข้ามมิติ ผลกระทบจากมิติหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออีกมิติหนึ่งอย่างมีอาจปฏิเสธได้ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง

โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ^{๑๑} ระบุถึงปัจจัยที่ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลงอย่างมากเป็นประวัติการณ์มีสาเหตุมาจาก (๑) ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาน้อยกว่าปกติทั้งในจีน สปป.ลาว และไทย (๒) เขื่อนจีนของจีน ลดระดับการระบายน้ำ ซึ่งทางการจีนได้แจ้งอย่างเป็นทางการมายังไทยว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงการระบายน้ำในช่วงวันที่ ๙-๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เนื่องจากการดำเนินการบำรุงรักษาสายส่งไฟฟ้าโรงผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ และ (๓) ปัจจัยที่กระทบแม่น้ำโขงในภาคอีสานโดยตรงคือ การทดสอบเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของเขื่อนไซยะบุรี

นอกจากนี้ ผลจากการประชุมการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพนิเวศในลุ่มแม่น้ำโขง^{๑๒} พบว่า สภาพนิเวศของลุ่มแม่น้ำโขงเปลี่ยนแปลงอย่างวิกฤติในปี ๒๕๖๒ ดังนี้

(๑) ระดับน้ำที่ลดลง (ปัญหาน้ำน้อย) โดยมีระดับน้ำในช่วงฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากน้อยกว่าปกติ คือ ในเดือนมิถุนายน-เดือนธันวาคม ๒๕๖๒ ระดับความสูงของแม่น้ำโขงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าช่วงปี ๒๕๒๖-๒๕๓๔ อย่างมาก

^{๑๐} สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๖๐). *การขนส่งในแม่น้ำโขงตอนล่าง*, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/lowerkong/lowerkong.html>

^{๑๑} ทวีศักดิ์ บุตรตัน. (๒๕๖๓, พฤษภาคม, ๑๕-๒๑). *ศึกแม่น้ำโขง (จบ). หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒๐๗๔ หน้า ๔๒.

^{๑๒} มন্ত্রী จันทวงศ์และคณะ. (๒๕๖๒). *การประชุมการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพนิเวศในลุ่มแม่น้ำโขง*, วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ ห้องประชุมบ้านมนังคศิลา. กรุงเทพฯ

(๒) ระดับน้ำที่เพิ่มสูงขึ้น (ปัญหาน้ำมาก) โดยมีระดับน้ำในช่วงฤดูแล้งมากกว่าปกติ คือในเดือนมกราคม-เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ระดับความสูงของน้ำโขงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าช่วงปี ๒๕๒๖-๒๕๓๔ อย่างมาก ซึ่งความผิดปกติของระดับน้ำที่ลดลงและระดับน้ำที่เพิ่มสูงขึ้นดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์ “น้ำท่วมหน้าแล้ง น้ำแห้งหน้าฝน” ซึ่งถือเป็นวิกฤติทางธรรมชาติที่กระทบต่อระบบนิเวศของพืชและสัตว์ รวมทั้งวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยและประกอบอาชีพในบริเวณริมฝั่งโขง

(๓) ระดับน้ำขึ้น-น้ำลงอย่างผิดปกติโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า โดยในพื้นที่มีความเสี่ยงสูง ที่จะเกิดน้ำท่วมฉับพลันจากการระบายน้ำออกจากเขื่อนของจีน และเขื่อนไซยะบุรีของ สปป.ลาว

(๔) น้ำโขงสีคราม เป็นปัญหาที่เกิดจากตะกอนแม่น้ำถูกกักไว้ที่เขื่อนไซยะบุรีจนไม่สามารถออกไปสู่ท้ายน้ำ ทำให้เกิดปรากฏการณ์แม่น้ำโขงใสมากจนเรียกว่า “แม่น้ำโขงสีคราม” ซึ่งนักชีววิทยาด้านประมงกล่าวว่า การที่แม่น้ำไม่มีตะกอนจะกระทบต่อระบบนิเวศและสัตว์น้ำในแม่น้ำโขงอย่างร้ายแรง เนื่องจากสภาพธรรมชาติน้ำในแม่น้ำโขงต้องมีลักษณะขุ่น พัดพาแร่ธาตุและสารอาหารสู่ระบบนิเวศ เป็นต้นดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผลกระทบดังกล่าวข้างต้นนั้นมีสาเหตุสำคัญสองประการคือ สภาวะภัยแล้งตามธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงทั้งตอนบนและตอนล่าง

จากนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๔ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป ได้มุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมในทุกระดับให้พร้อมเผชิญปัญหาและภัยคุกคามต่าง ๆ ลดความเสี่ยงและผลกระทบของภัยคุกคาม เตรียมพร้อมป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงอย่างรอบด้าน มีความเข้มแข็งในการป้องกันประเทศ และการเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เอื้อต่อการรักษาสถาปัตยกรรมของชาติ ดังนั้นจึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามแดนในลักษณะ “ความมั่นคงโดยรวมมือกัน หรือความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)”^{๓๓} ที่พิจารณาครอบคลุมถึงปัจจัยต่าง ๆ ไม่เฉพาะความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐ แต่จะต้องบูรณาการงานความมั่นคงทั้งภายใน

^{๓๓} สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๖๐). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ %20 \(พ.ศ.%20๒๕๖๐%20-%20๒๕๖๔\).pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ %20 (พ.ศ.%20๒๕๖๐%20-%20๒๕๖๔).pdf)

ประเทศและภายนอกประเทศให้มีความสอดคล้อง โดยอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ และความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศ รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่คนใหม่ของกรมองทิศทางการความมั่นคงในปัจจุบัน

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เล็งเห็นว่าการบริหารจัดการภัยคุกคามความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยเฉพาะความมั่นคงตามแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป มิเช่นนั้นการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน อาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์และไม่สามารถรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและจัดทำเอกสารวิจัย เรื่อง **“ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาผลกระทบจากความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ในการมีเสถียรภาพและความมั่นคงเป็นเป้าหมายสูงสุดในการดำรงอยู่ของประเทศชาติ มีความเจริญก้าวหน้าทางสังคม เป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและยั่งยืนในอนาคต

๑.๒ คำถามในการวิจัย

๑.๒.๑ ประเด็นความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

๑.๒.๒ ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

๑.๒.๔ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๓.๔ เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านเนื้อหา

ในการศึกษาเกี่ยวกับความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากนักวิชาการหลายท่าน โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) (๒) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความท้าทาย (๓) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสถานะแวดล้อม (๔) แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบและ (๕) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน บริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม

๑.๔.๓ ด้านประชากร

ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่มีภารกิจ อำนาจหน้าที่ หรือเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม ซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดหน่วยงาน ภาคความมั่นคง ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กร NGOs ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๔ ด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒-มิถุนายน ๒๕๖๓ ระยะเวลาทั้งสิ้น ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ความมั่นคงชายแดน หมายถึง พื้นที่ชายแดนของประเทศไทยที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านบริเวณชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ โดยภารกิจในการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนนั้น เป็นความรับผิดชอบของกองทัพไทยในการสร้างรั้ว เครื่องกีดขวาง และการจัดวางกำลังทหาร เพื่อตรึงแนวชายแดนไว้ นอกจากนี้ กองทัพไทยยังมีภารกิจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในทุกมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน

๑.๕.๒ ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) หมายถึง (๑) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ปลอดจากความหวาดกลัว มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจาก

ความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น (๒) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดขึ้นของกลุ่มประชาสังคม (๓) ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security) คือการมีอำนาจอุปถัมภ์ในการปกครองดินแดน และการมีขีดความสามารถที่พร้อมเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น (๔) ความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) เนื่องจากปัญหาความมั่นคงบางประการ ขีดความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และ (๕) ความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security)

๑.๕.๓ ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม หมายถึง ความท้าทายเชิงบวก ได้แก่ โอกาส (Opportunities) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกิดจากสภาวะของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี ประชากร ค่านิยมและทัศนคติ และการแข่งขันทางด้านต่าง ๆ สำหรับ ความท้าทายเชิงลบ ได้แก่ ภัยคุกคาม (Threats) ทั้งภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิมและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (Environment) รวมถึงปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena) จากความเชื่อมโยงและการข้ามพรมแดนของประชาชนในสองฝั่งโขง ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคม ความเชื่อ การปรับตัว และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบกับการเคลื่อนย้าย (Mobility) ของทรัพยากรทั้งจากประชาชน สินค้า และการลงทุน ที่เกิดขึ้นจากการข้ามพรมแดน

๑.๕.๔ ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม หมายถึง ผลที่ตามมาจากผลงาน ผลผลิต แผนงานหรือโครงการที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น การสร้างเขื่อน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมกับทุกกลุ่มไม่เฉพาะเพียงกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทางกายภาพรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๑.๕.๕ กลุ่มแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง พื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง

เฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม ที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเส้นเขตแดนระหว่างประเทศที่สามารถบ่งบอกถึงอาณาบริเวณ หรือเส้นแบ่งเขตแดน หรือจุดสิ้นสุดเขตแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจอธิปไตยแห่งราชอาณาจักรไทย สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างสูงสุด โดยพื้นที่ชายแดนซึ่งติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ พื้นดิน ฝืนน้ำ ร่องน้ำ อากาศ ภูเขา ฯลฯ

๑.๕.๖ หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้เข้ารับราชการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าพนักงานภายใต้สังกัดหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะการป้องกันและการต่อต้านภัยคุกคามความมั่นคงทั้งตามแบบและไม่ตามแบบ ในพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง

๑.๕.๗ หน่วยภาคธุรกิจ หมายถึง บุคคลพลเรือนที่ เป็นผู้ประกอบการ หรือเป็นเจ้าของกิจการ ในองค์กรภาคเอกชน และเป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางด้านธุรกิจ ในลักษณะของการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มร่วมกัน ได้แก่ สภาหอการค้าจังหวัด และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดในพื้นที่ชายแดนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมในมิติต่าง ๆ ทั้งเงินทุน กำลังคน มีระบบเครือข่าย ฯลฯ และได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงตามแบบและไม่ตามแบบในพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง

๑.๕.๘ หน่วยภาคประชาสังคม หมายถึง ประชาชนทุกเพศทุกวัย หรือบุคคลโดยทั่วไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ประชาชน กลุ่มชมรม สมาคม อาสาสมัคร และองค์กร NGOs ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงตามแบบและไม่ตามแบบ จนส่งผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป และเกิดความไม่มั่นคง/ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง

๑.๖ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบถึงความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๖.๒ ทราบถึงผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๖.๓ สามารถเสนอแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันจะเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงชายแดน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหาร และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนไทยกับประเทศรอบบ้าน

๑.๖.๔ สามารถเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทที่ ๒

บททวนวรรณกรรม

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทาย และผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความท้าทาย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสถานะแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)

๒.๑.๑ ความหมายของความมั่นคงแบบองค์รวม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑) ประเด็นความมั่นคง (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)^{๑๔} ได้กล่าวถึงความมั่นคงแบบองค์รวมใน แผนย่อยที่ ๕ “การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม” ว่าจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารประเทศและยุทธศาสตร์ชาติด้านต่างๆ ได้อย่างแท้จริง รวมทั้งทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าหน่วยงานรับผิดชอบทั้งหลักและรองพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ แผนย่อยด้านนี้จะรองรับประเด็นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

^{๑๔} สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ไม่ระบุ). ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/ด้านความมั่นคง/>

ด้านความมั่นคง ๓ ประเด็น ได้แก่ (๑) การพัฒนาโลกให้พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง
แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแบบบูรณาการ อย่างเป็นทางการ โดยเสริมสร้าง
พร้อมทั้งยกระดับกลไก หน่วยงาน และกฎหมายที่มีอยู่เดิมหรือที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ผ่านทาง
บูรณาการความร่วมมือและการปฏิบัติกับทุกภาคส่วน มีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
พัฒนาการวางแผนและเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน กำหนดหน่วยงานและตัวผู้รับผิดชอบ
ในทุกระดับ มีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับ
บริบทและความก้าวหน้าของยุคสมัย พร้อมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมโยงกันทั้งระบบ รวมไปถึง
ถึงความเชื่อมโยงกับทุกภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (๒) การบริหารจัดการความมั่นคงให้อื้ออำนวย
ต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ โดยพัฒนาส่งเสริมการวางแผนคู่ขนานแบบบูรณาการให้
สอดคล้องรองรับยุทธศาสตร์ชาติในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องใน
ทุกมิติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างผลักดันการบริหารจัดการตลอดถึง
การบูรณาการการดำเนินการในทุกด้าน ให้ประสานสอดคล้องและสามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่าง
ใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้ง
ครอบคลุมการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติในทุกมิติ (๓) การพัฒนาโลกและองค์กรขับ
เคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง โดยพัฒนาและเสริมสร้างหน่วยงาน บุคลากร เครื่องมือ
ระบบการบริหารและการจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง
ที่มีอยู่ ให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน รวมทั้งมีความพร้อมมีขีดความสามารถ
ที่ทันสมัย มีเอกภาพในการปฏิบัติการที่ชัดเจน ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบดูแล
ปัญหาคความมั่นคง พร้อมรองรับบริบทที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
จนสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามที่กำหนดอย่างแท้จริง

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ^{๑๕} ได้ให้ความหมายความมั่นคงแบบองค์รวมไว้ว่า
ความมั่นคงโดยรวมร่วมกัน หรือความมั่นคงแบบองค์รวม หมายถึง การพิจารณาครอบคลุมถึง
ปัจจัยต่าง ๆ ไม่เฉพาะความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐ แต่จะต้องบูรณาการงานความมั่นคงทั้ง
ภายในประเทศและภายนอกประเทศให้มีความสอดคล้อง โดยอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์
แห่งชาติและความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศ รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศ ดังนั้น
ความมั่นคงแบบองค์รวมจึงเป็นกระบวนการที่คนใหม่ของการมองทิศทางการความมั่นคงในปัจจุบัน

^{๑๕} สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๖๐). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคง
แห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบาย
และแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ %20 \(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20๒๕๖๔\) .pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20๒๕๖๔).pdf)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ^{๑๖} ได้กล่าวถึง ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ไว้ว่า ความมั่นคงแบบองค์รวม มีได้หมายถึง ความมั่นคงของรัฐ (State Security/ Sovereignty) แต่เพียงประการเดียว แต่ยังหมายความรวมถึงความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/ Community Security) รวมถึงความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) และความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) สำหรับความหมายของความมั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ

จากที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) คือการให้ความสำคัญครอบคลุมถึงปัจจัยต่าง ๆ ไม่เฉพาะความมั่นคงของรัฐ (State Security) แต่หมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับ (๑) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ปลอดจากความหวาดกลัว มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น (๒) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดขึ้นของกลุ่มประชาสังคม (๓) ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security) คือการมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดน และการมีขีดความสามารถที่พร้อมเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น (๔) ความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) เนื่องจากปัญหาความมั่นคงบางประการ ขีดความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และ (๕) ความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security)

๒.๑.๒ ลักษณะของความมั่นคงแบบองค์รวม

ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ที่ให้ความสำคัญครอบคลุมถึงปัจจัยต่าง ๆ ไม่เฉพาะความมั่นคงของรัฐ (State Security) แต่หมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ที่ปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from fear) มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Freedom from want) ตลอดจนการที่ประเทศมีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

^{๑๖} ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๔). *คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ*, หน้า ๒๗-๓๐. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน และประชาสังคม ที่สามารถขับเคลื่อนไปตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความมั่นคงแบบองค์รวมมีลักษณะ ดังนี้

ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) เป็นความมั่นคงในระดับรากฐานที่สำคัญประการแรก ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติ คือ ความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ตามที่คณะรัฐมนตรีรับทราบจากข้อเสนอของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดของความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ปรากฏอยู่ในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. ๑๙๙๔” ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) โดยมีเป้าหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ไว้ ๒ ประการ คือ (๑) มนุษย์ทุกคนต้องปลอดภัยจากความกลัว (Freedom from Fear) และ (๒) ปลอดภัยจากความขาดแคลนหรือความต้องการ (Freedom from Want)

เป้าหมายทั้งสองประการ นับเป็นการปรับให้ความหมายของความมั่นคงส่งผลต่อผลประโยชน์ของชาติมากกว่าเดิม ทั้งนี้ แนวคิดความมั่นคงของชาติแต่เดิมนั้นประกอบด้วยรัฐและดินแดนเพียงประการเดียว แต่ผลประโยชน์ของชาติในปัจจุบัน จะรวมเอาความมั่นคงของประชาชนในฐานะองค์กรพื้นฐานของชาติเข้าไปด้วย ดังนั้นความมั่นคงในยุคหลังสงครามเย็นจึงเปลี่ยนไปจากเดิม ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการผลักดันแนวคิดใหม่ เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ในการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยการจัดตั้ง **กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์** ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ และความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ พอจะกล่าวได้ว่า โดยพื้นฐานของความมั่นคงของมนุษย์จะต้องได้รับการตอบสนองในปัจจุบันได้แก่ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังรวมถึงการรับบริการดูแลจากรัฐในเรื่อง การศึกษา การบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่เป็นสวัสดิการทางสังคมอีกด้วย

ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security)

ประเด็นสำคัญที่มีผลเชื่อมโยงต่อจากความมั่นคงของมนุษย์ ก็คือ การทำให้ชุมชนในแต่ละท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง ดังนั้น หากคนในชุมชนมีความมั่นคง ชุมชนในฐานะที่เป็นหน่วยรวมของคนในสังคม ก็จะมี ความมั่นคงไปด้วย แนวคิดดังกล่าว คือ ความหมายของ “ความมั่นคงของชุมชน (Community Security)” ประเด็นสำคัญในการสร้างความมั่นคงในระดับชุมชน ก็คือ การสร้างกลไกให้ผู้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล (Norm Reciprocal) ซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่าการเกิดขึ้นของประชาสังคม (Civil Society) และกลุ่มประชาสังคมนี้จะพลังสำคัญในการสร้างชุมชนของตนเองให้เกิดความมั่นคง ดังนั้น การเปิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ให้กับภาคประชาสังคมได้มีบทบาทนำในชุมชนของตนเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ภายใต้ความหมายของความมั่นคงของชุมชน (Community Security)

ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security)

สภาพการณ์หรือสภาพที่รัฐชาติภายใต้การนำของรัฐบาล ที่มีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดนของตนเอง และสามารถดำรงอยู่ด้วยความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ เช่น ความเคลือบแคลงสงสัย ความกังวลใจ ความเกรงกลัว ความหวาดระแวง การมีความเจริญก้าวหน้า การมีสิทธิเสรีภาพภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นหลักประกันที่ก่อให้เกิดหน้าที่และอำนาจของโครงสร้างแต่ละส่วนภายในประเทศ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างอิสระ มีความแน่นอนและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปอย่างง่ายตาย มีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น มีความอดทนอดกลั้นต่อแรงกดดันในลักษณะต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบต่อความเป็นบูรณภาพแห่งดินแดน ทั้งด้านอธิปไตยและเอกราช ด้านสวัสดิภาพ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ประชาชนมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และการมีเสถียรภาพด้านการเมืองการปกครอง อีกทั้ง รัฐจะต้องมีศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการ หรือเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ

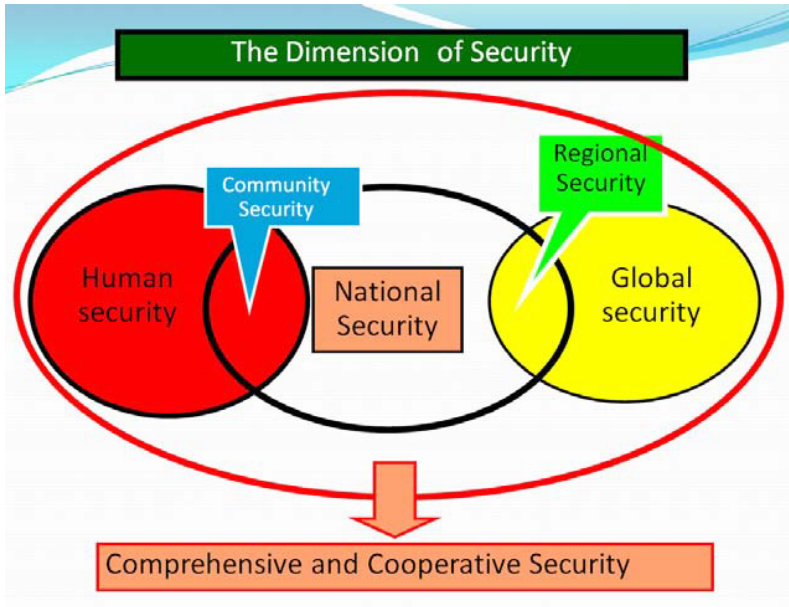
ความมั่นคงในระดับภูมิภาค (Regional Security)

การสร้างความมั่นคงของแต่ละประเทศหรือของแต่ละชาตินั้น ต้องยอมรับว่าไม่อาจแยกจากปัญหาความมั่นคงของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคได้ ดังเช่น กรณีของปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หรือปัญหาผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในประเทศเพื่อนบ้าน อย่างเช่น กรณีของเมียนมา ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทย หรือกรณีของชนกลุ่มน้อยโรฮีนจาในรัฐอารากัน (ยะไข่) ของเมียนมา มีการอพยพทางเรือเพื่อหนีภัยจากความอดอยาก รวมถึงการกดดันจากรัฐบาลเมียนมาก็อาจส่ง

ผลกระทบต่อไทย มาเลเซีย รวมไปถึงอินโดนีเซีย และอาจส่งผลกระทบต่อออสเตรเลียได้ ที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องด้วยปัญหาของความมั่นคง โดยเฉพาะปัญหาความมั่นคงไม่ตามแบบ (Non-traditional Threat: NTS) ไม่ได้จำกัดอยู่ในเขตแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ปัญหาดังกล่าวได้ขยายตัวเป็นปัญหาในระดับภูมิภาค ดังนั้น การให้ความสำคัญเฉพาะความมั่นคงของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือที่เรียกว่า National Security อาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ การให้ความสำคัญกับความมั่นคงที่เรียกว่า ความมั่นคงในระดับภูมิภาค (Regional Security) จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง

ความมั่นคงของโลก (Global Security) ความมั่นคงของโลก หรือหมายถึง ความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security) แนวคิดนี้มีลักษณะเหมือนกับ ความมั่นคงของภูมิภาคแต่จะแตกต่างกันที่การรวมตัวเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น คือ ทุกประเทศในโลกนี้ ซึ่งจะรวมความมั่นคงของภูมิภาคแต่ละชาติและความมั่นคงของชาติแต่ละชาติ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security) หรือภายใต้คำจำกัดความว่าเป็นความมั่นคงของโลก (Global Security) นั้น สารสำคัญก็คือการเน้นความสำคัญของ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และอุดมการณ์ทุนนิยมการค้าเสรีโดยประเทศต่าง ๆ ต้องให้ความร่วมมือกันเพื่อให้ประชาคมโลกปลอดภัย และสามารถดำรงอยู่ได้ ทุกชาติในโลกจะต้องให้ความร่วมมือ โดยอาศัยองค์การนานาชาติอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ซึ่งเป็นองค์กรกลางในการสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงในระดับนานาชาติ ทั้งนี้เงื่อนไขของความมั่นคงจะเน้นไปที่ผู้คนในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะอยู่ในกรอบของประเทศ หรือภูมิภาค จะต้องมีความมั่นคงโดยเริ่มตั้งแต่ความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงในระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ และระดับนานาชาติในท้ายที่สุด ดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมิติความมั่นคงรูปแบบต่าง ๆ

ที่มา : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๔), คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ดังนั้น การกล่าวถึงความมั่นคงไม่สามารถจะกล่าวในลักษณะแยกส่วนได้ แต่การศึกษาถึงความมั่นคงในปัจจุบันจะต้องทำความเข้าใจ ความมั่นคงอย่างเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น (Holistic) ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงมิได้แยกส่วนดังเช่นในอดีต ภายใต้แนวคิดดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้ความหมายของความมั่นคงในลักษณะแบบเบ็ดเสร็จ หรือที่เรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)” เป็นสำคัญ และผลจากการให้ความสำคัญกับความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยความรู้จากหลายศาสตร์และต้องเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ดังนั้นความมั่นคงในยุคปัจจุบันจึงเป็นความมั่นคงบนพื้นฐานของการร่วมมือกันของภาคส่วนต่าง ๆ ทางสังคม จึงนำมาสู่การให้ความหมายของความมั่นคงในแบบที่เรียกว่า “Co-operative Security” อีกประการหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องศึกษาความท้าทาย ผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวม เพื่อให้สามารถพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความท้าทาย

๒.๒.๑ นิยาม

ความท้าทายเชิงบวก หมายถึง โอกาส (Opportunities) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบสถานะแวดล้อมภายนอกตามทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT ของอัลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภายนอก ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากปัจจัยภายนอก ว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถส่งผลกระทบต่อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค องค์กร และระดับพื้นที่ โดยสามารถฉกฉวยโอกาสเหล่านี้เข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็งและผลประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร^{๑๗} ได้นิยามไว้ว่า เป็นการตรวจสอบสถานะแวดล้อมที่ทราบผลประโยชน์ที่เกื้อกูล ส่งเสริมขีดความสามารถของชาติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแน่ชัด

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม^{๑๘} ให้ความหมายว่าเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของบริษัท หรืออาจหมายถึงผลกระทบที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกของธุรกิจที่ส่งผลทางด้าน บวกต่อการดำเนินธุรกิจ ผู้บริหารจะต้องมีการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมภายนอกอยู่เสมอเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งต้องคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี และการแข่งขันอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อแสวงหา ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้

^{๑๗} วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). บทเรียนที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒. http://www.thaindc.org/images/column_1318985720/Less0n%201%20strategy%20Over%20All.pdf

^{๑๘} กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (ม.ป.ป.). แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ ใน โครงการเตรียมความพร้อมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาคอุตสาหกรรมการผลิต เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC), ๘ เมษายน ๒๕๖๓. http://www.dip.go.th/Portals/0/AEC/SWOT_Analysisของอุตสาหกรรมรายสาขา.pdf

วีรจรัส มาฆะศิริรานนท์และยุดา รักไทย^{๑๙} กล่าวถึงโอกาสโดยทั่วไปนั้นหมายถึง ช่องทางหรือจังหวะเวลาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมักมีความหมายในทางบวก ซึ่งก่อให้เกิดความหวังและกำลังใจ ทั้งนี้ ดร. เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Dr. Edward de Bono) นักคิดคนสำคัญได้ให้นิยามของโอกาส ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ สิ่งที่เป็นไปได้และมีค่าพอที่จะแสวงหาไขว่คว้า ซึ่งเราไม่เคยรู้มาก่อนว่าเราต้องการมันจนกว่าเราจะค้นพบ จากปัจจัยภายนอกและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้ความพยายามในอันที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้

มนตรี คำวัน และคู่บุญ จารุมณี^{๒๐} กล่าวว่าโอกาสเกิดขึ้นจากนโยบายของภาครัฐบาลที่เปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคอาเซียนและจีน ทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวและการลงทุน ส่งผลให้มีปริมาณการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งยังก่อให้เกิดนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาการทางด้านโครงสร้างพื้นฐานตามเส้นทางการค้าดังกล่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล และคณะ^{๒๑} กล่าวถึงโอกาสจากความพยายามพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการที่เกิดจากการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะสะพานข้ามเขตแดนระหว่างประเทศ ทำให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวที่อุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว และพัฒนาด้านการขนส่งสินค้าตามพื้นที่ชายแดน ยังเป็นการขยายโอกาสการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคการท่องเที่ยวเมืองชายแดน ซึ่งจะก่อประโยชน์มหาศาลในลักษณะการได้ประโยชน์ร่วมกัน (Win-Win strategy) ของทั้งสองประเทศ

กล่าวโดยสรุป นิยามของโอกาส (Opportunities) คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน หรือผลกระทบที่เกิดจากสถานะของสิ่งแวดล้อม

^{๑๙} วีรจรัส มาฆะศิริรานนท์ และยุดา รักไทย. (ม.ป.ป.) รักไทยเทคนิคการแสวงหาโอกาส, ๘ เมษายน ๒๕๖๓. <http://www.expernetbooks.com/download/opportunity.pdf>

^{๒๐} มนตรี คำวันและคู่บุญ จารุมณี. (๒๕๖๐). โอกาสและความท้าทายของการพัฒนานครพนมเป็นเมืองท่องเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำโขง. *วารสารการเมืองการปกครอง*, ปี ที่ ๗ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล และคณะ. (๒๕๖๒). การวิเคราะห์ทัศนคติ ความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง: มุกดาหาร-สะหวันนะเขต-กวางตรี. *วารสารวิจัยภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓๐ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒, ๒๔๕-๒๕๕.

ภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี ประชากร ค่านิยมและทัศนคติ และการแข่งขันทางด้านต่าง ๆ โดยมีความพยายามแสวงหาประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดังกล่าวเหล่านี้เพื่อให้มีประโยชน์สูงสุด

ความท้าทายเชิงลบ หมายถึง ภัยคุกคาม (Threats) หรืออุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายนอก โดยวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร^{๒๒} นิยามว่า พฤติการณ์ที่คาดคะเนได้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหาย มีผลให้ฝ่ายที่ถูกคุกคามต้องกระทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ภัยคุกคามจะมีความสำคัญเพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับความนึกคิดของทั้งผู้คุกคามและผู้ถูกคุกคาม ตลอดจนนโยบายของประเทศนั้น ๆ โดยแบ่งภัยคุกคามออกเป็น ๒ ลักษณะคือ (๑) ภัยคุกคามแบบดั้งเดิม (Traditional Threat) ภัยคุกคามจากการใช้กำลัง ทหารเข้าทำการรบ และยักรวมไปถึงการบ่อนทำลาย ก่อวินาศกรรม จารกรรม ที่มีการกระทำ ในลักษณะรัฐต่อรัฐ และ (๒) ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non-traditional Threat) ภัยคุกคามในทุก ๆ มิติ ที่ไม่ใช่ภัยคุกคามเฉพาะมิติ ทางด้านการทหารเท่านั้น เช่น ปัญหาโลกร้อนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรและระบบนิเวศ หรือการเคลื่อนย้ายทุนจากบริษัทข้ามชาติที่อาจทำให้ประเทศบางประเทศล้มละลายได้ภายในชั่วข้ามคืน หรือการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบที่กระทบแก่ประชาชนผู้บริโภคด้วยความรุนแรงและความหวาดกลัว หรือการค้ามนุษย์ข้ามชาติ เป็นต้น

สภาพความมั่นคงแห่งชาติ^{๒๓} จัดกลุ่มประเภทของภัยคุกคามทางด้านความมั่นคงไว้ ๙ ประเภทด้วยกัน ดังนี้ (๑) ความขัดแย้งทางสังคม การเมือง และสถาบันหลักของชาติ (๒) ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (๓) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงและเสื่อมโทรม (๔) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (๕) สังคมผู้สูงอายุ (๖) การเปลี่ยนแปลงสู่ความมั่นคงรูปแบบใหม่ เช่น การโจมตีทางไซเบอร์ (๗) ปัญหายาเสพติด (๘) สถานการณ์ชายแดน และ (๙) แรงงานต่างด้าวและการลักลอบเข้าเมือง

^{๒๒} วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). บทเรียนที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒. http://www.thaindc.org/images/column_1318985720/Less0n%201%20strategy%20Over%20All.pdf

^{๒๓} สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๖๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔), ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.nsc.go.th/wpcontent/uploads/2018/10/แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ-พ.ศ.-๒๕๖๑-๒๕๖๔>.

มนัสวี อรุณชะกะ^{๒๔} แบ่งประเภทความมั่นคงไว้ ๒ ประเภท ดังนี้ (๑) ความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่มีรัฐเป็นแสดงที่สำคัญ โดยมีหน้าที่ในการรักษาบูรณาภาพแห่งดินแดนของรัฐ เพื่อป้องกันภัยคุกคามที่เกิดจากสงครามระหว่างรัฐ การแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ และการปฏิวัติ และ (๒) ความมั่นคงของมนุษย์เกิดจากปัจเจกบุคคลเพื่อป้องกันความมั่นคงของปัจเจกบุคคล ในการป้องกันโรคร้าย ความยากจน ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ความรุนแรง ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ **Professor John Beddington** หัวหน้าคณะที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์ของรัฐบาลสหราชอาณาจักร (Chief Scientific Adviser To HM Government) และหัวหน้าสำนักงาน วิทยาศาสตร์ (Head Of The Government Office For Science) กล่าวถึง ความท้าทายที่โลกจะต้องเผชิญในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ มีอยู่ ๑๑ ประการ คือ ประชากรของโลกเพิ่มขึ้น ชุมชน เมืองขยายตัว (Urbanization) เพิ่มขึ้น ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ความต้องการพลังงานเพิ่มขึ้น ความต้องการน้ำจืดเพิ่มขึ้น การบรรเทาความยากจน การต่อต้านการก่อการร้าย การต่อต้านการแพร่ขยายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (WMD Proliferation) การระบาดของโรคติดต่อ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ลดลง และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)^{๒๕}

กล่าวโดยสรุป ภัยคุกคาม (Threats) เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและต่อประเทศชาติ จากบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างปัญหาความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อน และเชื่อมโยงกับความหลากหลายของพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติโดยรวมในหลากหลายมิติ ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงไม่ใช่แนวทางในการแก้ไขเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือให้เกิดการบูรณาการ เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของคนและชุมชนในพื้นที่ให้มีความคุ้มกัน และพร้อมเผชิญกับภัยคุกคามทางด้านความมั่นคงต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน

^{๒๔} มนัสวี อรุณชะกะ. (ม.ป.ป.). การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก หน่วยที่ ๓ ความมั่นคงของมนุษย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒. <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-3.pdf>

^{๒๕} สุชาติ อุดมโสภกิจ. (ม.ป.ป.). ความท้าทายที่โลกและเมืองไทยต้องเผชิญ, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๓. http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/TN211B_p44-48.pdf

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิ่งที่สามารถนำมาส่งเสริมโอกาสหรือแก้ไขปัญหายุคความ
ได้นั้น ได้แก่ กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษากรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง
ทั้งกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาค และกรอบความร่วมมือในระดับพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์
ในการเสนอแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนว
แม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามที่ว่า ความท้าทายที่
เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคและระดับพื้นที่ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ มีประเด็น/ สถานการณ์ใน
ปัจจุบันและอนาคตอย่างไรบ้าง

๒.๒. กรอบความร่วมมือ

กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค สำหรับพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงประกอบด้วย ๖ ประเทศ
รวมตัวกันจัดตั้งแผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง
(Greater Mekong Subregion: GMS) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทาง
เศรษฐกิจที่เกื้อกูลกันบนพื้นฐานของการมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยผ่านความช่วยเหลือ
จากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้าง
ความบูรณาการความเป็นหนึ่งเดียว มีความปรองดอง และความมั่นคงตามวิสัยทัศน์ตามแผน
งานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจตามอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) โดยกำหนด
ยุทธศาสตร์ร่วมกัน ๓ ด้าน (3 Cs) ดังนี้ (๑) สร้างความเชื่อมโยง (Connectivity) (๒) เสริมสร้าง
ศักยภาพในการแข่งขัน (Competitiveness) และ (๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Com-
munity) และ**กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Lancang-Mekong Cooperation:
LMC)** เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจีนที่เข้ามาเพื่อเพิ่มบทบาทการลงทุนในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง
ประกอบกับการจัดตั้ง**คณะกรรมการแม่โขง (Mekong River Commission: MRC)**
มีหน้าที่ศึกษาการบริหารจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนบนลุ่มแม่น้ำโขง รวมทั้งศึกษาผลกระทบ
ของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำบนแม่น้ำโขง **คณะกรรมการประสานการดำเนินการตามความตกลง
ว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง (The Joint on Coordination
of Commercial Navigation on the Lancang - Mekong River among China,
Laos, Myanmar and Thailand: JCCCN)** รวมถึงประเทศไทยให้การสนับสนุนความร่วมมือ
(ไทย-สปป.ลาว-จีน-เมียนมา) ในการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการปราบปรามการกระทำผิดในแม่น้ำ
โขง (ศปปข.) รับผิดชอบในการประสานงานลาดตระเวนทางน้ำและทางบกทางด้านป้องกัน
และปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ และการค้าสิ่งผิด
กฎหมาย ซึ่งเป็นต้นตอของความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง รวมถึงการให้ความร่วมมือ

ในด้านการแลกเปลี่ยนข่าวกรองและข้อมูลข่าวสาร **กรอบความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation: MGC)** เป็นความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรม การคมนาคมขนส่ง และทางด้านการศึกษา^{๒๖} **ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอาเซียน-ลุ่มน้ำโขง (ASEAN-Mekong Basin Development Cooperation: AMBDC)** และภาคีในความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS-CBTA) เป็นต้น

กรอบความร่วมมือในระดับพื้นที่ ด้วยลักษณะของที่ตั้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้เป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ทำให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยสามารถเชื่อมต่อบริเวณชายแดนของ สปป.ลาว กัมพูชาและเชื่อมโยงต่อไปยัง เวียดนามและจีนทางตอนใต้ได้ เห็นได้จาก กลไกความร่วมมือทวิภาคีของไทยและสปป.ลาว ดังนี้ (๑) **กลไกทวิภาคีด้านการเมือง** โดยมีคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ (Joint Commission on Cooperation: JC) มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานร่วม เป็นกลไกกำกับดูแลความร่วมมือระหว่างไทยกับสปป.ลาว ในภาพรวมทุก ๆ มิติ (๒) **กลไกทวิภาคี ความมั่นคงและทางการทหาร** กองทัพไทย-ลาวมีความสัมพันธ์ที่ทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่น ภายใต้กรอบคณะกรรมการร่วมรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไป (General Border Committee: GBC) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นประธานร่วม การประชุม คณะผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าแขวงชายแดนไทย-ลาว ร่วมถึงมีความร่วมมือทางวิชาการทหาร และแลกเปลี่ยนการเยือนอย่างต่อเนื่อง (๓) **กรอบอื่น ๆ** เฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการ เขตแดนร่วม (Joint Border Commission: JBC) มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วม และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทุกสาขาหลักของ ความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ การประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดติดตามแนวชายแดน (Border Liaison Office) การประชุมว่าด้วยความร่วมมือทาง วิชาการ การประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษา เป็นต้น และ (๔) **Track II** เช่น สมาคม ไทย-ลาวเพื่อมิตรภาพ และสมาคมลาว-ไทยเพื่อมิตรภาพ ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อเสริมการดำเนิน นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทย-ลาว โดยเฉพาะในระดับประชาชน

^{๒๖} กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ. (๒๕๕๕). ความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-คงคา (MGC), ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/16226-ความร่วมมือลุ่มน้ำโขง---คงคา-\(-MGC-\).html](http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/16226-ความร่วมมือลุ่มน้ำโขง---คงคา-(-MGC-).html)

สู่ประชาชน นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาและภาคเอกชนของไทยและสปป.ลาว ต่างมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกัน^{๒๗}

แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของคณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.)^{๒๘} ที่กล่าวถึงโอกาสที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ดังนี้ (๑) จากการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น โครงข่ายรถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง รวมถึงการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมนำไปสู่โอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในภูมิภาค และ (๒) ประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้นเช่นกัน

ประจวบ จันทรมั่น^{๒๙} กล่าวถึงการพัฒนาโครงสร้างของถนนในการจะเชื่อมต่อกันระหว่างไทย-ลาว ตามนโยบายและแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) ที่ต้องการพัฒนาไปสู่การเชื่อมโยงแบบไร้รอยต่อนั้น สิ่งที่เป็นประการหนึ่งคือการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแนวคิดการพัฒนาดังกล่าว สอดคล้องกับแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zone: SEZ) เพื่อพัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนที่เป็นประตูการค้าเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และ “กิจการโลจิสติกส์” เป็นกลุ่มกิจการเป้าหมายสำหรับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เชื่อมต่อระหว่างตำบลอำเภอลำปาง-จังหวัดในพื้นที่จังหวัดนครพนมและมุกดาหารกับแขวงคำม่วนและแขวงสะหวันนะเขตของสปป.ลาว ผ่านการเชื่อมโยงจากด่านสะพานมิตรภาพแห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) และสะพานมิตรภาพแห่งที่ ๓ (นครพนม-คำม่วน)

^{๒๗} สมาคมไทย-ลาวเพื่อมิตรภาพ. (๒๕๕๕). ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ความสัมพันธ์ไทย - ลาว ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕, ๘ เมษายน ๒๕๖๓. <http://www.mfa.go.th/thailaos/th/organize/369/.html>

^{๒๘} คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.). (๒๕๖๒). แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๖๐- ๒๕๖๕ ฉบับทบทวน, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๓. http://www.dnp.go.th/info_office/Plan_3_170561.pdf

^{๒๙} ประจวบ จันทรมั่น. (๒๕๖๒). ระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชื่อมโยงตามลำน้ำโขงไทย - ลาว กรณีศึกษาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร-สะหวัน-เซโนและนครพนม-ท่าแขก. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒), ๔๕-๖๓.

อย่างไรก็ตาม ส่วนราชการในสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย มีคำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๑๐/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้จัดตั้ง **สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด**^{๓๐} ซึ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน ได้แก่ หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี โดยมีกลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องดังนี้ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (จังหวัดอุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู เลย และบึงกาฬ) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร) และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ (จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ) การจัดตั้งกลุ่มจังหวัดดังกล่าวเพื่อการประสานงาน บูรณาการ และขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดให้มีความเชื่อมโยง พร้อมทั้งส่งเสริมการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เพื่อพัฒนาไปสู่แนวทางในการปฏิบัติ และพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในกลุ่มจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การเป็นเกษตรอุตสาหกรรมชั้นนำ การค้าและการท่องเที่ยวในระดับสากล และชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายในพื้นที่ “ลุ่มแม่น้ำโขง” โดย “แม่น้ำโขง” ถือเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตทั้งการอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้น้ำเป็นสิ่งที่จำเป็น และต้องการของประชาชนในแต่ละประเทศ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ระหว่างประเทศที่ยังไม่มีกรอบความร่วมมือในการปฏิบัติการที่จะนำชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงที่ยังคงเป็นช่องว่างระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติของประชาชนกับภาครัฐ รวมถึงบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจผ่านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นจากการเร่งพัฒนาความเป็นเมือง จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างเขื่อน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environment) และปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena) จากความเชื่อมโยงและการข้ามพรมแดนของประชาชนในสองฝั่งโขง ตลอดจนการเคลื่อนย้าย (Mobility) ของทรัพยากรทั้งจากประชาชน สินค้า และการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการข้ามพรมแดนกันไปมาระหว่างประเทศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง

^{๓๐} สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (๒๕๕๑). คู่มือการปฏิบัติงานสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด: OSM, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๓. http://km.moi.go.th/E_Library/File_Books/EB0206.pdf

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสภาวะแวดล้อม

สภาวะแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบทางอ้อมต่อองค์กรหรือพื้นที่นั้น ๆ สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อมได้มี Ken Wilber (๒๕๕๕) อ้างถึงใน ศิริพา นันทกิจ, ๒๕๕๕) เสนอโมเดล All Quadrant All Level (AQAL) ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการรับข่าวสารข้อมูลจากปัจจัยภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการวิเคราะห์และคาดการณ์อนาคต โดยจะคำนึงถึงปัจจัย ๕ ด้านด้วยกัน ได้แก่ (๑) สังคม (Social: S) (๒) เทคโนโลยี (Technology: T) (๓) สิ่งแวดล้อม (Environments: E) (๔) เศรษฐกิจ (Economics: E) (๕) การเมือง (Politics: P) ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า STEEP Analysis ขณะเดียวกันยังมี Kirsty (๒๐๑๐, อ้างถึงใน ศิริพา นันทกิจ, ๒๕๕๕) ที่กล่าวถึง STEEP Theory ว่าเป็นการนำปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกส่งผลกระทบต่อพื้นที่ต่าง ๆ หากศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยสภาวะแวดล้อมโดยรอบด้วย^{๓๐} อย่างไรก็ตามเนื่องจากแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่พรมแดนที่กั้นระหว่างประเทศไทยและเพื่อนบ้าน ทั้งสปป.ลาว และกัมพูชา ซึ่งอาจจะมีภัยคุกคามความมั่นคงขึ้นบริเวณชายแดน ทำให้การตรวจสอบสภาพแวดล้อมในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางด้านการทหาร (Military: M) ด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เพื่อให้เกิดทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่แม่น้ำโขงให้มากยิ่งขึ้น และทำให้สามารถคิดวิเคราะห์ คาดการณ์ และจัดการข้อมูลให้ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง คณะวิจัยจึงได้ทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่แม่น้ำโขง โดยแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ตามแนวคิดของ STEEP-M Analysis ดังนี้

๒.๓.๑ ปัจจัยทางสังคม (Social: S)

ปัจจัยทางสังคม หมายถึง ปัจจัยต่างๆ อย่างที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของคนพื้นที่นั้นๆ ว่าเป็นอย่างไรก่อนที่จะเริ่มทำการวิเคราะห์ผลกระทบให้ได้ถูกต้อง เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชนนั้นก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป การที่จะวิเคราะห์พื้นที่ต่าง ๆ นั้น ต้องทำการศึกษาในส่วนนี้ก่อนเพื่อให้เข้าใจบริบทของคนในชุมชนโดยที่ไม่ส่งผลกระทบด้านลบใด ๆ ต่อคนในชุมชนนั้น ๆ เช่น มีการเพิ่มหรือลดของประชากรในสังคมมากน้อยเพียงใด ทิศนคติต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน อัตราการ

^{๓๐} ศิริพา นันทกิจ, ๒๕๕๕. ปัจจัยภายนอก (STEEP) ที่มีผลกระทบต่อกรุงเทพมหานครเมืองท่องเที่ยว. ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนานาชาติแอสแตมฟอร์ด. กรุงเทพฯ.

อพยพเข้าหรือออกของคนในชุมชน คุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ เป็นต้น สำหรับสภาพสังคมของประชาชน การดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงนั้น จากงานวิจัยของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (๒๐๑๘, อ้างถึงใน ไทยโพสต์, ๒๕๖๒)^{๓๒} สรุปได้ว่า ๑๕ ปีที่ผ่านมาคุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น ได้รับอาหารดีกว่าเดิม ปัญหาขาดสารอาหารลดลง มีน้ำประปาใช้อัตราเสียชีวิตลดลง อายุขัยยืนยาวมากขึ้น

๒.๓.๒ ปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ (Technology: T)

การเข้ามาของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่ในแง่ของระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น การผลิตสินค้าหรือการให้บริการมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน กระบวนการผลิต การผลิตคิดค้นทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เครื่องจักรกลทางอุตสาหกรรม เครื่องจักรสมองกลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาช่วยกระบวนการผลิต การขนส่ง การทำธุรกรรมการเงิน การติดต่อสื่อสาร รวมถึงการบริหารจัดการต่าง ๆ จะช่วยความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีความแม่นยำ ช่วยในการรักษาคุณภาพของสินค้า และลดต้นทุนการผลิต ผู้ประกอบการจึงต้องมีการติดตามเทคโนโลยีต่าง ๆ และนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจและให้ทันต่อการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็วในปัจจุบัน^{๓๓}

โดยในแต่ละพื้นที่ในการดำเนินงานก็มีการพัฒนาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่แตกต่างกันออกไป บางชุมชนอาจอาศัยอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยเทคโนโลยี แต่กับบางชุมชนกลับต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก รวมไปถึงแนวโน้มในอนาคตว่าถ้าในอนาคตมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยการวิเคราะห์ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานของพื้นที่นั้น อัตราการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ปริมาณนักสร้าง และนักพัฒนา ระดับของเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมในชุมชน เทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นต้น

๒.๓.๓ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic: E)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีผลกับทุกพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดกำลังซื้อของประชาชนในประเทศและเป็นตัวกำหนดตลาดขนาดใหญ่

^{๓๒} ไทยโพสต์. (๒๕๖๒). สถานการณ์ลุ่มน้ำโขง ๒, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. <https://www.thaipost.net/main/detail/49391>

^{๓๓} กุลชลี จงเจริญ. (ม.ป.ป). การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อ นโยบายและแผนการศึกษา, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. http://edu.stou.ac.th/EDU/UploadedFile/23723_6.pdf

ในประเทศอีกด้วย ซึ่งปัจจัยในนี้สามารถช่วยในการวางแผนว่าจะเลือกดำเนินการเป็นระยะสั้นหรือระยะยาวจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มของเศรษฐกิจในอนาคตได้อีกด้วย^{๓๔} โดยสามารถวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจได้จากหัวข้อเหล่านี้ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเงินเพื่อและอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนในประเทศ อัตราการว่างงาน อัตราค่าแรงขั้นต่ำและค่าแรงของพนักงานโดยเฉลี่ย ระดับชนชั้น และกำลังซื้อของคนในพื้นที่ เพดานราคาของสินค้าและบริการที่สนใจ ตลาดหุ้นของประเทศ วงจรของธุรกิจที่สนใจ เป็นต้น

มูลค่าทางเศรษฐกิจโดยรวมในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนล่าง พบว่าพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นชัดเจน การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าส่งเสริมเศรษฐกิจหลายประเทศในแถบนี้สร้างเขื่อนต่อเนื่อง แม่น้ำโขงยังคงเป็นเส้นทางขนส่งที่สำคัญดังเช่นอดีต การสัญจรทางน้ำทั้งคนและเพื่อการขนส่งสินค้าเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่วนด้านการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นกลายเป็นที่มาของรายได้ทั้งระดับประเทศกับประชาชน การรักษาสุขภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวจึงสำคัญ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้จากลุ่มน้ำ (Contribution to basin economy) หมายถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวม เช่น ผลิตจากผลผลิตทางการเกษตร การประมง การท่องเที่ยว พลังงานไฟฟ้าจากเขื่อน ผลผลิตข้าวร้อยละ ๘๔ ของกัมพูชามาจากแม่น้ำโขง สปป.ลาว ร้อยละ ๖๙ สัตว์น้ำร้อยละ ๒๕ ของกัมพูชามาจากแม่น้ำโขง

การจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ (Employment in MRC water-related sectors) เป็นเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเท่าเทียมทางเพศ งานที่เกี่ยวข้องกับน้ำหมายถึงการเกษตร การประมง การเดินเรือ รวมถึงการท่องเที่ยวกับป่าไม้ มีแนวโน้มว่าคนทำเกษตรกรรมจะหันไปทำอาชีพอื่นโดยเฉพาะด้านบริการกับอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม การประมงยังเป็นวิถีชีวิตหลักของหลายคน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเฟื่องฟูตามลำดับ ทำนองเดียวกับอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรือ โดยเฉพาะแถบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง^{๓๕}

๒.๓.๔ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental: E)

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการดำรงชีพของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สภาพภูมิอากาศ ธรรมชาติรอบตัว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทั้งหลายของมนุษย์ โดยสามารถวิเคราะห์ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมจากหัวข้อเหล่านี้ เช่น สภาพอากาศ กฎหมาย และข้อกำหนดเรื่องการควบคุมมลพิษ ปัญหามลพิษทางน้ำ และอากาศ ระบบรีไซเคิล ระบบกำจัดขยะ

^{๓๔} เฟิงอ่าง

^{๓๕} เฟิงอ่าง

ทัศนคติการรักสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน เป็นต้น สำหรับในปัจจุบันพื้นที่แม่น้ำโขงประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๑. คุณภาพของน้ำส่งผลต่อสุขภาพประชาชน สัตว์น้ำ และการใช้ทางการเกษตร เนื่องจากจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น เมืองขยายตัว การใช้ปุ๋ยกับยาฆ่าแมลงมากขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพน้ำในอนาคต รวมทั้งน้ำเค็มจากทะเลที่ไหลย้อนกลับเข้าไปในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงของเวียดนามด้วย เนื่องจากเขตพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำตอนล่างมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาค พื้นที่ดังกล่าวกำลังเสื่อมโทรมและหดหายอันเนื่องจากการเกษตรและการพัฒนาอื่น ๆ อีกด้วย

๒. การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของ ๔ ประเทศในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเร็วกว่าอัตราเฉลี่ยทั่วโลก แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศกับความรุนแรง (Climate Change Trends and Extremes) ทำให้ อุณหภูมิค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามทิศทางโลก ส่งผลให้จำนวนวันที่อากาศหนาวเย็นจะลดลง ภาวะแห้งแล้งรุนแรงขึ้นด้วย^{๓๖}

๒.๓.๕ ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง (Politic: P)

ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง คือ ปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของรัฐบาล และนโยบายของรัฐในช่วงเวลานั้น ๆ สำหรับปัจจัยด้านการเมืองของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง จะเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเกี่ยวพันกับประเทศมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น เป็นต้น โดยประเทศมหาอำนาจเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลในลุ่มแม่น้ำโขง ผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาลุ่มน้ำโขงอาจย้อนไปได้ถึงยุคหลังอาณานิคมที่มีสหรัฐอเมริกาเข้ามามีอิทธิพลแทนประเทศฝรั่งเศส และทำให้เกิดสงครามกลางเมืองในหลายประเทศในลุ่มน้ำนี้ จากความแตกต่างทางความคิดทางการเมืองระหว่างลัทธิเสรีนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์

หลังสหรัฐฯ เข้ามาในภูมิภาค เครื่องมือหนึ่งที่สหรัฐฯ นำเข้ามาด้วยเพื่อใช้ต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์คือการพัฒนาแบบเสรีนิยม การสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ได้รับการผลักดันให้เป็นเครื่องมือสำคัญในงานพัฒนาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในภาคต่างๆ ของประเทศไทยและบนแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตาม แผนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่บนแม่น้ำโขงได้ถูกระงับไปหลังจากที่สหรัฐฯ แพ้สงคราม และการพัฒนาของภูมิภาคได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่ ๒ ที่เรียกว่า ยุคเสรีนิยมใหม่ พร้อม ๆ กับการมาถึงของนโยบายเปลี่ยนสนามรบ ให้เป็นสนามการค้าที่นำโดยประเทศไทยในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐

^{๓๖} เพิ่งอ้าง

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้คือ การทำให้ประเทศที่เคยรบกันเป็นอนุภูมิภาคเดียวกันและมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบใหม่ที่เรียกว่า อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง หรือ Greater Mekong Sub-region (GMS) ที่มีประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ๔ ประเทศ รวมทั้ง จีนและเมียนมาเข้าร่วม และได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนใหญ่ของทวีปเอเชียคือ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asia Development Bank: ADB)

พร้อมๆ กันนี้ คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขงหรือ Mekong River Commission (MRC) ได้รับการก่อตั้งขึ้นภายใต้กรอบข้อตกลง Mekong Agreement เพื่อแสวงหากระบวนทัศน์การพัฒนาคาร์ouselแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืนในปี พ.ศ. ๒๕๓๘

ในขณะเดียวกัน ตอนบนของแม่น้ำโขงที่อยู่ในเขตประเทศจีนที่ถูกเรียกว่า ลานซาง (Lancang) ก็ได้รับการผลักดันให้มีการพัฒนาภายใต้กรอบเศรษฐกิจใหม่ของจีนสำหรับทางตอนใต้ และตะวันตกที่เรียกว่า Lancang-Mekong Economic Belt ซึ่งส่งผลให้เกิดการวางแผนก่อสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงในจีนนับสิบเขื่อน

ในระหว่างปี พ.ศ ๒๕๓๖-๒๕๓๗ ที่จีนได้สร้างเขื่อนแรกบนแม่น้ำโขงสำเร็จ ประชาชนลุ่มน้ำโขงทางตอนล่างแทบไม่มีใครรับทราบ จนกระทั่งเกือบสิบปีผ่านไปที่เริ่มรู้สึกได้ถึงผลกระทบในลำน้ำและเริ่มลงมือค้นหาสาเหตุและติดตามตรวจสอบผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรน้ำในภูมิภาค

และนับตั้งแต่นั้นมา ภูมิภาคได้ถูกขับเคลื่อนเข้าสู่การพัฒนาที่มีการลงทุนข้ามพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศไทย ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเงื่อนไขภายในประเทศที่มีการประท้วงต่อต้านการสร้างเขื่อนอย่างหนัก จนทำให้ต้องหันไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่ประเทศอย่าง สปป.ลาว เองก็ได้วางนโยบายเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเขื่อนเพื่อเป็น Battery of Asia

ทั้งสองปรากฏการณ์ได้สร้างแรงผลักดันและแรงดึงดูดให้เกิดทุนข้ามพรมแดนที่มีความซับซ้อนในการลงทุนของแหล่งทุนต่างๆ และสร้างความซับซ้อนให้กับปัญหาเดิมด้วยแผนการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงทางตอนล่างอีกไม่ต่ำกว่าสิบเขื่อน รวมทั้งเขื่อนไชยะบุรีในจังหวัดไชยะบุรี สปป.ลาว ซึ่งนับเป็นเขื่อนแรกที่มีการก่อสร้างบนแม่น้ำโขงตอนล่าง^{๓๗}

^{๓๗} กรุงเทพธฤทิจ. (๒๕๖๒). รายงาน: หายนะครั้งประวัติศาสตร์ ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง?, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/๘๔๒๐๗๙>

๒.๓.๖ ปัจจัยทางด้านการทหาร (Military: M)

เป็นเรื่องที่มีผลต่อพลังอำนาจของชาติมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ถ้าประเทศใดมีกำลังทหารที่แข็งแกร่งแล้วก็มีอำนาจต่อรอง และสร้างอิทธิพลต่อประเทศที่มีกำลังทหารอ่อนแอกว่าได้และบางครั้ง ก็จะใช้ความเหนือกว่าทางการทหารเข้ารุกรานประเทศอื่น ๆ^{๓๘} โดยมีแนวทางการวิเคราะห์ ดังนี้ แนวทางในการวิเคราะห์ด้านการทหาร คือ ๑. หลักนิยมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๒. โครงสร้างของหน่วยและระบบควบคุมบังคับบัญชา ๓. กำลังและการประกอบกำลัง ๔. ความสามารถในการระดมพล ๕. การส่งกำลังบำรุง ประกอบด้วย (๑) ระบบการส่งกำลังบำรุง (๒) ความพร้อมและทันสมัยของอาวุธยุทโธปกรณ์ (๓) การสำรองสิ่งอุปกรณ์เพื่อปฏิบัติการทางทหาร และ (๔) การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร ๖. ประเทศรอบบ้าน ประกอบด้วย (๑) ปัญหาเส้นเขตแดนและเขตน่านน้ำ (๒) ความสัมพันธ์ทางทหาร (๓) ความสมดุลทางด้านกำลังทหาร ๗. พันธมิตรในภูมิภาค / ในระดับโลก และ ๘. ชีตความสามารถด้านการทหารของกองทัพ ประกอบด้วย (๑) คุณภาพของกำลังพล (๒) แนวความคิดในการปฏิบัติการยุทธ (๓) แผนงาน / โครงการต่าง ๆ และ (๔) หลักนิยม การศึกษา การฝึก การจัดยุทธโปกรณ์^{๓๙}

^{๓๘} ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๙). *เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง คู่มือการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ*. กรุงเทพฯ: กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

^{๓๙} วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). คู่มือใช้ เป็นแนวทางในการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. http://www.thaindc.org/images/sub_1317847833/009%20Strategy%20Process.pdf

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

๒.๔.๑ ความหมายของผลกระทบ

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความของผลกระทบทางด้านความมั่นคงของ **สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ^{๕๐} เสถียร เหลืองอร่าม^{๕๑} (๒๕๒๓) อนันต์ เกตุวงศ์^{๕๒} (๒๕๓๒) และ สมชาย หงษ์สมาทิพย์^{๕๓} (๒๕๔๒)** ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ผลกระทบ หมายถึง ผลประโยชน์หรือผลเสียที่อันเกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรง คือ ผลที่ตามมาจากผลงาน หรือ ผลผลิต หรือ ผลประโยชน์ในระดับปฐม (Primary Effects) ของแผนหรือโครงการ ผลกระทบอาจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมาย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่เกิดจากการดำเนินนโยบายตามรูปแบบของโครงการใดก็ตามจะมีผลกระทบเกิดขึ้นเสมอ ดังเช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบกับทุกกลุ่มไม่เฉพาะเพียงกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการพัฒนา ดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทางกายภาพรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากคำถามที่ว่า “อะไรเป็นผลของโครงการ” ดังนั้น ผลกระทบของนโยบายในที่นี้ หมายถึง ผลตาม มาทั้งหมดจากการดำเนินนโยบายที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งเป็นไปได้ทั้ง ทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่น การขยายอิทธิพลและบทบาทของประเทศมหาอำนาจที่มีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

^{๕๐} สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๖๒). นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๔, ๑๘ กุมภาพันธ์. <http://www.nsc.go.th/Download๑/policy๕๘.pdf>

^{๕๑} อ้างถึงใน วุฒิชัย มุระดา. (๒๕๕๖). เรื่อง ผลกระทบที่มีต่อประชาชนจากการขยายตัวของ คอนโดมิเนียมเพื่อการพักอาศัยในเขตพื้นที่ชุมชนบางแสนบน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

^{๕๒} อนันต์ เกตุวงศ์. ๒๕๓๒. เรื่อง ภูมิศาสตร์ชนบท. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{๕๓} สมชาย หงษ์สมาทิพย์. ๒๕๔๒. เรื่อง ผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่มีต่อชาวชนบท ในเขตภาคกลาง: ศึกษาเฉพาะกรณีของหมู่บ้านหนองตาโล่ ตำบลชะแมบ อำเภอน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก.

เฉียงใต้ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการแข่งขันและการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ทั้งในรูปแบบของการใช้พลังอำนาจทางทหารและทางเศรษฐกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของตน และการเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค ซึ่งหากเกิดความขัดแย้งขึ้นก็อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและผลประโยชน์ของไทยซึ่งอยู่ในภูมิภาคนี้ และก่อให้เกิดการเปิดกว้างของการติดต่อระหว่างกันอย่างเสรี ทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการย้ายถิ่นฐานของประชากรในภูมิภาค และ การขยายตัวของอาชญากรรมข้ามชาติและเศรษฐกิจนอกระบบ

นอกจากนี้ **ไบรเอนท์ และไวท์**^{๔๔} (Bryant and White : ๑๙๘๒) ผลกระทบ หมายถึง ผลทั้งหมดของนโยบายที่มีขึ้นในสภาพแห่งความเป็นจริงในโลก ได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ใช้สำหรับทรัพยากรของโครงการ ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาสด้วย นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายผลกระทบว่าผลกระทบของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หมายถึง ผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น ดังนั้นผลกระทบเกิดจากผลลัพธ์ของกระทำหรือนโยบายสามารถเป็นได้ทั้งเรื่องบวกและลบ หรืออาจเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต หรือเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นต้น

๒.๔.๒ ลักษณะของผลกระทบ

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่ขยายตัวครอบคลุมไปทั่วโลกในมิติต่าง ๆ มีความหลากหลายและมีความเชื่อมโยงกันกับมิติด้านอื่น ๆ มากขึ้น โดยส่งผลกระทบต่อผู้แสดงต่าง ๆ บนเวทีระหว่างประเทศทั้งตัวแสดงที่เป็นรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ และจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศในทุกระดับ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงมิติใหม่ในระดับยุทธศาสตร์ตั้งแต่ระดับโลก ภูมิภาค และประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อผลกระทบในด้านต่าง ๆ มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับด้านอื่น ๆ

^{๔๔} อ้างถึงใน เอียอย่าง ต่งเซ่ง. ๒๕๔๗. เรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. หลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จึงทำให้ลักษณะของผลกระทบในปัจจุบันมีหลากหลายแง่มุม จากผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความท้าทายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง โทมัส ดาย^{๕๕} (Thomas R Dye, พ.ศ.๒๕๒๕) ได้แบ่งลักษณะของผลกระทบได้เป็นประเภทต่าง ๆ ตามมิติ (Dimension) ดังนี้

๑) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการบริหาร ด้านสิ่งแวดล้อมและกายภาพ ยกตัวอย่าง เรื่องของการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อด้านสังคม และด้านการเมือง ได้แก่ (๑) การดำเนินนโยบายสร้างเขื่อนทำให้คนเป็นโรคพยาธิมากขึ้นซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนการดำเนินนโยบายดังกล่าว และ (๒) การดำเนินนโยบายโครงการจัดสรรที่ดินทำกิน ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและทหารมากขึ้น เป็นต้น

๒) การจำแนกลักษณะของผลกระทบ หรือการแบ่งกลุ่มตามแง่มุมของสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง (Reality) นั้น สามารถจัดแบ่งประเภทออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มแรก** เป็นผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นแต่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ เช่น การที่รัฐบาลมีนโยบายทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับการรณรงค์ให้คนไทยหันมาให้ความสำคัญกับคุมกำเนิด ซึ่งจะส่งผลทำให้อัตราประชากรที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยที่รัฐไม่สนใจว่าคนในสังคมจะรับรู้/รับทราบข้อมูลนี้หรือไม่ และ **กลุ่มที่สอง** เป็นผลกระทบในเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นสามารถส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ เช่น การที่รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้ปัญหาการค้ามนุษย์ภายในประเทศมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น

๓) การจัดแบ่งลักษณะของผลกระทบ (Impact) ออกตามทิศทางหรือแง่มุมต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect impact) และ (๒) ผลกระทบโดยตรง (Direction impact)

๔) การจัดแบ่งลักษณะของผลกระทบออกตามแง่มุมของคุณค่า (Value) นั้น สามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงลบ (Negative Impact)

^{๕๕} อ้างถึงใน รัฐกร จินตนิติ. (๒๕๖๐). เรื่อง การศึกษาผลกระทบทางสังคมของท่าเรือแหลมฉบัง ที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวอุดม. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. <http://www๒.gspa.buu.ac.th/library/is/mpa๕๕/๕๕๙๓๐๒๗๖.pdf>

หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาของมนุษย์ และ (๒) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นสิ่งพึงปรารถนามนุษย์

๕) การแบ่งผลกระทบตามช่วงเวลา (Time) ที่เกิดจะสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) ผลกระทบในระยะสั้น (Short Run Impact) และ (๒) ผลกระทบในระยะยาว (Long Run Impact) หรือสามารถสรุปอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Future Run Impact)

(๖) การแบ่งผลกระทบตามขอบเขตที่เกิดขึ้น (Scope) สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) ผลกระทบที่มีผลในวงกว้าง และ (๒) ผลกระทบที่มีผลในวงแคบ

โดยสรุปโทมัส ดาย ได้แบ่งลักษณะของผลกระทบได้เป็นประเภทต่าง ๆ ตามมิติ (Dimension) ดังนี้ (๑) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (๒) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) (๓) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Impact) (๔) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่า (Value) (๕) การแบ่งผลกระทบตามช่วงเวลา (Time) และ (๖) การแบ่งผลกระทบตามขอบเขตที่เกิดขึ้น (Scope)

สำหรับการวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพาโดย วุฒิชัย มุระดา ได้มีการนำแนวคิดของ **แสวง รัตนมงคลมาศ**^{๔๖} (๒๕๓๘) เพื่ออธิบายความหมายของผลกระทบ หมายถึง ผลของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยสามารถเป็นได้ทั้งเรื่องบวกและลบ และยังอาจเกิดได้กับกลุ่มที่เป็นเป้าหมายและไม่เป็นเป้าหมาย หรือมีการกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ อย่งไรก็ตาม แสวง รัตนมงคลมาศ ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบสามารถแบ่งออกเป็นแง่มุมต่าง ๆ เพิ่มเติมไว้ดังนี้

๑) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) สามารถแบ่งออกได้หลายรูปแบบ ได้แก่ (๑) ผลกระทบมิติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการบริหารจัดการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งผลกระทบนั้นส่งผลต่อรายได้ของประชาชน (๒) ผลกระทบมิติด้านการเมือง หมายถึง ผลกระทบที่มีการส่งผลต่อการจัดสรรผลประโยชน์ สามารถเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของ ตำแหน่งหน้าที่การงาน และเกียรติยศชื่อเสียง (๓) ผลกระทบมิติด้านกายภาพ หมายถึง ผลกระทบอันเกิดจากชีววิทยาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ชาติ (๔) ผลกระทบมิติด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ

^{๔๖} อ้างถึงใน วุฒิชัย มุระดา. เรื่องเดิม. หน้า ๙.

สภาพนิเวศวิทยาทางอากาศ น้ำ เสียง และทางเดิน และ (๕) ผลกระทบมิติด้านสังคม หมายถึง ผลกระทบอันส่งผลเกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน ในเรื่องพฤติกรรมทางสังคม และคุณค่าของชีวิตประชาชน

๒) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) หมายถึง ผลกระทบที่สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ (๑) ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) เป็นผลกระทบอันเกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ หรือเกิดขึ้นตามสภาพทางด้านกายภาพซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการจากเพียงคนใดคนหนึ่ง และ (๒) ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) เป็นผลกระทบที่เกิดจากภายใต้จิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยส่วนมากเกิดกับทางด้านมิติสังคม และความขัดทางวัฒนธรรม เป็นต้น

๓) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction) หมายถึง การแบ่งทิศทางของผลกระทบในเชิงของผลกระทบทางตรง (Direct Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

๔) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าผลกระทบ (Value) หมายถึง การแบ่งคุณค่าที่เกิดจากผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) นั้นเป็นผลกระทบที่ผลออกมาตามความปรารถนา และเชิงลบ (Negative Impact) นั้นเป็นผลกระทบที่ผลออกมาไม่เป็นไปตามความปรารถนา

๕) การแบ่งผลกระทบตามแง่ของระยะเวลา หมายถึง ระยะเวลาที่ผลกระทบนั้นดำรงอยู่ แบ่งออกได้เป็นผลกระทบระยะสั้นนั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วกระทบในระยะเวลาปัจจุบัน และผลกระทบระยะยาวนั้นเป็นผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๖) การแบ่งผลกระทบขอบเขตที่เกิดขึ้น หมายถึง การแบ่งผลกระทบที่ส่งผลกระทบในวงแคบ และผลกระทบที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง

โดยสรุปผลกระทบสามารถแบ่งออกเป็นแง่มุมต่าง ๆ ได้ดังนี้ (๑) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) (๒) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) (๓) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction) (๔) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าผลกระทบ (Value) (๕) การแบ่งผลกระทบตามแง่ของระยะเวลา และ (๖) การแบ่งผลกระทบขอบเขตที่เกิดขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ^{๔๗} (๒๕๕๘) มีการศึกษาผลกระทบในโครงการเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษตามนโยบายของรัฐบาล ได้อธิบายลักษณะของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตามอนุภาคลุ่มน้ำโขงสามารถจำแนกหรือจัดกลุ่มปัญหาผลกระทบ ได้ดังนี้

๑) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ซึ่งผู้ประกอบการท้องถิ่นยังไม่มีขีดความสามารถเพียงพอ และยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่เวทีการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันทางด้านราคา และคุณภาพการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และการค้าขายที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว

๒) ผลกระทบด้านสังคมและกฎหมาย ได้แก่ ความเข้าใจในบริบททางสังคม หรือกฎหมายที่แตกต่างกัน รวมทั้งวิถีชีวิตชุมชนที่แตกต่างกันอาจก่อให้เกิดปัญหาการปรับตัวและการใช้ชีวิตร่วมกันรวมทั้งระบบ

๓) ผลกระทบด้านการเมือง และความมั่นคง ได้แก่ การก่อตัวของกลุ่มแรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองและนำไปสู่ปัญหาความมั่นคง และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของระบบในการแสวงหาประโยชน์ของภาคการเมือง

๔) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขยะ การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลองหนองบึงหรือการปล่อยมลพิษ

๕) ผลกระทบด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการสื่อสาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้ภาษาในการสื่อสาร รวมทั้งวิถีในการดำรงชีวิตที่อาจมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงหรือผิดเพี้ยนไปจากเดิม

๖) ผลกระทบด้านสาธารณสุขโรค ได้แก่ ความต้องการสาธารณสุขโรคด้านไฟฟ้า ประปา ขนส่ง ถนนที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

๗) ผลกระทบด้านสาธารณสุข ได้แก่ การรักษาผู้ป่วยที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นและการแพร่ระบาดของโรค รวมทั้งการควบคุมโรค

๘) ผลกระทบด้านแรงงานและความยากจน ได้แก่ การขยายตัวของกลุ่มแรงงานผิดกฎหมาย และ การแย่งชิงงาน และภาวะคนล้นงาน และปัญหาความยากจน หรือตกงาน เป็นต้น

^{๔๗} ดร.เชียร กัลยาณมิตร และคณะ. (๒๕๕๘). เรื่อง “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”. โครงการประชุมสัมมนากำหนดกรอบการทำงานในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษนโยบายของรัฐบาล, มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ ที่ทำการปกครองจังหวัดหนองคาย.

๙) ผลกระทบจากความขัดแย้งในเรื่องการจัดการทรัพยากร สิทธิในที่ดิน สิทธิในการทำงาน

๑๐) ผลกระทบด้านงบประมาณรายจ่ายภาครัฐ ได้แก่ งบประมาณด้านการบริหารสาธารณสุข การคมนาคม การสาธารณสุขโรค การรักษาพยาบาล การป้องกันอาชญากรรม และการดูแลรักษาความปลอดภัย

โดยสรุป ลักษณะของผลกระทบทางด้านความมั่นคงตามลุ่มแม่น้ำโขงตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ มีดังนี้ (๑) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (๒) ผลกระทบด้านสังคมและกฎหมาย (๓) ผลกระทบด้านการเมือง (๔) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (๕) ผลกระทบด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการสื่อสาร (๖) ผลกระทบด้านสาธารณสุขโรค (๗) ผลกระทบด้านสาธารณสุขสุข (๘) ผลกระทบด้านแรงงานและความยากจน (๙) ผลกระทบจากความขัดแย้งในแง่ของการจัดการทรัพยากร (๑๐) ผลกระทบด้านงบประมาณรายจ่ายภาครัฐ

จากที่กล่าวแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบข้างต้น จึงนำไปสู่คำถาม “ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง” เพื่อศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อที่เกิดขึ้นตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แสงจันทร์ มาน้อย (๒๕๕๘)^{๔๘} ได้ศึกษาโอกาสและความท้าทายของประเทศไทยต่อพลวัตจีนในระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ผลการศึกษาพบว่า (๑) การพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ถือเป็นผลประโยชน์ของจีน เพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพื้นที่จีนตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งต้องการจะพัฒนามณฑลยูนนานเพื่อใช้เป็น “เมืองหัวสะพาน” ในการเชื่อมโยงกับอาเซียนและเอเชียใต้สำหรับนครหนานหนิงได้รับการกำหนด

^{๔๘} แสงจันทร์ มาน้อย. (๒๕๕๘). โอกาสและความท้าทายของประเทศไทยต่อพลวัตจีนในระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS), ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Rjknvur92xYJ:e-library.itd.or.th/viewer/14449905/download+&cd=2&hl=th&ct=clnk&gl=th>

ยุทธศาสตร์ให้เป็น “ประตูสู่อาเซียน” (๒) การเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ยังช่วยให้ประเทศจีนได้ทั้งทรัพยากรและพลังงานใหม่ ๆ เพิ่มเติม เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศจีน (๓) การเชื่อมต่อกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ยังเป็นทางออกสู่ทะเล เส้นทางใหม่ของประเทศจีน และ (๔) กลุ่มประเทศภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง สามารถเพิ่มช่องทางการค้าและขยายโอกาสในการเข้าถึงตลาดประเทศจีนตอนใต้มากขึ้นจากการที่ประเทศจีนได้ให้ความสำคัญกับกลุ่ม GMS นับเป็นโอกาสและความท้าทายต่อประเทศไทยในคราวเดียวกัน คือ **โอกาส** ทำให้การเชื่อมต่อทางภูมิภาคมีความสะดวกรวดเร็ว โดยการเชื่อมโยงด้วยโครงข่ายรถไฟสมัยใหม่ ประกอบกับการขยายอิทธิพลเข้ามาของจีน ทำให้ไทยได้โอกาสที่จะอาศัยเทคโนโลยีและเงินทุนของจีนร่วมกับประสบการณ์ความเชี่ยวชาญและความคุ้นเคยในพื้นที่มากกว่าไทย ในการร่วมกันขยายการลงทุนใน GMS **ข้อท้าทาย** ทำให้สินค้าไทยต้องปรับกลยุทธ์ด้านการตลาดเพื่อเตรียมพร้อมรับการแข่งขันจากสินค้าราคาถูกของจีน และการที่จีนเข้ามาลงทุนด้านพลังงานในประเทศ GMS มากขึ้น ย่อมส่งผลให้ความมั่นคงทางพลังงานของไทยลดลง เนื่องจากประเทศไทยยังต้องพึ่งพาการนำเข้าพลังงานทั้งก๊าซและไฟฟ้าที่ผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน

ปวีณรัตน์ แสงโถมโพธิ์^{๔๔} ทำการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กรณีศึกษา ๔ จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการค้าแรงงานต่างด้าวปัจจัยเชิงสาเหตุของ การค้าแรงงาน ผลกระทบที่เกิดจากการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการผลกระทบจากแรงงานต่างด้าวในระดับนโยบายของชาติ และระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากการค้าแรงงานต่างด้าว มีลักษณะดังนี้ ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสังคมด้านบวก สร้างความสัมพันธ์อันดีของเครือญาติสองฝั่งแม่น้ำโขง ส่วนในด้านลบ อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคม อาทิเช่น อาชญากรรม ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาโสเภณี เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจในด้านบวกแรงงานต่างด้าวเป็นแรงงานราคาถูกที่มีผลต่อการขับเคลื่อนธุรกิจของคนไทยส่งผลให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

^{๔๔} ปวีณรัตน์ แสงโถมโพธิ์. ๒๕๕๗. เรื่อง ผลกระทบของการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง: กรณีศึกษา ๔ จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร และนครพนม). หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ในด้านลบแรงงานระดับท้องถิ่นของไทยถูกแย่งงานซึ่งทำให้โอกาสการมีงานทำของแรงงานไทยลดน้อยลง และการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวเพิ่มมากขึ้น และด้านการเมืองในด้านบวกเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศของแรงงานต่างด้าว เป็นการกระชับความสัมพันธ์อันดีด้านการทูตโดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ดี ส่วนด้านลบส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศ เช่น อาจเป็นสิ่งที่ล่อแหลมต่อการถูกโจมตีเรื่องสิทธิมนุษยชน และการแฝงตัวของกระบวนต่อต้านรัฐเพื่อนบ้าน

Huynh Thien Nhon (๒๕๖๐)^{๕๐} ทำการวิจัยเรื่อง “เวียดนามกับความร่วมมือของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับความร่วมมือบุกเบิกแม่น้ำโขง พบว่า กลไกความร่วมมือ และแนวนโยบายของประเทศต่าง ๆ มีบทบาทสำหรับการร่วมมือบุกเบิกแม่น้ำโขง สำหรับประเทศในกลุ่มแม่น้ำจากระบบชั้นบันไดไฟฟ้าใช้พลังน้ำในกระแสน้ำหลักที่ได้วางแผน เพื่อหลีกเลี่ยงจากผลกระทบในภายหลัง อาจจะขอร้องผู้ประกอบการนานาชาติร่วมมือสนับสนุนประเทศลาวและประเทศกัมพูชาจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยต้องยอมรับว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติการบุกเบิกทรัพยากรน้ำของประเทศใดในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขงต้องมีความรับผิดชอบสำหรับการเปลี่ยนแปลงในทั้งลุ่มแม่น้ำ

ASEAN Watch^{๕๑} ได้ศึกษา “อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย” ซึ่งให้เห็นว่า มหาอำนาจหลายประเทศได้เข้ามาพัฒนาผ่านกรอบความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และอินเดีย เป็นต้น โดยโครงการพัฒนาตามกรอบความร่วมมือต่าง ๆ นั้น แม้ว่าโดยหลักการมักมีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ขยายการลงทุนเปิดประตูเชื่อมโยงระหว่างกัน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์ภายในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจนำไปสู่ผลกระทบและความท้าทายจากการพัฒนาด้วยเช่นกัน

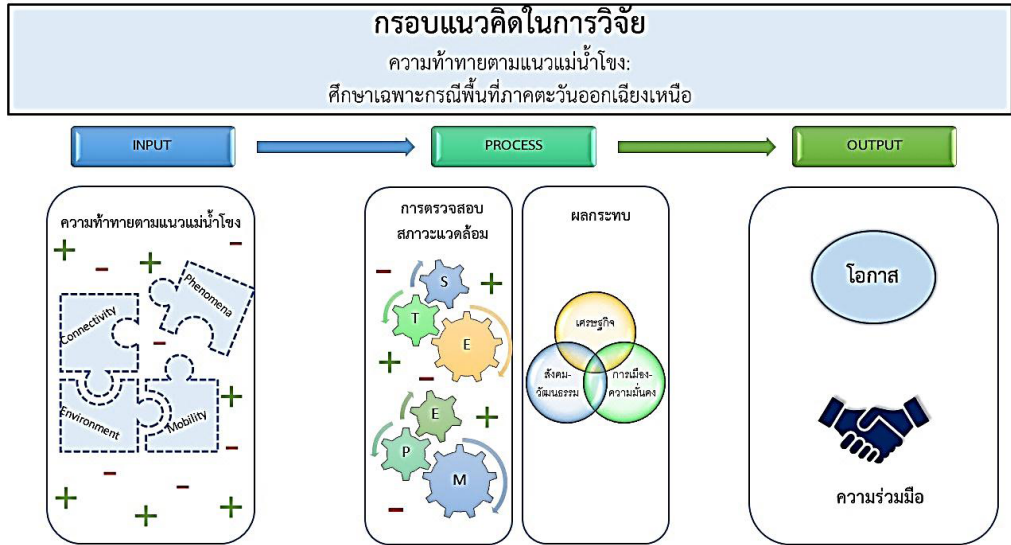
^{๕๐} Huynh Thien Nhon. (๒๕๖๐). *เวียดนามกับความร่วมมือของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง*. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ.

^{๕๑} ASEAN Watch. (๒๕๖๐). *อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย*. จุลสารASEAN Watch จับตาอาเซียน, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

เมื่อทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พบว่า ความมั่นคงในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ได้แก่ (๑) ความมั่นคงของมนุษย์ ที่ปลอดจากความหวาดกลัว มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น (๒) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดขึ้นของกลุ่มประชาสังคม (๓) ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ คือ การมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดน และการมีขีดความสามารถที่พร้อมเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น (๔) ความมั่นคงของภูมิภาค อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงบางประการ ขีดความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และ (๕) ความมั่นคงของประชาคมโลก หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ ที่เป็นปัจจัยทั้งทางตรง หรือทางอ้อมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม ที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านความมั่นคงทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ (Connectivity) สิ่งแวดล้อม (Environment) ปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ (Phenomena) รวมทั้งการเคลื่อนย้าย (Mobility) ของประชาชน หรือเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน ดังนั้นจึงนำมาสู่การกำหนดแนวทางในการศึกษา และกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

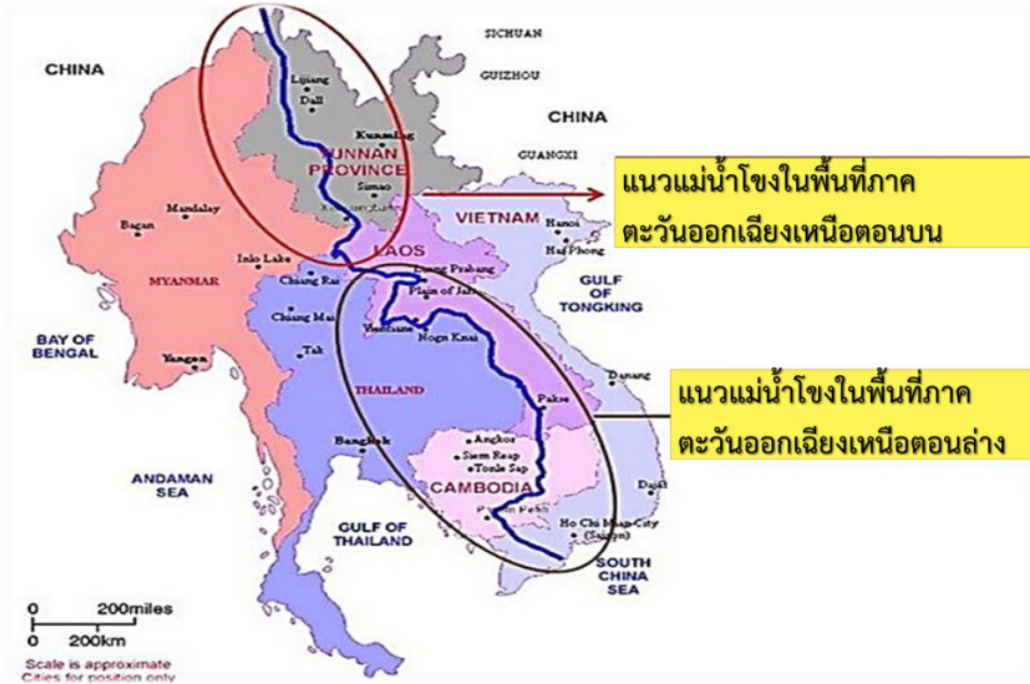
การศึกษาเรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทาย และผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๑.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ ผู้บริหารหน่วยงานที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม ซึ่งได้แก่ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงกลาโหม หน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หน่วยงานทางด้านเศรษฐกิจทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนหน่วยงานด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม บริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๕ หน่วยงาน ดังแผนภาพที่ ๓.๑ และตารางที่ ๓.๑

แผนภาพที่ ๓.๑

พื้นที่บริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่มา: สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๖๐),
การขนส่งในแม่น้ำโขงตอนบนและตอนล่าง

ตารางที่ ๓.๑ กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึก

มิติ	ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	
	พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
ความมั่นคง	<p>๑. กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดอุดรธานี</p> <p>๒. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย</p> <p>๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.) จังหวัดหนองคาย</p> <p>๔. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย</p>	<p>๑. กองกำลังสุรนารี อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี</p> <p>๒. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี</p> <p>๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง จังหวัดนครพนม</p>
เศรษฐกิจ	<p>๕. สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดขอนแก่น</p>	<p>๔. หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ</p>

มิติ	ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	
	พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาค ประชา สังคม	๖. สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสาน ความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๗. สมาคมเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนกลุ่ม แม่น้ำโขง ๗ จังหวัดภาคอีสาน จังหวัดหนองคาย ๘. วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตร ริมโขง ประมงพื้นบ้านเชียงคาน จังหวัดเลย	๕. สาขาภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ๖. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ๗. มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี

๓.๑.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) คือ บุคลากรในระดับปฏิบัติงานในหน่วยงานที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม จำนวน ๘๘ คน ดังตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ กลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่ม

มิติ	จำนวน (คน)
ภาคความมั่นคง	๒๕
ภาคเศรษฐกิจ	๒๓
ภาคสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๔๐
รวม	๘๘

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้คือ ๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนและมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจในประเด็นการวิจัยอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อป้องกันปัญหาการตอบคำถามนอกประเด็น โดยสร้างแนวคำถามที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยกำหนดให้เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และตรงไปตรงมา ซึ่งอาจสามารถปรับเปลี่ยนคำถามให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมหรือตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการสัมภาษณ์ และใช้เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อให้สามารถเก็บสาระสำคัญให้ได้ครบถ้วนมากที่สุด และ ๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งทัศนคติ ความรู้ ทัศนะของบุคคลต่อประเด็นหรือแนวคิดของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยรายละเอียด ดังนี้

๓.๒.๑ การสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยมีกระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามหัวข้องานวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ความท้าทาย การตรวจสอบสถานะแวดล้อม ผลกระทบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ

๒. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาสู่การคัดเลือกและการออกแบบเครื่องมือที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย

๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพทำการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษา และความสอดคล้องระหว่างแนวคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๔. ปรับปรุงข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

๕. แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์และมีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย แบ่งได้เป็น ๕ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ตำแหน่งและหน่วยงาน

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีข้อคำถาม ดังนี้

(๑) ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีประเด็นความท้าทายในระดับภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อความท้าทายในปัจจุบัน-อนาคต อย่างไรบ้าง

(๒) ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีประเด็น/สถานการณ์ในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ที่ท่านเห็นว่าเป็นความท้าทายต่อพื้นที่ทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ

(๓) ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีประเด็น/สถานการณ์ในอนาคตที่ท่านเห็นว่าเป็นความท้าทายต่อพื้นที่ทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ

ส่วนที่ ๓ ผลกระทบจากความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีข้อคำถาม ดังนี้

(๑) ท่านคิดว่าผลกระทบในปัจจุบันและอนาคตคืออะไร แล้วมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง

(๒) ท่านคิดว่าใครคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

(๓) ท่านคิดว่าอะไรคือมูลเหตุจูงใจ และความเชื่อมโยง ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

ส่วนที่ ๔ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีข้อคำถาม ดังนี้

(๑) จากประเด็นความท้าทายที่ท่านเสนอมาข้างต้น ท่านมีกิจกรรมเพื่อรองรับกับความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างไร

(๒) ขอให้ท่านเสนอกิจกรรมที่จะส่งเสริมความร่วมมือในระดับนานาชาติ และท่านมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ อย่างไร

(๓) ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในเชิงบวก และสร้างความร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอนาคต อย่างไรบ้าง

(๔) ภาคส่วนต่างๆ จะมีส่วนในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรบ้าง

ส่วนที่ ๕ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(๑) ขอให้ท่านเสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวแม่น้ำโขง

(๒) ท่านมีแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหาร และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวแม่น้ำโขง อย่างไรบ้าง

(๓) ขอให้ท่านเสนอแนะแนวทางในการบูรณาการการทำงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงตามแนวแม่น้ำโขง ว่าควรมีแนวทางอย่างไรบ้าง

๖. นำแบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำการคัดเลือกไว้

๓.๒.๒ การสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม แนวทางสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาวิธีการสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาสู่การคัดเลือกและการออกแบบเครื่องมือที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย

๓. นำแนวคำถามในการสนทนากลุ่มที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษา และความสอดคล้องระหว่างแนวคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๔. ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยคำถามมี ๒ ข้อ ดังนี้

(๑) ท่านคิดว่า ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประเด็นใดบ้าง

(๒) ท่านคิดว่า แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวทางอย่างไรบ้าง

๕. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำการคัดเลือกไว้

๓.๒.๓ การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำราบทความ รายงานวิจัย รวมทั้งฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ความท้าทาย การตรวจสอบสถานะแวดล้อม ผลกระทบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามหัวข้องานวิจัยเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือวิจัย

๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ด้านความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิช่วยพิจารณาแก้ไขภาษา ตรวจสอบข้อคำถาม เนื้อหา ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์อีกครั้ง

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Collection) ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ความท้าทาย การตรวจสอบสถานะแวดล้อม และผลกระทบจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว และนำมาใช้เป็นแนวทางในศึกษาครั้งนี้

๓.๔.๒ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยได้มีการจัดให้มีการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม โดยมีคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่จังหวัดขอนแก่น อุตรธานี หนองคาย และเลย ในวันที่ ๒๗ มกราคม - ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยคอยควบคุม ดำเนินการรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งบันทึกภาพและเสียง จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป ดังภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๒ การสนทนากลุ่มที่ จ.ขอนแก่น จ.อุตรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย
ในวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ (๑) ความเหมาะสมของผู้ให้ข้อมูลว่ามีคุณสมบัติตรงตามความต้องการหรือไม่ (๒) สามารถตอบประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการทราบได้มากน้อยเพียงใด และ (๓) พิจารณาจากความยากง่ายในการติดต่อประสานงานและการเดินทางเข้าพบเพื่อไปสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นจึงติดต่อประสานงานและกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ๒ ครั้ง ครั้งแรกได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ มกราคม - ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ที่จังหวัดขอนแก่น อุตรธานี หนองคาย และเลย ดังภาพที่ ๓.๓ - ๓.๕ ส่วนครั้งที่ ๒ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญผ่านระบบออนไลน์ ในห้วงระหว่างเดือนมีนาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓ ในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลโดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์และการบันทึกเสียง หลังจากทีรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังภาพที่ ๓.๖

แผนภาพที่ ๓.๓ การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติความมั่นคง

ห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓ ณ จ.ขอนแก่น จ.อุตรธานี จ.หนองคาย และจ.เลย

กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จ.อุตรธานี

สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค
สาขาหนองคาย จ.หนองคาย

หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อย
ตามลำแม่น้ำโขง (นรข.) จ.หนองคาย

กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖
อำเภอเชียงคาน จ.เลย

แผนภาพที่ ๓.๔ การสัมมนาเชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติเศรษฐกิจ

ห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓ ณ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และจ.เลย

สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่ง
อนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จ.ขอนแก่น

แผนภาพที่ ๓.๕ การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๑ ในมิติสังคม วัฒนธรรม
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ห้วงระหว่างวันที่ ๒๗ ม.ค. - ๑ ก.พ.๖๓
ณ จ.ขอนแก่น จ.อุดรธานี จ.หนองคาย และ จ.เลย

สมาคมเครือข่ายสภาพองค์กรชุมชนลุ่ม
แม่น้ำโขง ๗
จังหวัดภาคอีสาน จ.หนองคาย

สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความ
ร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น

วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง
ประมงพื้นบ้านเชียงคาน จ.เลย

แผนภาพที่ ๓.๖ การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งที่ ๒
ผ่านระบบออนไลน์ ในห้วงระหว่างเดือน มี.ค. – มิ.ย.๖๓

หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อย
ตามลำแม่น้ำโขง
จ.นครพนม

มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต
จ.อุบลราชธานี

หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ
จ.อำนาจเจริญ

ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (ทางโทรศัพท์)
จ.อุบลราชธานี

๓.๕ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้นมีความถูกต้องเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยมีวิธีการตรวจสอบดังนี้

๓.๕.๑ หลังจากที่ผู้วิจัยทำการถอดเทปการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้วจะส่งบทสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตรวจสอบ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้องและสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

๓.๕.๒ ตรวจสอบความตรงของข้อมูลโดยนำข้อมูลมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการเปรียบเทียบและตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูล (Data Triangulation) นำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลจากตำราวิชาการ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งการจดบันทึกเบื้องต้น นอกจากนี้ยังตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการไข่มุมมองจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ (Theory Triangulation) ได้แก่ ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ความท้าทาย การตรวจสอบสภาวะแวดล้อม ผลกระทบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบจากการรวบรวมข้อมูล

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีลักษณะเป็นการกระทำที่ไม่อาจแยกออกจากขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างชัดเจนเหมือนกับการวิจัยเชิงปริมาณ กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะกระทำทั้งระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นระหว่างที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ก็จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กันด้วย นอกจากนี้เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยก็จะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง ขั้นตอนในการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

๑. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบ เพื่อให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาอยู่ในสภาพที่สะดวกและง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์

๒. นำข้อมูลที่จำแนกหรือจัดกลุ่มแล้วมาวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบโดยนำข้อมูลไปใส่ในตารางแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แล้วทำการสรุปลักษณะร่วมกันและลักษณะที่แตกต่างกันของข้อมูลเหล่านั้น

๓. สร้างข้อสรุปชั่วคราวโดยการเชื่อมโยงข้อมูลแต่ละชุดเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และเกิดเป็นแนวคิดย่อย ๆ ขึ้น

๔. สร้างบทสรุปโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อสรุปชั่วคราวที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันแล้วเข้าด้วยกัน

๕. นำข้อสรุปที่ได้มาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สำหรับข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมนั้น ผู้วิจัยจะนำมาทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ พรรณนา และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารเหล่านี้มาใช้เพื่อตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลนี้จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและทำให้การตีความมีความละเอียดยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทาย และผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความท้าทายและผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขง ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ตามเครื่องมือในการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ หน่วยงาน ประกอบด้วย ผู้แทนจากพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจำนวน ๘ หน่วยงาน และแทนจากพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำนวน ๗ หน่วยงาน และเนื่องจากพื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนบริเวณ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย รวมทั้งจังหวัดขอนแก่น และพรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดนครพนม มีความแตกต่างกัน ทำให้ผลการวิจัยมีความแตกต่างกันด้วย ดังนั้นจึงสรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็นแต่ละพื้นที่ ดังนี้

๔.๑.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๔.๑.๑.๑ ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

(๑) ด้านเศรษฐกิจ แนวโน้มการค้าชายแดนจะมีการเปลี่ยนมือจากผู้ค้าในพื้นที่ต่อพื้นที่เป็นผู้ค้าจากส่วนกลางไปยังผู้ค้าของ สปป.ลาว โดยตรงทำให้ความยั่งยืนของการค้าชายแดน หรือการค้าเชิงพื้นที่หายไป และเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญทำให้รูปแบบและทิศทางการค้าชายแดนในอนาคตเปลี่ยนแปลงไป โดยในอดีตการค้าในพื้นที่มักจะเป็นการค้าโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่ในอนาคตบทบาทของผู้ค้าคนกลางจะลดลง เนื่องจากเทคโนโลยีได้เข้ามาอำนวยความสะดวกโดยตรง รวมถึงการค้าในลักษณะภาครัฐสู่ภาครัฐด้วยกัน (Government to Government: G2G) ทำให้ผลประโยชน์ไม่ได้มาถึงท้องถิ่นและเปลี่ยนไปเป็นผลประโยชน์ระหว่างรัฐต่อรัฐแทน

(๒) ด้านสังคม ได้แก่ การข้ามของสินค้า การข้ามของคนที่อาจส่งผลให้การสาธารณสุขในพื้นที่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายของแรงงานต่างชาติในพื้นที่ และด้านสิ่งแวดล้อม

(๓) ด้านความร่วมมือ สำหรับกลไกอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Subregion: GMS) ยังมีข้อขัดข้องในเรื่องของกฎหมาย กฎระเบียบบางเรื่องที่ยังดำเนินการไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับกรอบความร่วมมือของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มากนัก โดยเฉพาะเขื่อนไซยะบุรี เขื่อนดอนสะโฮง ซึ่ง MRC ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมที่กระทบระหว่างประเทศแต่ปัจจุบันกลไกนี้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้มากเท่าที่ควร

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) ด้านเศรษฐกิจ การค้าชายแดน ด้วยภูมิรัฐศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่มีความเอื้ออำนวยในการค้าและการลงทุน ทำให้ไทยสามารถทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดีและไม่มีปัญหาด้านการคมนาคม เนื่องจากมีเส้นทางเชื่อมโยง

ผ่าน East-West Economic Corridor และสินค้าไทยเป็นที่ยอมรับของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตร ทั้งนี้ ผลการศึกษาของสถาบันฯ ฉบับหนึ่งพบว่า ประชาชนริมโขงมีความต้องการให้การค้าชายแดนเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้ามากกว่าการเป็นจุดผ่านแดนถาวร เนื่องจากมีกฎระเบียบในการผ่านแดนที่ผ่อนคลายมากกว่า โดยเฉพาะในอำเภอบ้านหม้อและอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย สำหรับสิ่งที่ผู้ตั้งการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่และจะเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน คือ ธุรกิจที่ดินหรือธุรกิจการค้าที่ไม่ถูกกฎหมาย อาทิ ยาเสพติด ธุรกิจการพนัน ค่าของหนีภาษี ค่าของผิดกฎหมาย เป็นต้น

นอกจากนี้ การเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงจากจีนที่มาสร้างใน สปป.ลาว นั้น ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ คาดว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะการไหลบ่าเข้ามาของกลุ่มทุนจากจีน ซึ่งรถไฟดังกล่าวคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายของไทยเช่นกัน

(๒) *ด้านสิ่งแวดล้อม* ปัญหาจากปริมาณน้ำโขงที่ลดลง ในอนาคตมีแนวโน้มที่ปริมาณน้ำในช่วงหน้าแล้งของแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงมีปริมาณลดลง ทำให้ประชาชนสามารถเดินข้ามไปมาได้ ดังนั้น จึงเห็นการข้ามไปมาในลักษณะกึ่งทั้งหมดที่เพิ่มมากขึ้นทั้งการขนยาเสพติด การโจรกรรมและอาชญากรรมในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้ การลักลอบหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายและการลักลอบขนส่งสินค้าโดยผิดพระราชบัญญัติศุลกากรยังเป็นภัยคุกคามในปัจจุบันและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากปริมาณการลดลงของแม่น้ำโขง ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินทางข้ามพรมแดนผ่านช่องทางธรรมชาติได้ง่ายมากขึ้น

แผนภาพที่ ๔.๑ ปัญหาจากปริมาณระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง

ที่มา: การลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย

นอกจากนี้ การสร้างเขื่อนในแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง ทำให้แม่น้ำโขง ยิ่งแห้งลง ส่งผลให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำในประเทศริมฝั่งแม่น้ำโขง และการเคลื่อนย้ายของคน (Mobility) ที่มีความสะดวกส่งผลให้การสกัดกั้นในพื้นที่ทำได้ยากมากขึ้น ประกอบกับ แรงงานไทยโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความขาดแคลน เกิดจากการที่คนหนุ่มสาว นิยมเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น ทำให้ภาคอีสานจะกลายเป็นสังคมสูงวัย จนนำมาสู่การเกิด วิกฤตด้านแรงงานในอนาคต ถือเป็นจุดเปลี่ยนเรื่องการค้าชายแดน และการดำเนินชีวิตของคน ริมฝั่งโขงจะเปลี่ยน

๒. สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดขอนแก่น

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

(๑) ด้านเศรษฐกิจ ภายหลังจากประเทศไทยได้ทำข้อตกลงเปิดเสรีระหว่างอาเซียนด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) ทำให้การขนส่งทางบกสามารถให้รถบรรทุกผ่านไปยังประเทศที่ ๓ ส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดการเจริญเติบโต จากการสนับสนุนผู้ประกอบการและการที่ผู้ประกอบการเล็งเห็นถึงโอกาสในการทำธุรกิจ ขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ของไทยยังไม่มีความพร้อม และความสามารถในการนำรถผ่านแดนไปยังประเทศที่สามได้ เนื่องจากผู้ขับรถที่ยังไม่มีความชำนาญเส้นทาง รวมไปถึงบริษัทประกันภัยที่ยังไม่มีการคุ้มครองที่ครอบคลุมถึงประเทศเพื่อนบ้าน

(๒) ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้ทำข้อตกลง (MOU) กับสมาคมด้านโลจิสติกส์ใน ๖ ประเทศ คือ ไทย

เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา จีน (ยูนนาน) และเวียดนาม โดยสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute: MI) ให้งบสนับสนุนและจัดทำโครงการ Mekong Forums ด้านโลจิสติกส์ มีการจัดส่งบุคลากรมาอบรมเรียนรู้ร่วมกันทุกปี เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการแก้ไขและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของแต่ละประเทศร่วมกัน ซึ่งเป็นการบูรณาการของภาครัฐเข้าร่วมกับมหาลัย

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหากล้างในพื้นที่ ซึ่งอาจมาจากการกักเก็บน้ำของเขื่อนต้นน้ำ ทำให้สินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกจากภาคอีสานส่วนใหญ่ คือ น้ำตาลที่ส่งออกไปยังประเทศเวียดนาม ซึ่งมีผลกระทบต่อสินค้าประเภทน้ำตาล แป้งมันสำปะหลัง ยางพารา มีผลผลิตไม่เพียงพอตามการคาดการณ์ของเกษตรกร ช้ำยังส่งผลกระทบต่อสินค้าไม่ตรงตามจำนวนที่ตกลงกับลูกค้าต่างประเทศ สำหรับปัญหากล้างของทางภาคอีสานตอนบนเป็นพื้นที่ราบสูงหากไม่เกิดพายุก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้

๓. กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดอุดรธานี

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

ด้านความมั่นคง การเฝ้าตรวจและป้องกันชายแดน เนื่องจากพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยไม่มีกลไกความร่วมมือส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee: RBC) ทำให้การแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนและการรุกล้ำเกาะดอน เป็นการประสานความร่วมมือกับส่วนราชการในระดับอำเภอและจังหวัด ด้วยการทำหนังสือประท้วงไปยังเจ้าเมืองและเจ้าแขวงของ สปป.ลาว พร้อมทั้งเสนอปัญหาให้กับกรมกิจการชายแดนทหาร และคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไปไทย - ลาว (General Border Committee: GBC) ได้รับทราบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเจรจาและหาแนวทางร่วมในการแก้ไขปัญหาในเวทีการประชุมร่วมระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดกับเจ้าแขวงของ สปป.ลาว

ความท้าทายในระดับพื้นที่

ด้านความมั่นคง การละเมิดข้อตกลงภายใต้กลไกความร่วมมือทวิภาคีที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การที่ประชาชนชาวลาวรุกขึ้นไปทำกินและอาศัยบนดอนจนกลายเป็นชุมชนถาวร ซึ่งปัจจุบัน สปป.ลาว รุกขึ้นมาทำกินบนดอนจำนวน ๔๒ ดอน ส่วนดอนที่ต้องเฝ้าระวังต่อการเกิดประเด็นปัญหาความขัดแย้ง คือ ดอนที่มีกำลังกองร้อยทหารชายแดนรุกขึ้นมาประจำการมีจำนวน ๘ ดอน ประกอบด้วย ดอนชม ดอนกลางของ ดอนสังคี ดอนโคลาด ดอนหมากอี ดอนหนองหล่ม ดอนตาลและดอนถ้ำเงิน รวมถึงดอนที่เป็นดอนเกิดขึ้นใหม่อยู่ใกล้ฝั่งกับไทย แต่

สปป.ลาว นำประชาชนรุกขึ้นมาทำกินและไม่ยอมให้ประชาชนชาวไทยขึ้นไปทำกินอีกจำนวน ๖ ตอน ประกอบด้วย ตอนหาดทรายใหญ่ ตอนซ็อน ตอนท่าศิริพันธ์ ตอนขอนแก่น ตอนหาดแห่ และดอนหว่านใหญ่

สถานการณ์ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ประกอบด้วย การลักลอบค้าสินค้าหนีภาษี การลักลอบค้าไม้หวงห้าม การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การโจรกรรมและสงครามข้ามแดน การลักลอบค้าสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง แต่ปัญหาที่มีความรุนแรงและสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ปัญหาการลักลอบนำเข้ายาเสพติด

๔. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัด

หนองคาย

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

ด้านความร่วมมือ คณะกรรมการประสานการดำเนินการตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง - แม่น้ำโขง (The Joint on Coordination of Commercial Navigation: JCCCN) เป็นกรอบความร่วมมือของ ๔ ประเทศ ได้แก่ จีน สปป.ลาว เมียนมา และไทย ให้มีความสำคัญกับเรื่องการเดินเรือในกลุ่มแม่น้ำโขงไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาร่องแม่น้ำ ท่าเรือ หรือเมืองท่าต่าง ๆ ในพื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำโขง (ลงมาถึงพื้นที่ของอำเภอเชียงของ) และกรอบความร่วมมือของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) เป็นองค์กรในการประสานงานและส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของ ๔ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว ไทย และเวียดนาม รวมถึง ประเทศที่ให้การสนับสนุนแผนงานโครงการในกลุ่มน้ำโขง เช่น เยอรมัน ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป เป็นต้น ที่ยังพบอุปสรรคในบางประการ เช่น (๑) หลักเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ชัดเจน จนทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปในการหารือได้ (๒) ข้อตกลงที่เป็นเพียงการปฏิบัติในการปรึกษาหารือและแจ้งให้ทราบล่วงหน้าแต่หาใช้การร่วมกันตัดสินใจแต่อย่างใด (๓) อำนาจการตัดสินใจของแต่ละประเทศไม่ได้ระบุไว้ในข้อตกลง เป็นต้น

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** ความใกล้เคียงทางด้านวัฒนธรรมของประชาชนริมฝั่งโขงทั้งประเทศไทยและ สปป. ลาว ในอดีต มีความใกล้เคียงกันเป็นเหมือนบ้านพี่เมืองน้อง มีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่สำหรับในอนาคตสายสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเบาบางลง เนื่องจากกฎระเบียบและมาตรการของภาครัฐในการข้ามแดน ความเจริญของเมืองที่มีมากขึ้น ทำให้วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติร่วมกันลดน้อยลงเช่นกัน

(๒) *ด้านเทคโนโลยี* ปัจจุบันมีนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระทำความผิด เห็นได้จากการใช้อากาศยานไร้คนขับ (Drone) บินส่งของที่ไมถูกกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ทั้งนี้ แนวแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ที่มีการสงวนสิทธิของประเทศไทย โดยการบินสำรวจพื้นที่ทั้งหมด จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากทางการของทั้งสองประเทศเสียก่อน

(๓) *ด้านสิ่งแวดล้อม* การสร้างเขื่อนของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ห่วงโซ่อาหารเกิดการเปลี่ยนแปลง กระทบต่อพันธุ์ปลาในลุ่มแม่น้ำโขง และทำให้ระดับน้ำที่ลดลงส่งผลกระทบต่อการเดินทางเรือเป็นไปได้อย่างยากลำบาก บางจุดไม่สามารถเดินทางตรงได้ จำเป็นต้องอ้อมเกาะแก่ง เกาะดอน หรือโขดหินที่ตื้นเขิน ทำให้มีค่าใช้จ่ายต่อการเดินทางเรือเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันระดับน้ำมีความไม่แน่นอนมีการเพิ่มขึ้นและลดลงตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดการเดินทางเรือมีความยากลำบาก ขณะเดียวกันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างเขื่อน คือ พลังงานไฟฟ้า

นอกจากนี้ การดูตลกรายในพื้นที่ที่เป็นการค้าตามพื้นที่ (Zoning) ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น ดังนั้น ปัญหาจะเกิดขึ้นได้เฉพาะพื้นที่ที่อนุญาต รวมถึงภายหลังมีข้อตกลงเชิงเทคนิคของทั้ง ๒ ประเทศ ในการห้ามดูตลกรายบริเวณใกล้เขื่อน สะพาน หรือสถานที่ที่สำคัญเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำก็จะพัดทรายมากกลับพื้นที่ดังกล่าวไป โดยมีการกำหนดให้หยุดการค้าการค้าการดูตลกรายจำนวน ๔ เดือนในช่วงน้ำหลาก (เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม) และเริ่มขุดอีกครั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายนเป็นระยะเวลา ๘ เดือน แต่ถ้าไม่มีการดูตลกรายจะส่งผลให้เกิดพื้นที่ตื้นเขิน อย่างไรก็ตาม การดูตลกรายก็มีประโยชน์ที่อาจก่อให้เกิดพื้นที่ดินงอกหรือเกาะดอนให้กับรัฐชายฝั่ง

๕. สมาคมเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ๗ จังหวัด

ภาคอีสาน จังหวัดหนองคาย

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

ด้านสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการน้ำเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านเป็นอย่างมากจากการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำของประเทศจีน โดยปัญหามักเกิดจากการไม่มีระบบการแจ้งเตือนล่วงหน้า ระบบการบริหารจัดการความเสี่ยง ระบบการป้องกัน และงบประมาณสำหรับบรรเทาภัยต่อภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งความร่วมมือในระดับภูมิภาคให้ความสำคัญกับประโยชน์ร่วมกันของนานาประเทศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง แต่ไม่มีการเจรจา หรือถึงการบริหารจัดการน้ำเมื่อเกิดอุทกภัยร่วมกัน มีเพียงแต่การหารือเพื่อบริหารจัดการกันเองภายในของแต่ละประเทศเท่านั้น ซึ่งความร่วมมือในระดับประเทศที่เกิดขึ้นมักให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจและการใช้พลังงานเป็นหลัก ขณะเดียวกัน ประโยชน์ของการสร้างเขื่อนตามแนวลุ่มแม่น้ำโขงนั้น เห็นได้จากเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดอุบลราชธานีปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ความท้าทายในระดับพื้นที่

ด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเพื่อผลิตไฟฟ้าในแม่น้ำโขง ส่งผลกระทบต่อให้ระดับน้ำลดลง ร่องน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ห่วงโซ่อาหารและความสมบูรณ์ของพันธุ์สัตว์น้ำจากการอพยพพันธุ์ปลาที่ผิดฤดูกาลและจากสภาวะ “น้ำโขงไร้ตะกอน - โขงสีคราม” วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การประกอบอาชีพประมง เกษตรริมโขงและระบบน้ำประปา และเมื่อประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเดิมและไม่รู้จะปรับตัวอย่างไร ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต และทรัพย์สิน ส่งผลให้ประชาชนส่วนหนึ่งเลือกที่จะประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต เช่น ลักลอบขนยาเสพติด เป็นต้น

๖. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดหนองคาย

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

ด้านความร่วมมือ ความร่วมมือในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน คือ “กิจกรรมหมู่บ้านคู่ขนาน” โดยอาศัยขอความร่วมมือจากประชาชนตามอำเภอหรือหมู่บ้านจากสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่มีอยู่กับประชาชนชาวลาว ก่อให้เกิดการแข่งขันร่วมกัน โดยหน่วยงานของทหารจะเข้าไปร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นด้วย

สำหรับสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว ถือได้ว่ามีความสงบเรียบร้อย ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ซึ่งหน่วยเผชิญหน้าในพื้นที่ก็เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด นอกจากนี้ในพื้นที่อาจมีประเด็นอ่อนไหวที่สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งต่อกันได้ เช่น เรื่องเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจน และปัญหาเกาะดอนในลำแม่น้ำโขง เป็นต้น

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) ด้านความมั่นคง ปัญหาเกาะดอนต่าง ๆ ที่เกิดจากระดับน้ำโขงลดลง ทำให้เกิดการตื่นเงินจนทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับแผ่นดิน โดยเฉพาะเกาะดอนโคราชที่มีพื้นที่เชื่อมต่อกับแผ่นดินใหญ่ เมื่อไม่มีร่องน้ำ ทำให้เกิดปัญหาในการลาดตระเวนตามร่องน้ำลึกตามสนธิสัญญาฝรั่งเศสปี พ.ศ. ๒๔๑๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖) ซึ่งตามข้อตกลงดังกล่าวถ้ามีเกาะดอนใดที่เชื่อมต่อกับแผ่นดิน ต้องมีการร้องขอต่อที่ปรึกษาข้าหลวงใหญ่ให้ประสานเพื่อให้สามารถใช้

ร่องน้ำนั้นในการเดินเรือได้ ทั้งนี้ ชาวบ้านบางส่วนเริ่มมีผลประโยชน์จากการเก็บค่าผ่านทางและเข้ามาอาศัยอยู่บนพื้นที่ตอนต่าง ๆ

สำหรับสถานการณ์ด้านยาเสพติด ในปัจจุบันมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านข้ามลำแม่น้ำโขงเข้ามาในพื้นที่จังหวัดเลย จังหวัดหนองคายและจังหวัดบึงกาฬ แล้วลักลอบนำไปจำหน่ายในพื้นที่ตอนในของประเทศ ซึ่งในอนาคตจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องด้วยพื้นที่ของลำน้ำโขงเอื้อต่อการขนส่ง โดยสามารถลำเลียงได้ตลอดแนวทั้งผ่านลำแม่น้ำโขงโดยตรง หรือนำมาพักบนเกาะตอนต่าง ๆ ประกอบกับผู้กระทำความผิดกฎหมายมีการใช้เทคโนโลยีอากาศยานไร้คนขับ (Drone) ในการลักลอบขนยาเสพติดตามแนวกลุ่มแม่น้ำโขง ยิ่งส่งผลให้การลักลอบขนส่งยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

สถานการณ์ด้านสินค้าหนีภาษี การนำสินค้าออกหรือนำเข้าโดยไม่ผ่านพิธีทางศุลกากร จะตรวจพบได้ตลอดแนวและต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค เครื่องนุ่งห่มและสินค้าการเกษตร โดยทุกสถานีทางหน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.) จะจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปร่วมกับพื้นที่ที่เป็นจุดผ่อนปรน ร่วมมือกับตำรวจในการตรวจสอบสินค้าทางการเกษตรและสินค้าหนีภาษี โดยอาศัยการข่าวในการสุ่มตรวจสินค้า เพื่อให้เกิดความคล่องตัวทางเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาจากการลักลอบสินค้าเข้าออกโดยไม่ผ่านด่านศุลกากร ซึ่งในปัจจุบันการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านลดลง เนื่องจากรัฐบาลเปิดให้แรงงานต่างด้าวมีการจดทะเบียน เพื่อปรับเปลี่ยนสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยถูกต้องกฎหมาย ทำให้กลุ่มราษฎรประเทศเพื่อนบ้านได้เข้าสู่กระบวนการเข้าเมืองที่ถูกต้องมากขึ้น

๗. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง ประมงพื้นบ้านเชียงคาน จังหวัดเลย

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

ประเด็นด้านเศรษฐกิจ หลังการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ ๑ (หนองคาย - เวียงจันทน์) ถือว่าเป็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงขนาดใหญ่แห่งแรกที่เชื่อมต่อเทศบาลเมืองหนองคายเข้ากับบ้านท่านาแล้ง นครหลวงเวียงจันทน์ของสปป.ลาว ส่งผลทำให้รูปแบบการค้าตามแนวชายแดนแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป เป็นการขนส่งขนาดใหญ่มากขึ้น โดยเฉพาะการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ เช่น อาชีพสามล้อรับจ้าง อาชีพเรือสินค้าข้ามฟาก อาชีพประมงท้องถิ่นและอาชีพเกษตรริมแม่น้ำโขง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๖๘ การค้าขายสองริมฝั่งโขงระหว่างไทยกับสปป.ลาว มีความคึกคัก คล่องตัวและเฟื่องฟูแต่เมื่อ สปป.ลาว

ประสบปัญหาและได้ทำการปิดประเทศ ส่งผลให้พื้นที่เชียงคานของไทยซบเซาลง สังเกตได้จาก บ้านแถวริมน้ำกลายเป็นบ้านพักที่อยู่อาศัยแทบทั้งหมด ซึ่งในอดีตบ้านเหล่านี้คือ ร้านค้า เป็นผลมาจาก สปป.ลาว ปิดประเทศทำให้กลุ่มพ่อค้าต่างอพยพไปเมืองใหญ่ในตัวจังหวัดแทน

แผนภาพที่ ๔.๒ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลบริเวณสะพานมิตรภาพน้ำเหือง ไทย-ลาว อ.ท่าลี่ จ.เลย ของคณะนักวิจัย

ที่มา: การลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) ด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง ประมงพื้นบ้านเชียงคานนั้น ประกอบอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษประมาณ ๗-๘ ปีที่แล้ว ซึ่งอาชีพประมงสามารถยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิตได้ รวมทั้งการทำเกษตรริมโขงและการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เพราะในอดีตรัษฎากรยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากถือว่าเป็นข้อดี หรือด้านบวกในเรื่องของทรัพยากรที่มีมากอย่างไม่จำกัด แต่พอมานะยะหลัง เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง ทำให้การประกอบอาชีพประมงไม่เพียงพอในการเลี้ยงชีพ จึงต้องหันมาทำการท่องเที่ยวเกษตรริมโขงโดยอาศัยความสวยงามโดยเฉพาะแก่งคุดคู้และเขื่อนปากชมของแม่น้ำโขง และเส้นทางสัญจรระหว่างข้ามไทย-ลาวที่ใช้เป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวร่วมด้วย ซึ่งปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักในพื้นที่อย่างเดียวนั้นมีเพียง ๑-๒ รายเท่านั้น ซึ่งลดลงไปจากเดิมเกือบร้อยละ ๙๐ ปัญหาหลักในพื้นที่คือ ปัญหายาเสพติด ขบวนการปราบปรามยาเสพติดนั้นเกิดขึ้นเป็นรายวัน ซึ่งถ้าเทียบกับ ๗-๘ ปีที่แล้วมีจำนวนมากขึ้น ปัจจัยที่ส่งเสริม

การกระทำความผิด โดยเฉพาะเรื่อง การลดลงของระดับน้ำในแม่น้ำเหืองที่เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่เป็นเขตแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาวมีปัญหาอย่างมาก เนื่องจากการข้ามไปมาไม่มีความง่ายในการที่จะเดินข้ามไปยังอีกฝั่งหนึ่ง สำหรับปัญหา ยาเสพติดมองว่าในอนาคตจะยังคงมีความรุนแรงอยู่

(๒) *ด้านความมั่นคง* ด้านอาหารที่เกิดจากการประมงของประเทศเพื่อนบ้านยังใช้การหาปลาแบบผิดวิธี เช่น การใช้สารเคมีและการใช้ไฟฟ้าในการหาปลา (การใช้ไฟช็อตปลา) และไม่ได้มีการหาปลาเชิงอนุรักษ์มากนัก ซึ่งทำให้ไม่เกิดการขยายพันธุ์ของปลาในพื้นที่และเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ แต่สำหรับในด้านการประมงของไทยได้มีการรณรงค์ในการหาปลาแบบถูกวิธีและไม่เอาเปรียบประเทศเพื่อนบ้าน โดยการรณรงค์ให้ใช้ตาข่ายและเครื่องมือหาปลาในลักษณะที่เหมาะสม ซึ่งในอนาคตประเด็นดังกล่าวเป็นความท้าทายในเรื่องความมั่นคงด้านอาหารในระยะยาว โดยเฉพาะการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำอย่างปลาบึกและสัตว์น้ำอื่นๆ นอกจากนี้ ปีนี้เป็นครั้งแรกที่ปริมาณน้ำลดจนทำให้ต้นไคร้ตาย ซึ่งต้นไคร้ถือว่าเป็นพืชสะเทินน้ำสะเทินบกที่คนในพื้นที่ให้นิยามว่าเป็น “พืช ๙ ชีวิต” ซึ่งการขึ้นลงน้ำที่ผิดปกติและกะทันหัน เพราะการปล่อยน้ำของเขื่อนทำให้พืชบางชนิดอย่างต้นไคร้ที่ไม่สามารถปรับสภาพได้

๘. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ อำเภอเชียงคาน

จังหวัดเลย

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

สำนักงานประสานงานแก้ไขปัญหาชายแดน (Border Liaison Offices: BLO) เป็นกลไกที่พูดคุยเน้นเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดโดยให้จังหวัดเป็นตัวนำ ปัจจุบันมีการใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยในพื้นที่ ในการจับกุม หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยการเชิญสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ (สพฐ.ตร.) เข้ามาเก็บหลักฐาน หรือลายนิ้วมือแฝง เพื่อว่าในอนาคตเมื่อสามารถประสานความร่วมมือกับตำรวจ สปป.ลาว ได้

ความท้าทายในระดับพื้นที่

(๑) *ด้านความมั่นคง* สถานการณ์ในพื้นที่ที่มีปัญหาเขตแดน โดยเฉพาะ เกาะดอน ในพื้นที่มีปัญหาเกาะดอนที่สำคัญทั้งหมด ๔ เกาะดอน ได้แก่ (๑) ดอนขม อำเภอปากชม จังหวัดเลย (๒) ดอนชิงชู อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย (๓) ดอนสังคี อำเภอพรหมพิสัย จังหวัดหนองคาย และ (๔) ดอนโคราข อำเภอปากธาตุ จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งในอนาคต เกาะดอนเหล่านี้ น่าจะก่อให้เกิดปัญหามากขึ้นยิ่งขึ้น จากการเคลื่อนย้ายของประชาชนเข้ามา

อาศัยบนเกาะตอนต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น กลายเป็นจุดพักของ ยาเสพติด หรือกลายเป็นพื้นที่หลบซ่อนของผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ปัญหา ยาเสพติด สำหรับหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน คือ หน่วยงานสนับสนุนตามแผนปฏิบัติการเข้าตรวจชายแดนและจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน โดยใช้การสกัดกั้น ยาเสพติดตามพื้นที่ชายแดนไม่ให้หลุดเข้าไปในพื้นที่ด้านใน ทั้งนี้ ในพื้นที่ของกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ ไม่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากนัก ส่วนใหญ่ปัญหาของยาเสพติด จะอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดนครพนมมากกว่า ซึ่งในปัจจุบันมีการประสานกับกองบังคับการ การสกัดกั้นของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด (บช.ปส.) ในเรื่องของระบบของ ข้อมูลเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นบางส่วนที่ไม่ใช่ข้อมูลในชั้นความลับ

ปัญหาทำทราขาย ด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีผลกระทบของเขื่อน ทำให้ ปัจจุบันแม่น้ำโขงแห้ง ซึ่งเป็นผลพวงจากสร้างเขื่อนในประเทศจีนและเขื่อนไชยะบุรี การดูตทราย กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศในอาณาเขตทางน้ำ รวมถึงเรื่องของการปักปันเขตแดน ตามแผนที่ทราเซ่ พ.ศ.๒๕๖๙ ยังหาข้อยุติไม่ได้ แนวทางแก้ไขในปัจจุบัน คือ ให้อำเภอ หรือฝ่าย ปกครองเป็นตัวกำหนดร่วมในการพิจารณา ซึ่งฝ่ายความมั่นคงมองว่าอยากให้หยุดดำเนินกิจการ แต่สำหรับฝ่ายผู้ประกอบการมีความพยายามที่จะขอดำเนินการต่อ สำหรับกิจการทำทราขาย เรือดูตทรายของสปป.ลาว เองทางฝั่งไทยไม่สามารถเข้าไปควบคุมการดำเนินกิจกรรมของฝั่ง สปป.ลาวได้ ทำให้บางครั้งฝั่งไทยมีการประท้วงการดำเนินงานของสปป.ลาว

จุดผ่อนปรน กับจุดผ่านแดนในอนาคตไม่น่าจะเป็นปัญหา เนื่องจาก มีการพัฒนาเทคโนโลยีมากขึ้น แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ บริเวณท่าข้าม ท่าประเพณีต่าง ๆ ซึ่งคน ไทยกับคนลาวมีความใกล้ชิดในลักษณะของความเป็นเมืองพี่เมืองน้อง จึงนิยมใช้การเดินทาง ทางเรือ ซึ่งยังคงเป็นความท้าทาย ไม่ว่าจะ เป็นอาชญากรรม ปัญหาด้านสาธารณสุข

(๒) *ด้านเศรษฐกิจ* การท่องเที่ยวของไทย-ลาว มีโอกาสร่วมกัน เห็น ได้จากปัจจุบันมีรถบัสจากจังหวัดอุดรธานีเข้าไปที่เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ ส่งผลให้ ความร่วมมือทางการท่องเที่ยวมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากฝั่งลาวมีสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยม เดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

๔.๑.๑.๒ ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เข้ามาทำให้รูปแบบการค้าชายแดน เปลี่ยนไป กล่าวคือ การค้าชายระหว่างคู่ค้าต่อคู่ค้าในพื้นที่ชายแดนมีแนวโน้มลดลง แต่จะเป็น ลักษณะสินค้าจากส่วนกลางมาพักเพื่อรอการส่งขายไปยังประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ทำให้ เศรษฐกิจท้องถิ่นและผลประโยชน์เชิงพื้นที่ได้รับผลกระทบไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันธุรกิจโลจิสติกส์ ระหว่างประเทศในพื้นที่จะเปลี่ยนมาให้บริการการเดินทางในพื้นที่แทน ดังนั้นยุทธศาสตร์การค้า ชายแดนในอนาคตจะต้องเปลี่ยน โดยเฉพาะความยั่งยืนของเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่

ความไม่เข้าใจด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศยังคงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำในการเจรจา เช่น ในการพูดคุยกับ สปป.ลาว แต่ละครึ่ง ตัวแทนจาก สปป.ลาว จะเป็น เจ้าแขวง แต่ไทยมักจะส่งผู้ว่าราชการจังหวัดไปเจรจา ซึ่งถ้าเทียบกันแล้ว เจ้าแขวงของ สปป.ลาว ถือว่ามีศักดิ์ที่สูงกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดของไทย ดังนั้นการให้เกิดคู่เจรจา โดยการศึกษาวัฒนธรรมในเชิงลึกระหว่างกันจึงมีความสำคัญปัญหาการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศ ของแม่น้ำโขง

การที่ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง ทำให้เกิดผลกระทบดังนี้ (๑) ประเด็นด้านการเคลื่อนย้ายของคน ซึ่งมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ในมิติด้าน การดำเนินชีวิตผู้คนสามารถเดินทางสะดวกมากขึ้น เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ที่มีความผูกพัน กันในลักษณะเครือญาติ แต่อีกมุมหนึ่งก็เป็นจุดเปราะบางด้านความมั่นคงเช่นเดียวกัน เพราะ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ เช่น การค้าไม้ การโจรกรรม ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ปัจจุบันยังพบปัญหาสินค้าเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านทะลักเข้ามาในพื้นที่เพิ่ม มากขึ้น (๒) ผลกระทบต่อการเกษตรของประชาชนบริเวณริมแม่น้ำโขง เนื่องจากต้องใช้น้ำในแม่น้ำโขง ในการทำการเกษตร แต่ปัญหานี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนคนเมืองมากนัก และ (๓) ภาคของ การท่องเที่ยวหรือธุรกิจท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบมากกว่า เนื่องจากน้ำในแม่น้ำลดลงทำให้ ผู้ประกอบการต้องใช้ต้นทุนในการดำเนินธุรกิจเพิ่มมากขึ้นเพิ่มมากขึ้น

๒. สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัด

ขอนแก่น

ผู้จัดการสมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้อธิบายถึงผลกระทบที่เกิดจากการที่ประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้มีการเปิดเสรีระหว่างอาเซียนด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) ในด้านการขนส่งมีการเปิดพรมแดนเพื่อการขนส่งสินค้าข้ามประเทศ ทำให้ได้รับผลกระทบในเชิงบวก เนื่องจากผู้ประกอบการและนักลงทุนมองเห็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดการเจริญเติบโต แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นยังไม่สามารถทำได้จริง อันเกิดจากปัญหาหลายปัจจัยจึงทำให้เศรษฐกิจเกิดการชะลอตัวเพราะนักลงทุนชะลอการลงทุนออกไป

สำหรับผลกระทบจากภัยแล้งในปัจจุบันทำให้พืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตลดน้อยลง ซึ่งทำให้การส่งออกผลผลิตทางการเกษตรน้อยลงด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุจากภัยแล้งที่รุนแรงส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่ตรงตามจำนวนที่ได้ทำการตกลงไว้กับลูกค้าต่างประเทศ อาจส่งผลให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงสำหรับการทำการค้าในอนาคต ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจในด้านของโลจิสติกส์กลายเป็นธุรกิจในด้านแรกที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากจำนวนสินค้าหรือผลผลิตมีจำนวนลดลงทำให้การขนส่งลดลง ส่งผลกระทบต่อธุรกิจโลจิสติกส์ขาดกิจกรรมทางธุรกิจและรายได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากธุรกิจด้านอุตสาหกรรมที่สามารถนำวัตถุดิบจากคลังที่มีอยู่นำมาผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับตัวโดยการลดขนาดของธุรกิจลง จากผู้ประกอบการขนาดใหญ่ก็ลดลงมาเป็นขนาดกลาง ถ้าเป็นขนาดกลางก็ลดลงมาเป็นขนาดเล็ก หรือปิดกิจการเพื่อเปลี่ยนไปทำธุรกิจด้านอื่น เนื่องจากธุรกิจโลจิสติกส์เป็นธุรกิจด้านแรกที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ตัวอย่างสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจโลจิสติกส์ เช่น นักท่องเที่ยวจากประเทศจีนไม่สามารถเดินทางมายังประเทศไทยได้เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ทำให้รถบัสขนส่งนักท่องเที่ยวในไทยขาดรายได้ แต่ผู้ประกอบการรถบัสขนส่งนักท่องเที่ยวยังคงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ปัจจุบันนโยบายของประเทศมหาอำนาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย ทำให้เกิดการชะลอตัวในการส่งสินค้าออกจากท่าเรือ ตัวอย่างเช่น สินค้าไม่สามารถระบายออกจากโกดังท่าเรือได้ เนื่องจากประเทศมหาอำนาจปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเข้าสินค้า ดังนั้นสินค้าที่รอการขนส่งไปยังโกดังจึงไม่สามารถขนส่งไปยังโกดังได้จึงทำให้การดำเนินธุรกิจเกิดการหยุดชะงัก

๓. กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดอุดรธานี

การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลกระทบต่อให้ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง จึงเกิดเกาะ และแก่ง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือและการปฏิบัติการทางทหาร เนื่องจากไม่สามารถเดินเรือได้ตลอดแนวแม่น้ำโขงได้ ทำให้การสกัดกั้นนั้นมีประสิทธิภาพน้อยลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาภาคกลางคืน จากอุปสรรคดังกล่าวส่งผลกระทบต่อให้เกิดอาชญากรรมและการกระทำผิดกฎหมายเพิ่มมากขึ้น เช่น การลักลอบขนยาเสพติด การลักลอบสินค้าผิดกฎหมาย และการลักลอบเข้าประเทศ เป็นต้น และการแย่งชิงทรัพยากรน้ำในพื้นที่

แผนภาพที่ ๔.๓ ผลกระทบการลดลงของระดับน้ำในแม่น้ำโขง

ที่มา: การลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย

นอกจากนี้ การลดลงของระดับน้ำเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดเกาะดอน จึงมีการประชุมเพื่อแก้ปัญหาเรื่องเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังจากอนุสัญญาฝรั่งเศสที่ทำไว้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๙ ได้ข้อสรุปว่าเกาะนั้นใกล้ฝั่งของประเทศไหนให้ขึ้นเป็นอธิปไตยของประเทศฝั่งนั้น โดยข้อสรุปดังกล่าวได้มาจากการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Committee: JBC) แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการเกิดเกาะดอนขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของร่องน้ำลึก ส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ไม่สามารถลาดตระเวนในบริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึกได้ เนื่องจากความกังวลในการล่องลำอูบิไตเขตแดนของประเทศเพื่อนบ้าน

การลักลอบตูดหินกรวดส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางการน้ำ ทำให้ร่องน้ำลึกมีการเปลี่ยนแปลงและน้ำกัดเซาะตลิ่งส่งผลให้มีการสูญเสียดินแดน ทั้งนี้กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่องน้ำลึกส่งผลให้เส้นเขตแดนเปลี่ยนแปลงไป

ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาย้ายเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้สังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นสังคมสูงวัย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิศาสตร์ทำให้การขยายแรงงานได้ค่าตอบแทนที่ลดลง ส่งผลให้ชาวบ้านถูกเอารัดเอาเปรียบจากระบบนายทุน

๔. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัด

หนองคาย

สำหรับผลกระทบจากระดับน้ำที่ลดลงของแม่น้ำโขงในจังหวัดหนองคายนั้นส่งผลให้การเดินเรือเป็นไปได้อย่างยากลำบาก เนื่องจากภาคเศรษฐกิจ จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเส้นทางในการเดินเรือเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งกีดขวาง โดยเส้นทางในการหลีกเลี่ยงสิ่งกีดขวางนั้น ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมและต้องใช้ความระมัดระวังในการเดินเรือมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานด้านความมั่นคงที่มีหน้าที่ลาดตระเวนตามแม่น้ำโขง ทำให้มีความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่และมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการปฏิบัติงานในเวลากลางคืน อาจทำให้เกิดความเสี่ยงในการพบสิ่งกีดขวาง เช่น แก่งและโขดที่อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุในระหว่างการลาดตระเวน

การสร้างเขื่อนเพิ่มเพื่อช่วยในการกักเก็บน้ำอาจเป็นวิธีในการแก้ไขปัญหาคาราคาซังน้ำได้ แต่การสร้างเขื่อนจำนวนมากเพื่อกักเก็บน้ำนั้นส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน แต่สิ่งที่ได้จากการสร้างเขื่อน คือ กระแสไฟฟ้า ดังนั้น ควรมีการศึกษาประโยชน์และผลกระทบเพื่อให้สามารถทราบถึงข้อควรปฏิบัติในการดำเนินโครงการต่อไป

โดยธรรมชาติของแม่น้ำโขงจะมีสารอาหารและแพลงก์ตอนในน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของปลา แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนทำให้น้ำในแม่น้ำโขงมีความใสขึ้นเพราะน้ำไม่สามารถพัดพาตะกอนมาได้ ซึ่งความขุ่นของน้ำเกิดจากความแรงของกระแสและฝนที่ชะดินลงไป ซึ่งตะกอนที่ไหลลงไปได้นำสารอาหารลงไปด้วย เมื่อน้ำในแม่น้ำโขงใสส่งผลกระทบต่อปลาขาดแหล่งอาหารและอาจสูญพันธุ์ ซึ่งปี ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรกที่เกิดปรากฏการณ์น้ำใสขึ้น ถ้าไม่มีการสร้างเขื่อนเพิ่มธรรมชาติจะปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของแม่น้ำใหม่ตามธรรมชาติสัตว์ที่ปรับตัวได้ก็จะอยู่รอดต่อไปส่วนสัตว์ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปก็จะสูญหายไป

การดูตกรายในแม่น้ำโขงส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยในเชิงบวกการดูตกรายเป็นการขุดลอกแม่น้ำโขงไม่ให้ตื้นเขิน ซึ่งในภายหลังมีข้อตกลงที่เกิดขึ้น

ระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาว ทำให้มีการห้ามดูดยาเสพติดสำคัญ เช่น เชื้อน สะพาน เป็นต้น ในจังหวัดหนองคายมีการสั่งปิดท่าดูดยาเสพติดเป็นจำนวนมากกว่าสิบท่า ทำให้ยาเกิดการสะสมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นดินแดนขึ้นมา ตัวอย่างเช่น เกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการปิดท่าดูดยาเสพติดของจังหวัดหนองคายทำให้ราคาขายสูงขึ้น เนื่องจากความต้องการยาในจังหวัดยังคงมีมาก ส่งผลทำให้ต้องขนยามาจากจังหวัดอื่น ซึ่งทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนยาที่เพิ่มขึ้น และส่งผลให้โครงการก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีความต้องการในการใช้ยาจำนวนมากของรัฐในอนาคต เช่น โครงการรถไฟรางคู่ที่น่านมีงบประมาณที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากราคายาที่สูงขึ้น

๕. สมาคมเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ๗ จังหวัดภาค

อีสาน จังหวัดหนองคาย

การผันผวนของแม่น้ำโขง ส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงของอาชีพ และรายได้ของประชาชน โดยบริเวณแม่น้ำโขงพบว่าบางชุมชนใช้ภูมิปัญญา ความรู้ในการหาปลา ซึ่งการหาปลาสามารถสร้างรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ ๑-๒ หมื่นบาท แต่ขณะนี้แม่น้ำโขงได้เปลี่ยนไป ส่งผลให้ชาวบ้านสูญเสียรายได้ จากที่เชียงคานเคยมีชาวประมงจำนวน ๕๐-๖๐ ราย แต่ขณะนี้เหลือไม่ถึง ๑๐ ราย ซึ่งทำให้ชาวบ้านต้องหันไปทำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น การขนยาเสพติด เนื่องจากการขนยาเสพติดนั้นให้ค่าตอบแทนสูงทำให้มีผู้กระทำความผิดกฎหมายมากขึ้น โดยชาวบ้านที่กระทำความผิดทางกฎหมาย ส่วนมากเป็นชาวบ้านที่ไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงไปของแม่น้ำโขง ส่งผลให้หน่วยงานด้านความมั่นคงต้องใช้กำลังพลจำนวนมากในการป้องกัน และปราบปรามแต่กำลังพลนั้นยังมีไม่เพียงพอ ทำให้มีการขนย้ายยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

จากกรณีเหตุการณ์แผ่นดินไหวเมื่อวันที่ ๒๑ พ.ย. ๒๕๖๒ ในแขวงไซยะบุรีขนาด ๖.๔ ริกเตอร์และ ๕.๙ ริกเตอร์ มีจุดศูนย์กลางห่างจากเขื่อนไซยะบุรีเพียง ๕๕ กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งถ้าเขื่อนไซยะบุรีต้องระบายน้ำทั้งหมดจากอ่างเก็บน้ำความจุ ๗๒๖.๐๒ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อป้องกันความเสียหายจากแผ่นดินไหว เขื่อนไซยะบุรีนั้นสามารถระบายน้ำผ่านประตูน้ำและเครื่องกำเนิดไฟฟ้าได้สูงสุดประมาณ ๒๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที หรือ ๗๒,๐๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ดังนั้นน้ำในเขื่อนจะถูกระบายออกทั้งหมดภายใน ๑๐ ชั่วโมง ซึ่งน้ำจากเขื่อนไซยะบุรีใช้เวลาเดินทางถึงเชียงคานภายใน ๑๒ ชั่วโมง และถึงหนองคายภายใน ๒๔ ชั่วโมง จะส่งผลให้ระดับน้ำโขงที่เชียงคานและหนองคายจะเพิ่มขึ้นทันที ๑๖ เมตร และ ๑๒.๘๔ เมตรตามลำดับ ซึ่งเป็นระดับน้ำท่วมของทั้งสองสถานี (อ้างอิงข้อมูลการไหลของน้ำโขง วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕) และระดับน้ำจะยังคงสูงในระดับนี้ต่อไปอีกประมาณ ๑๐

ชั่วโมงก่อนที่ระดับน้ำจะเริ่มลดลง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงผลกระทบรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตจากการสร้างเขื่อน

นอกจากนี้ การผันผวนของแม่น้ำโขง ส่งผลกระทบต่อภัยวัฒนธรรมของชาวบ้านริมแม่น้ำโขง เช่น ประเพณี “บุญสว่างเฮือ” ที่ชาวบ้านที่บ้านน้ำไพร อ.สังขม จ.หนองคาย จัดขึ้นทุกปีแต่ปี ๒๕๖๓ ไม่สามารถจัดประเพณีนี้ได้ เนื่องจากระดับน้ำในแม่น้ำที่แห้งจากการกักเก็บน้ำของเขื่อน

การสร้างเขื่อนส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและระดับน้ำ ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำโขงมีการขึ้นลงอย่างไม่สามารถคาดการณ์ได้ ส่วนในด้านคุณภาพน้ำปรากฏการณ์ภาวะน้ำสีครามหรือที่นักวิชาการกล่าวว่าเป็น “การหิวตะกอนของแม่น้ำ” เนื่องจากตะกอนถูกกักไว้โดยเขื่อนทำให้สารอาหารและแร่ธาตุที่มากับน้ำนั้นหายไป ส่งผลให้ปลามากกว่า ๖๙ ชนิดอาจสูญพันธุ์ และต้นไคร้ที่ชาวบ้านให้ฉายาว่า “แมงแก่วีต” ซึ่งชื่อมีที่มาจากความสามารถในการมีชีวิตรอดในสถานะต่างๆ ได้ เช่น เมื่อเกิดน้ำท่วมต้นไคร้ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ใต้น้ำได้ พอถึงฤดูแล้งต้นไคร้ก็ผุดขึ้นเหนือน้ำด้วยใบอันเขียวชอุ่ม ซึ่งจังหวัดหนองคายได้นำต้นไคร้ น้ำขึ้นมาเป็นวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันไม่มีต้นไคร้แล้วเนื่องจากไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนของแม่น้ำโขงได้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวด้วย

ปัจจุบันนานาชาติมองว่าประเทศที่ได้รับผลประโยชน์ในด้านพลังงานมากที่สุดแม่น้ำโขงตอนล่าง คือ ประเทศไทย แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตของชาวบ้านตามริมแม่น้ำโขง โดยปรากฏการปลาหลงฤดูเพราะระดับน้ำที่ขึ้นลงอย่างรวดเร็วและเขื่อนที่ปิดกั้นทางอพยพของปลาทำให้ปลาไม่สามารถอพยพไปยังแม่น้ำสาขาได้ สร้างความสับสนให้กับชาวประมงและชาวบ้านริมแม่น้ำโขงเนื่องจากความรู้ที่มีอยู่ไม่สามารถใช้ในการหาปลาได้

๖. หน่วยเรีอรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดหนองคาย

ปัญหากระดับน้ำที่ลดลงส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการของ นรข. เนื่องจากไม่สามารถใช้เรือในการปฏิบัติการได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนวิธีในการปฏิบัติการโดยใช้รถจักรยานยนต์ในปฏิบัติการแทน เช่น การออกปราบปรามยาเสพติด และการลาดตระเวนตามลำน้ำ เพราะในบางพื้นที่ระดับน้ำในแม่น้ำที่ต่ำเกินไปทำให้ไม่สามารถใช้เรือในการปฏิบัติการได้ นอกจากนี้ระดับน้ำที่ลดลงยังส่งผลกระทบต่อชาวบ้านและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ใช้เรือในการปฏิบัติงาน แม้แต่ด้านวัฒนธรรมก็ได้รับผลกระทบ เช่น การแข่งเรือตามประเพณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากระดับน้ำที่ต่ำ

สำหรับชาวประมงที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เนื่องจากระดับน้ำที่ลดลงทำให้จำนวนปลาลดลงตามไปด้วย ส่วนการเกษตรก็ได้รับผลกระทบเนื่องจากอุปกรณ์การสูบน้ำที่มีอยู่ไม่สามารถทำการสูบน้ำในระดับต่ำได้ ถ้าจะสูบน้ำต้องลงทุนจัดซื้ออุปกรณ์ใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการลงทุนใหม่ซึ่งมีราคาสูงทำให้ไม่คุ้มค่าในการลงทุน ดังนั้นยาเสพติดเป็นช่องทางการหาเงินได้ง่าย ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปค้ายาเสพติด เพราะเป็นวิธีในการหารายได้ที่ทำได้ง่ายในช่วงหน้าแล้ง

การลดลงของระดับน้ำทำให้การข้ามฝั่งของชาวลาวที่จะเข้ามาประเทศไทยนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีชาวลาวจำนวนมากที่ต้องการข้ามแดนมายังฝั่งไทย ทำให้การตรวจคนเข้าเมืองทั้งหมดนั้นเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก จึงทำได้แค่การสุ่มตรวจเท่านั้นซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง อาจทำให้คนที่ลักลอบนำสิ่งผิดกฎหมายหรือยาเสพติดเข้ามายังประเทศไทยไม่ได้รับการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคง

แผนภาพที่ ๔.๔ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ห่วงโซ่อาหาร

ที่มา: การลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย

ปัจจุบันการลักลอบนำยาเสพติดเข้ามายังประเทศไทยเกิดขึ้นในทุกช่องทาง โดยเฉพาะแม่น้ำโขงซึ่งมีระดับน้ำที่ลดลงทำให้ง่ายต่อการลักลอบขนยาเสพติด ทำให้เกิดความร่วมมือกันของคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงระหว่างชาวไทยกับและชาวลาวที่มีความใกล้ชิดกันเสมือนเครือญาติร่วมมือกันค้ายาเสพติด เช่น ผู้ใหญ่บ้านในบางหมู่บ้านของฝั่งประเทศไทย ซึ่งเป็นพี่น้องกับชาวลาว เป็นต้น

สำหรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถนำมาใช้ในการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งสร้างปัญหาและผลกระทบต่อความมั่นคง เช่น การใช้โดรนในการขนส่งยาเสพติด เป็นเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานความมั่นคงเร่งแก้ไขปัญหาในการป้องกันตลอดทั้งลำน้ำ เพราะ

มีการใช้โดรนในการขนส่งยาเสพติดในบางอำเภอและในอนาคตมีความเสี่ยงของการใช้โดรนในการก่อการร้าย เช่น การสร้างโดรนติดอาวุธสงครามในการสร้างความวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่

๗. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง ประมงพื้นบ้าน เชียงคาน จังหวัดเลย

ปัจจุบันระดับน้ำที่ผันผวนของแม่น้ำโขงไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการปล่อยน้ำของเขื่อน เมื่อมีการปล่อยน้ำในปริมาณมากส่งผลให้ระดับน้ำที่สูงเกินกว่าระดับสูงสุดของธรรมชาติ ซึ่งตามธรรมชาติแล้วระดับน้ำจะไม่สูงเท่ากับระดับน้ำที่เขื่อนได้ทำการปล่อยมา โดยการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในกรณีของการทดลองผลิตกระแสไฟฟ้าของเขื่อนไซยะบุรีในห้วงเดือนกรกฎาคม และการผลิตไฟฟ้าเพื่อส่งมาขายให้กับประเทศไทยในห้วงเดือนตุลาคม โดยข้อมูลของคณะกรรมการธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) พบว่าระดับน้ำของหน้าเขื่อนกับของท้ายเขื่อนนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งระดับน้ำที่ผันผวนของแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามแนวแม่น้ำโขง โดยเฉพาะเกษตรกรรมโขงที่ได้รับผลกระทบจากการที่พืชผลทางการเกษตรเสียหายจากระดับน้ำที่สูงขึ้นทำลายพืชผลทางการเกษตร

โดยปกติตามธรรมชาติน้ำในแม่น้ำโขงจะใสในระยะเวลาไม่เกิน ๑ สัปดาห์ แต่ปัจจุบันน้ำในแม่น้ำโขงใสติดต่อกันเป็นระยะเวลาหลายเดือน เนื่องจากตะกอนที่มากับน้ำหายไปซึ่งตะกอนเหล่านั้นอุดมไปด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อย ๆ เลือนหายไป และในอนาคตผลกระทบเหล่านั้นจะยิ่งส่งผลกระทบมากขึ้น

นอกจากนี้ผลกระทบที่เกิดจากการสร้างเขื่อนทำให้ปลาบางชนิดไม่สามารถอพยพไปวางไข่ในฤดูกลางไข่ได้ อาจส่งผลกระทบทำให้ปลาบางสายพันธุ์สูญพันธุ์ในอนาคต ตัวอย่างเช่น เนื่องจากปลาในแม่น้ำโขงเป็นปลาอพยพกว่าร้อยละ ๗๐ จึงมีการอพยพไปยังต้นน้ำของแม่น้ำสาขาเพื่อที่จะวางไข่ แต่ปลาเหล่านั้นไม่สามารถที่จะข้ามเขื่อนเพื่อไปวางไข่ได้จึงทำให้ปลาเหล่านั้นว่ายน้ำย้อนกลับมา ทำให้มีการจับปลาได้ปริมาณที่เยอะผิดปกติหรือการจับปลาได้นอกฤดูกาล

๘. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ อำเภอเชียงคาน

จังหวัดเลย

เจ้าหน้าที่กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ ได้อธิบายถึงปัญหาเกาะดอนที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาตามอีกหลายประการ โดยเฉพาะพื้นที่ของดอนโคราช เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีพื้นแผ่นดินติดกันมีระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ทำให้เกิดปัญหา เช่น การขนส่งยาเสพติด และการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

การเข้าจับกุมผู้กระทำความผิดเรื่องยาเสพติดทำได้ยากยิ่งขึ้น เนื่องจากวิธีในการส่งมอบยาเสพติดเป็นการส่งมอบแบบไม่ได้อยู่ในระยะประชิด เช่น การขนส่งมาทางน้ำและการโยนของผิดกฎหมายขึ้นมาจากฝั่ง โดยผู้ต้องหาไม่ลงมาจากเรือ ทำให้ไม่สามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการดักซุ่มจับกุม เมื่อการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นไปได้ยากจึงส่งผลให้จำนวนผู้กระทำความผิดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ปัจจุบันมีการลักลอบเข้าประเทศผ่านทางบริเวณท่าข้ามและท่าประเพณีต่าง ๆ ที่ไม่ใช่จุดผ่อนปรนและจุดผ่านแดน ส่งผลกระทบต่อให้มีปัญหาอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพื้นที่ในการลักลอบเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายเป็นพื้นที่ที่ควบคุมได้ยาก ถึงแม้ว่าหน่วยงานด้านความมั่นคงได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยลดการกระทำความผิดดังกล่าวแต่ความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนเครือญาติของพี่น้องชาวไทย-ลาว ส่งผลให้มีการกระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น

สำหรับผู้มีส่วนได้เสียจากผลกระทบที่เกิดจากปัญหาตามแนวแม่น้ำโขง ได้แก่ (๑) เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นผู้รู้เห็นช่องทางในการกระทำความผิด ดังนั้นหน่วยงานควรมีมาตรการเข้มแข็งเพื่อป้องกันการกระทำความผิด (๒) ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจ เนื่องจากความไม่แน่นอนของทั้งฝั่งไทย และ สปป.ลาว ทำให้กระทบต่อการตัดสินใจของนักลงทุนในการลงทุนดำเนินกิจการต่าง ๆ และ (๓) ชาวบ้านในพื้นที่ เนื่องด้วยยุทธศาสตร์ของจังหวัดต่าง ๆ มีความพยายามพัฒนากระตุ้นและส่งเสริมเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อหารายได้หลักจากการท่องเที่ยวให้ชาวบ้านมีรายได้ เช่น ป่าคำชะโนด

๔.๑.๑.๓ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ความร่วมมือกับภาครัฐ ที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูล รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนและจากภาคธุรกิจเพื่อแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ได้มีการประชุมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่น ภาครัฐได้ออกนโยบายห้ามเผาที่ดินเพื่อการเกษตร แต่ยังมี การลักลอบเผาเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ภาครัฐแก้ปัญหาโดยการ ไปขอความร่วมมือกับผู้ประกอบการ ไม่รับซื้ออ้อยที่มีการเผา ชะลอการซื้อ หรืออำนวยความสะดวกให้น้อยลงแต่ก็ยังไม่เป็นผล ในปีนี้จึงได้นำเรื่องนี้เข้ามาในที่ประชุมแล้วได้ข้อสรุปว่าให้ภาคเอกชนที่เป็นภาคธุรกิจรับซื้อใบอ้อย เพื่อนำมาทำปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมัก ซึ่งข้อสรุปนี้เกิดจากการแก้ปัญหาร่วมกัน สิ่งนี้คือตัวอย่างของ นโยบายที่ทำให้ภาพลักษณ์ดีขึ้น และโครงการได้เกิดขึ้นและประสบผลสำเร็จ ซึ่งไปสู่ การพัฒนาการต่อยอดในอนาคต

นอกจากนี้ภาครัฐได้ส่งนักวิชาการมาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น กฎหมายที่ว่าด้วยว่ารถทุกคันจะต้องมี GPS ประชาชนควรทำอะไร เป็นต้น ซึ่งเมื่อเกิดปัญหา ในด้านความรู้ความเข้าใจก็สามารถแจ้งขอรัฐในการส่งบุคลากรมาให้ความรู้ได้ ปัจจุบันความร่วมมือของรัฐและเอกชนในขอนแก่นนั้นมีการร่วมมือในการดูแลและการเข้าถึงเพื่อการแก้ไข ปัญหารวดเร็ว

(๒) ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ในการค้นคว้าวิจัย เช่น ความร่วมมือ กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการศึกษาท่าเรือบก ซึ่งขอนแก่นเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ได้ การศึกษาในการโครงการท่าเรือบก ซึ่งตอนนี้อยู่ในขั้นตอนการเสนอขออนุมัติงบประมาณ นอกจากนี้ยังได้มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นในการศึกษาค้นคว้าวิจัยร่วมกันอีกด้วย

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้ทำบันทึก ข้อตกลงและความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) กับสมาคมด้าน โลจิสติกส์ใน ๖ ประเทศ คือ ไทย เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน โดยสถาบัน ความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute: MI) ให้สนับสนุนและจัดทำ โครงการ Mekong Forums ด้านโลจิสติกส์ รวมทั้งมีการจัดส่งบุคลากรมาอบรมเรียนรู้ร่วมกัน ทุกปี เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการแก้ไขและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของแต่ละประเทศร่วมกัน

๒. สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัด

ขอนแก่น

สถาบันฯ มีความร่วมมือด้านการศึกษา การเรียนรู้ วิจัย และนวัตกรรม และใช้สิ่งนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความไว้วางใจ และสร้างการเรียนรู้ระหว่างกันได้เป็นอย่างดี การใช้มิติด้านการศึกษา/ ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา เป็นตัวช่วยให้เกิดการสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการให้ทุนการศึกษาแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่ง สปป.ลาว มีศิษย์เก่าจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นมากที่สุด และผู้ที่มาเรียนเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในระดับสูง

สำหรับแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในเชิงบวก และสร้างความร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงแบบองค์รวม มีดังนี้

(๑) การสร้างเงื่อนไขในแม่น้ำโขง มีเหตุผลด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ ซึ่งการจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นั้น อันดับแรกจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันก่อน ซึ่งความไว้วางใจระหว่างกันเป็นต้นทุนที่ถูก และเป็นสิ่งที่คุ้มค่าแก่การลงทุน ดังนั้นประเทศไทย ควรลงทุนในการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างกัน โดยเฉพาะความไว้วางใจในทางการเมือง/ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันโดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ โดยเฉพาะประเด็นด้านการค้าและการบริการ รวมทั้งต้องส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านร่วมด้วย

(๒) การใช้เศรษฐกิจแบบร่วมทุนจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ได้มากขึ้น เช่น การร่วมทุนการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง ไทย-สปป.ลาว การทำสาธารณสุขเชิงรุกไทย-สปป.ลาว เป็นต้น โดยควรมีการศึกษาข้อมูลของประเทศเพื่อนบ้านในเชิงลึกมากขึ้น โดยพิจารณาที่รากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมด้วย เพื่อนำมาสู่การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เหมาะสมต่อไป

(๓) ความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับรัฐกับรัฐ เอกชนกับเอกชน ภาคประชาสังคมกับภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษากับสถาบันการศึกษา ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับกลุ่มเฉพาะ โดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้หลักการสร้างความไว้วางใจ และผลประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินร่วมกัน โดยควรเริ่มต้นกิจกรรมในระดับพื้นที่ที่เป็นไปได้และเห็นชอบร่วมกันก่อน

๓. กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดอุดรธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ด้านเกาะดอน

(๑.๑) ร่วมกับส่วนราชการอำเภอชายแดน สนับสนุนและให้การคุ้มครองราษฎรไทยขึ้นไปทำกินบนดอนที่คาดว่าจะเป็นที่ของฝ่ายไทย ปัจจุบันมีราษฎรไทย ขึ้นไปทำกินบนดอน จำนวน ๑๐ ดอน ลักษณะเข้าไปเย็นกลับ (ดอนน้อย ดอนโม ดอนเขี้ยวน้อย ดอนเขี้ยว ดอนต้า-แตง ดอนน้อย ดอนยาด ดอนบ้านแพง ดอนแกวทอง/หมากทัน และดอนนางหงส์)

(๑.๒) จัดกำลังลาดตระเวนร่วมกับกองกำลังผาเมือง และกองกำลังสุรนารีในพื้นที่รอยต่อ

(๑.๓) จัดกำลังสนับสนุนศุลกากร ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง และฝ่ายปกครองในการตรวจสอบการผ่านแดน ณ จุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนทางการค้า

(๑.๔) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้บังคับหน่วย เจ้าหน้าที่รัฐ และราษฎรในพื้นที่ชายแดน เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดน และการรุกล้ำเกาะดอน

(๑.๕) ร่วมกับศุลกากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการลักลอบคูดหิน-ทรายตามลำแม่น้ำโขง และการขออนุญาตนำเข้าสินค้านอกทางอนุมัติ

(๑.๖) ปฏิบัติงานแผนงานโครงการของ ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก โดยดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่ โครงการคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของชาติในพื้นที่ชายแดน โครงการจัดระบบป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน และโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน ซึ่งได้บูรณาการร่วมกับโครงการลักษณะ People to People (P to P) ของจังหวัดและอำเภอชายแดน โดยทั้ง ๓ โครงการ เกิดผลสัมฤทธิ์ ในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน ๘,๒๐๐ คน จัดตั้งกำลังประชาชน ๕๕๐ คน และจัดตั้งแหล่งข่าวภาคประชาชน ๑,๖๔๐ คน

(๒) ยาเสพติด

กองกำลังสุรศักดิ์มนตรีได้มีมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือ มาตรการบริหารจัดการแบบบูรณาการ และมาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยแต่ละมาตรการมีการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

(๒.๑) มาตรการบริหารจัดการแบบบูรณาการมีรายละเอียด ดังนี้

(๒.๑.๑) ร่วมกับจังหวัดและอำเภอการจัดทำแผน คำสั่ง ยุทธการ ในการขับเคลื่อนการใช้กำลังทุกภาคส่วนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(๒.๑.๒) จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ ปรับปรุงประมาณการข่าวกรองด้านยาเสพติดในทุกวงรอบ ๓ เดือน

(๒.๑.๓) จัดตั้งกลุ่ม แอปพลิเคชันไลน์ เพื่อใช้ประสานและ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ให้รวดเร็วทันเวลา ชื่อกลุ่ม “สกัดกั้นยาเสพติดชายแดนปี ๖๒”

(๒.๑.๔) ประสานตำรวจภูธรภาค ๔ บูรณาการจัดตั้งจุดตรวจ จุดสกัด

(๒.๑.๕) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชุมหารือ และ กำหนดแนวทางการทำลายเครือข่ายรายสำคัญระดับผู้สั่งการโดยเก็บรวบรวมข้อมูลความเชื่อมโยง นำไปสู่การจัดทำเป็นคดีสมคบ และตรวจยึดทรัพย์สินให้ได้ในที่สุด

(๒.๒) มาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ : ร่วมกับ กรมชายแดนทหารและกองทัพสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจัดตั้งชุดประสานงานประจำ พื้นที่ชายแดนไทย - ลาว ขึ้น ในพื้นที่รับผิดชอบ ๕ จังหวัดชายแดนกับ ๖ แขวงฝั่งตรงกันข้าม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสานการแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่ผ่านมามีการประชุมและ พบปะพัฒนาสัมพันธ์ในทุกพื้นที่ จนนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลเครือข่ายนักค้ายาเสพติด และ ร่วมมือติดตามจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) พันธกิจการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน มีรายละเอียด ดังนี้

(๓.๑) ให้การช่วยเหลือราษฎรลาวที่ข้ามมารักษาพยาบาลในฝั่งไทย อย่างต่อเนื่อง

(๓.๒) ให้คำแนะนำส่วนราชการอำเภอชายแดน ในการร่าง ประเด็นหารือกับ สปป.ลาว เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจจะกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดน

(๓.๓) จัดผู้บังคับบัญชา เข้าร่วมกิจกรรมพบปะพัฒนาสัมพันธ์ กับ ผู้นำ สปป.ลาว ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อย่างต่อเนื่อง

(๓.๔) จัด ผบ.หน่วยในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ ในทุกโอกาส ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัด

หนองคาย

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) มีความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดหนองคาย ทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประชุมฯ เป็นต้น

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) มีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับ สปป.ลาว สำหรับสำนักงานเจ้าท่ามีการจัดเจ้าหน้าที่ เพื่อเข้าร่วมประชุมฯ ร่วมกับ สปป.ลาว ผ่านกลไกความร่วมมือของจังหวัดหนองคาย

๕. สมาคมเครือข่ายสภาก่อสร้างชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ๗ จังหวัด

ภาคอีสาน จังหวัดหนองคาย

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑.) สร้างโครงข่ายความร่วมมือระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม (Network Technology) จัดตั้งองค์กรเครือข่ายรับผิดชอบแบบกระบวนการ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำด้วยระบบ “Profit sharing” และลดความเสี่ยง การขาดทุนของสมาชิก

(๒) ความร่วมมือกับภาครัฐ โดยการกำหนดหน่วยงานเจ้าภาพและหน่วยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงวิชาการเฉพาะในเรื่องผลกระทบเชิงพื้นที่ในด้านต่างๆ ตลอดจนให้การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Technology) สร้างและจัดทำกระบวนการถอดบทเรียนจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาและร่วมกำหนดแนวทางแก้ไข เครื่องมือ หน่วยงาน เจ้าภาพในแต่ละส่วน

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) โดยกระทรวงการต่างประเทศ ทำความร่วมมือทวิภาคี ขอข้อมูลการจัดการน้ำแม่น้ำโขงและการแก้ไขปัญหาภายใต้กลไกการแก้ไขปัญหาการประมงระดับชาติ และแก้ไขปัญหาประมงผิดกฎหมาย

๖. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดหนองคาย

นรข.เขตหนองคาย มีพันธกิจที่เป็นความร่วมมือด้านความมั่นคง กับหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(๑) การเฝ้าตรวจและป้องกันชายแดน ดำเนินการจัดกำลังพลเฝ้าตรวจพื้นที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดกฎหมาย การจัดตั้งจุดตรวจ จุดสกัด และบูรณาการร่วมกับหน่วยที่เกี่ยวข้องเฝ้าตรวจตามจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนต่าง ๆ ได้แก่ การจัดกำลังพลเฝ้าตรวจตามภูมิประเทศสำคัญที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดกฎหมาย เช่น ช่องทางธรรมชาติ ทำข้ามประเพณี ตลอดจนการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงตั้งจุดตรวจ จุดสกัด เป็นต้น การจัดการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น โครงการอบรมเครือข่ายชาวภาคประชาชน การจัดโครงการจัดระเบียบจุดจอดเรือในลำแม่น้ำโขง และการร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาเชื่อมความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่

(๒) ด้านกิจการพลเรือน ในปีที่ผ่านมา นรข.เขตหนองคาย ได้ดำเนินการในด้านกิจการพลเรือนในพื้นที่รับผิดชอบควบคู่ไปกับงานด้านยุทธการ โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ และเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น ให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ ในห้วงเทศกาล การจัดเรือและกำลังพล ร่วมฝึกซ้อมแผนช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ และการจัดกำลังพลร่วมงานราชพิธี รัฐพิธี และกิจกรรมต่าง ๆ กับส่วนราชการในพื้นที่ โดยเฉพาะการร่วมในพิธีที่แสดงถึงความจงรักภักดี และเชิดชูสถาบัน

๗. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง ประมงพื้นบ้าน เชียงคาน จังหวัดเลย

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑.) ภาครัฐควรเข้ามาสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หลักสูตรท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวในแม่น้ำเลย และส่งเสริมอาชีพเสริมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น เช่น สหกราย เป็นต้น

(๒) ภาครัฐควรสนับสนุนให้คนในพื้นที่มีการปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลง โดยการรวมตัวกันของกลุ่มชาวประมงในการปรับตัวเพื่อที่จะรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านที่อยู่คู่กับสิ่งแวดล้อม โดยให้เชียงคานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของตนเองที่ชัดเจน มีการเก็บรวบรวมความรู้มาทำให้เป็นหลักสูตรของท้องถิ่น ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ภูมิปัญญา การเปลี่ยนแปลง การปรับตัว ปัญหาสภาพภูมิอากาศ ให้กับนักเรียน นักศึกษาและผู้ที่สนใจ

(๓) ชุมชนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำโขงเป็นกลุ่มที่หน่วยงานรัฐไม่ให้ความสำคัญและไม่มีอำนาจในการผลักดันหรือเสนอนโยบายได้ ซึ่งในการนำเสนออีกสามารภานำ

เสนอได้แค่ในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ซึ่งถ้าระดับจังหวัดไม่ได้นำเสนอปัญหาเหล่านี้ในระดับนโยบายก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นเลย

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) ไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ควรมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ร่วมกัน เช่น โครงการสี่เหลี่ยมวัฒนธรรมล้านช้าง หรือการท่องเที่ยว เลย หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี หลวงพระบาง และเวียงจันทน์ เนื่องจากแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติ การมีพื้นที่ชายแดนติดกันจึงทำให้มีกฎระเบียบต่าง ๆ มาก ดังนั้นหากมีความร่วมมือในด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศร่วมกัน จะทำให้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่ของทั้งสองฝั่งริมแม่น้ำโขง

(๒) ไทย และ สปป.ลาว ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการทำประมงเชิงอนุรักษ์ร่วมกัน

๘. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) แนวทางแก้ไขปัญหากลัยคุกคามความมั่นคง เช่น ยาเสพติดจำเป็นต้องใช้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี และตำรวจตระเวนชายแดน นรข. กรมทหารพราน ตำรวจภูธร แต่เนื่องจากการสื่อสารปัจจุบันไม่ค่อยมีการบูรณาการเต็มรูปแบบเท่าที่ควร

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) การประสานงานกับสปป.ลาว ปีงบประมาณที่ผ่านมาแล้ว ทางตชด. และกองกำลังสุรศักดิ์ร่วมกับทางสปป.ลาว ร่วมกันจัดตั้งประชุมโดยมีการจัดตั้งชุดประสานงานไทย-สปป.ลาวในพื้นที่ชายแดนในจังหวัดต่าง ๆ โดยผู้บัญชาการกองกำลังก็เป็นหัวหน้าชุดประสานงานในทุกจังหวัด รองหัวหน้าชุดก็จะเป็น ผบ.หน่วยขึ้นควบคุมทางยุทธการมีทั้งผู้บังคับการกรมทหารพราน ผบ.ตชด ผบ.นรขเขต โดยในห้วง ๖ เดือนที่ผ่านมาได้มีการประชุมกับสปป.ลาว ประมาณ ๔ ครั้ง โดยเป็นการสลับกันเป็นเจ้าภาพ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี ๒๕๖๒ มีการประชุมที่สะพานมิตรภาพต่อมาในเดือนธันวาคม ปี ๒๕๖๒ ได้จัดประชุมฯ ที่ จ.อุดรธานี โดยมีมติที่ประชุมในปีงบประมาณนี้ก็จะมีการประชุมทุกเดือนในลักษณะพื้นที่ต่อแขวง และครั้งล่าสุดจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

(๒) การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การประชุม

ร่วมกัน การรับประทานอาหาร และการเล่นกีฬาร่วมกัน เช่น ฟุตบอล เปตอง เป็นต้น โดยจะจัดสลับกันเป็นเจ้าภาพ แต่ปัญหา คือ สปป.ลาวมักไม่มีงบประมาณ ฝั่งไทยจึงมักสนับสนุนในส่วนดังกล่าวแทน

๔.๑.๑.๔ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ข้อเสนอต่อกองทัพ

กองทัพมีบทบาทสำคัญอย่างมากในประเด็นด้านการสร้างความมั่นคงในพื้นที่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศน์ของแม่น้ำโขงที่ทำให้การเคลื่อนย้ายของผู้คนสามารถทำได้สะดวกมากขึ้น ทำให้ภัยคุกคามในพื้นที่ เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม และการหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นกองทัพจึงมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยคุกคามดังกล่าว สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

(๑) กองทัพควรมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจระหว่างประเทศทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ และระหว่างประชาชนต่อประชาชน รวมทั้งขยายพื้นที่จากแต่เดิมที่กองทัพให้คำแนะนำส่วนราชการที่อำเภอชายแดน ในการร่างประเด็นหารือกับ สปป.ลาว เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจจะกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยขยายพื้นที่การให้คำแนะนำแก่ส่วนราชการในพื้นที่ตอนในร่วมด้วย

(๒) กองทัพควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นโหนดกลางของการเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านความมั่นคง เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาและการพัฒนา

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากวัตถุประสงค์ของสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นหน่วยประสานสนับสนุน และเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างจังหวัดและกลุ่มจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งเพื่อเป็นหน่วยงานในการประสานความร่วมมือด้านบุคลากรและองค์ความรู้

จากหน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัย ในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอในระดับนโยบายและระดับการปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ภาครัฐควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ ข้าราชการ นักธุรกิจ และภาคประชาสังคมในพื้นที่ภายในประเทศและกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างการดำเนินงานร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ไว้นื้อเชื่อใจอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย

(๒) นโยบายของภาครัฐในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรเป็นนโยบายที่ชัดเจนและไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย ซึ่งรวมถึงการถ่ายทอดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่องเช่นเดียวกัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและสามารถขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของข้าราชการประจำในพื้นที่

(๓) สำหรับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ควรจะมีการทบทวนและซักซ้อมความเข้าใจในการปฏิบัติที่ตรงตามนโยบายอยู่เป็นระยะ โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อลดโอกาสการนำปมทางประวัติศาสตร์ระหว่างไทย-สปป.ลาว ในอดีตมากระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันในปัจจุบัน ทั้งนี้ไทยควรแจแสวงประโยชน์ในการใช้ปัจจัยที่เกื้อกูล ได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกับ สปป.ลาว ทั้งในระดับภาครัฐต่อภาครัฐ ระดับภาคธุรกิจต่อภาคธุรกิจ และระดับภาคประชาชนต่อภาคประชาชน

(๔) ไทยควรขยายความสัมพันธ์กับ สปป.ลาว ผ่านการศึกษา เช่น การให้ทุนการศึกษาทั้งในระดับผู้นำ และระดับเยาวชนทั่วไป เป็นต้น ซึ่งถือเป็นวิธีที่สามารถสร้างความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างกันที่ดีที่สุดและลงทุนน้อยที่สุด

(๕) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการในการร่วมกันพัฒนาศักยภาพในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการมีหลักสูตรให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ศึกษาร่วมกัน อันจะนำมาสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน

๒. สมาคมการค้าโลจิสติกส์ไทยแห่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัด

ขอนแก่น

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) การเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงจากจีนที่มาสร้างใน สปป.ลาว นั้น ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ และคาดว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างก้าวกระโดด ซึ่งถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งของ สปป.ลาว โดยเฉพาะการไหลบ่าเข้ามาของกลุ่มทุนจากจีน ซึ่งรถไฟดังกล่าวคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี ๒๕ จึงถือเป็นความท้าทายของไทยเช่นกัน โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจังหวัดหนองคาย ดังนั้นกองทัพและหน่วยงานความมั่นคงต้องเตรียมรับมือกับเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะภัยคุกคามข้ามพรมแดนที่กำลังจะเกิดขึ้น พร้อมกับการเปิดใช้งานของรถไฟความเร็วสูงดังกล่าว

(๒) เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจได้มีการปฏิบัติภารกิจได้ตามหน้าที่ ความรับผิดชอบที่อยู่แล้ว โดยมีการตั้งจุดตรวจและหากพบผู้กระทำผิดโดยเจตนา ก็จะมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้กระทำผิดนั้นไม่ได้มีเจตนาในการกระทำผิด ก็จะเป็นเดือนแทน จึงไม่ทำให้ผู้ประกอบการเกิดความหวาดกลัวในการดำเนินกิจกรรมหรือทำธุรกิจต่างๆ ทำให้มีความพอใจต่อบทบาทของหน่วยงานความมั่นคง

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) การเสริมสร้างโอกาสด้านเศรษฐกิจ และการค้าชายแดนของไทย สามารถทำได้โดยการพัฒนาให้ผู้ประกอบการและประชาชน มีความพร้อมสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่ เทคโนโลยีการแปลภาษาเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน การพัฒนาผู้ประกอบการรายใหม่เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเป็นสากล การจัดทำธนาคารน้ำเพื่อรับมือกับวิถีชีวิตภาคการเกษตรที่จะเปลี่ยนแปลงไป และการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ เป็นต้น

(๒) การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก และลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานชายแดนในพื้นที่ เช่น การเสียภาษี การข้ามผ่านแดน เป็นต้น อย่างไรก็ตามรูปแบบของการนำเทคโนโลยีมาใช้นั้นควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ใช้ และสามารถนำไปใช้ได้จริง

๓. กองกำลังสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดอุดรธานี

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) เนื่องจากในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานไม่มีกลไกความร่วมมือ คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค Regional Border Committee (RBC) ในการแก้ไขปัญหา เส้นเขตแดน และการรุกล้ำเกาะดอน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทำได้ด้วยการผลักดันให้ ส่วนราชการระดับอำเภอ และจังหวัดจัดทำหนังสือประท้วงไปยังเจ้าเมือง และเจ้าแขวง ของ สปป.ลาว พร้อมเก็บรวบรวมเป็นฐานข้อมูลและรายงานหน่วยเหนือ รวมทั้งทางหน่วยยังได้เสนอ ปัญหาดังกล่าวให้กับกรมกิจการชายแดนทหาร และคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไป ไทย-ลาว (General Border Committee: GBC) ได้รับทราบ เพื่อ เป็นประเด็นนำเสนอไปสู่การร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งในอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณา ถึงการพัฒนาความร่วมมือในประเด็นดังกล่าว

(๒) ตามภารกิจของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการประสาน ความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด ผ่านโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานตามแนวชายแดน และ สนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือระหว่างกันทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ และระดับประชาชนต่อ ประชาชน ซึ่งมองว่าความร่วมมือดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีในการเสริมสร้างเกราะป้องกันภัยคุกคามที่ จะเกิดขึ้นพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นหน่วยงานจึงควรดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวต่อไป

(๓) การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีในการปฏิบัติการกิจ เนื่องจาก ปัจจุบันผู้ที่กระทำผิดกฎหมายมีการใช้อากาศยานไร้คนขับบินลาดตระเวนตรวจสอบความ เคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ก่อนกระทำการ จึงทำให้ในอนาคตกองทัพและหน่วยงานความมั่นคง ต้องเตรียมพร้อมสำหรับการใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำในเรื่องผิดกฎหมายดังกล่าว

(๔) จากปัญหาเกาะดอนเกิดใหม่ ที่ยังไม่มีกั้นเขตแดนระหว่าง กัน ซึ่งปัจจุบันพบเห็นราษฎรลาวรุกขึ้นไปทำกินและอาศัยบนดอนเป็นชุมชนถาวร ดังนั้นทาง หน่วยงานจึงได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนและการรุกล้ำเกาะดอน ให้ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและราษฎรในพื้นที่ชายแดน เพื่อป้องกันมิให้ส่งผลให้เกิดปัญหาเขตแดน ระหว่าง ไทย-สปป.ลาวได้ในอนาคต ซึ่งในประเด็นนี้ หน่วยงานยังคงต้องการความร่วมมือจาก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) หน่วยงานยังคงต้องการความร่วมมือในด้านมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจากทุกภาคส่วน แม้ที่ผ่านมาจะมีการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องมากมาย

เช่น (๑) จัดโครงการฝึกอบรมและสร้างเครือข่ายเยาวชนชายแดนด้านภัยยาเสพติด (๒) จัดตั้งหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด และผลักดันให้ได้รับเงินขวัญถุงพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินจำนวน ๗ หมู่บ้าน พร้อมทั้งมีมาตรการบำบัดฟื้นฟู และมีการนำผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัด แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า ปัญหายาเสพติด ยังคงเป็นภัยคุกคามสำคัญในพื้นที่อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นความร่วมมือในด้านมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจากทุกภาคส่วนจึงยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

(๒) ทุกหน่วยงานควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงระหว่างกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานได้มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการแบบบูรณาการระหว่างภาคส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะการจัดตั้งกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อใช้ประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้รวดเร็วทันเวลาในชื่อกลุ่ม “สกัดกั้นยาเสพติดชายแดนปี ๖๒” ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้สามารถติดตามสถานการณ์ด้านความมั่นคงได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงเห็นว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานมีส่วนสำคัญในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขง

(๓) ภาคส่วนอื่นสามารถเข้ามามีส่วนช่วยในการสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านร่วมกับกองทัพได้ โดยเฉพาะในมิติด้านการสาธารณสุข และด้านการศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันทางหน่วยงานได้ให้การช่วยเหลือราษฎรลาวที่ข้ามมารักษาพยาบาลในฝั่งไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจของการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี

๔. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัด

หนองคาย

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) กองทัพควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติการกิจด้านความมั่นคงในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขง เช่น การบันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วยกล้องวงจรปิด และการจัดการปัญหาอากาศยานไร้คนขับด้วยวิธีการตัดสัญญาณควบคุม (Anti-drone) เป็นต้น เนื่องจากในปัจจุบันการลดลงของระดับน้ำในแม่น้ำโขง อาจกระทบต่อภารกิจของหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่บางประการโดยเฉพาะการลาดตระเวนทางน้ำ หรือตามร่องน้ำที่ไม่สามารถทำได้ ตลอดจนเพื่อให้สามารถรับมือกับผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายมีการใช้อากาศยานไร้คนขับบินลาดตระเวนตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ก่อนกระทำการ เป็นต้น

(๒) การเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง โดยเฉพาะระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของคนในพื้นที่ทั้งสองประเทศ เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือที่ไม่สามารถจัดได้ ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องทางวัฒนธรรม ดังนั้น กองทัพจึงมีส่วนสำคัญในการเข้ามาร่วมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้นโดยผ่านโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน หรือโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามภารกิจที่กองทัพดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยให้กองทัพเข้ามามีส่วนในการดำเนินกิจกรรม หรือเข้ามาเป็นแรงงานในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) ภาครัฐควรดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม และความส่งเสริมความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างประชาชนกับประชาชนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาในพื้นที่โดยเฉพาะในจังหวัดนครพนมในปัจจุบันนำมาสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ดังนั้นภาครัฐและหน่วยงานราชการในท้องถิ่น จึงควรส่งเสริมและดำรงความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติของประชาชนไว้ และใช้โอกาสนี้ในการส่งเสริมความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการร่วมสอดส่องป้องกันภัยคุกคามตามแนวแม่น้ำโขง

(๒) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในระดับหน่วยงานราชการเพิ่มมากขึ้น และร่วมกันจัดตั้งแหล่งข่าวภาคประชาชน

๕. สมาคมเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ๗ จังหวัดภาค

อีสาน จังหวัดหนองคาย

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) ปัจจุบันในพื้นที่ที่ยังไม่มีระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำแล้งมีแต่เพียงระบบแจ้งเตือนน้ำท่วม และรอการแจ้งจากจีนเท่านั้น ทำให้คนในพื้นที่วางแผนการจัดการภัยพิบัติได้ในลักษณะการตั้งรับเท่านั้น ดังนั้นกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรซ่อมแผนปฏิบัติการให้กับภาคประชาสังคมหรือประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการรับมือกับวิกฤตน้ำลด/ น้ำแล้งในแม่น้ำโขงด้วยเช่นกัน

(๒) กองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรซักซ้อมแผนอพยพกรณีเขื่อนของจีน และเขื่อนไซยะบุรีได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหว เนื่องจากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า เมื่อเกิดแผ่นดินไหวเขื่อนของจีน และเขื่อนไซยะบุรีจะระบายน้ำจำนวนมากลงแม่น้ำโขง จึงทำให้ประเทศไทยไม่สามารถรับมือกับการระบายน้ำจำนวนมากมหาศาลได้ทัน ดังนั้นกองทัพและ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการชักจูงแผนอพยพภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์จำลองกรณีเกิดภัยพิบัติดังกล่าว

(๓) กองทัพสามารถเข้ามาให้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการน้ำ การพยากรณ์และประเมินผลกระทบ ตลอดจนเป็นข้อมูลสำคัญในการแจ้งเตือนไปยังประชาชนในพื้นที่ สำหรับการปรับตัวในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) ควรมีการบูรณาการงานวิชาการ งานวิจัยไต้หวัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีการเตรียมความพร้อมและตระหนักถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขงร่วมกัน โดยเฉพาะในประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

(๒) ภาครัฐควรดำเนินนโยบาย เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในเชิงรุกในประเด็นดังต่อไปนี้ ๑) การฟื้นฟูระบบนิเวศต่าง ๆ ร่วมกัน ๒) การตั้งศูนย์พัฒนาประมงลุ่มน้ำโขง เพื่อการรักษาและขยายพันธุ์ปลา ๓) การสร้างระบบเตือนภัยระดับน้ำ และการบริหารจัดการน้ำในภูมิภาค ๔) การส่งเสริมการเชื่อมโยงและการค้าระหว่างประเทศให้มากขึ้น และ ๕) การสร้างความสัมพันธ์ในมิติด้านวัฒนธรรมและศาสนา เป็นต้น

(๓) การรวบรวมพันธุ์ปลา เพื่อกระจายในแหล่งน้ำภายใน พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องการหาแหล่งอาหารสำรอง และการปรับตัวด้านความมั่นคงด้านอาหารแก่ประชาชนในพื้นที่ พร้อมทั้งยกระดับศักยภาพสำนักงานประมงจังหวัดที่มีอยู่เดิมให้เป็นศูนย์บูรณาการครบวงจรตั้งแต่การขยายพันธุ์ปลา การเพิ่มผลผลิตด้านการประมง ไปจนถึงการจำหน่าย เป็นต้น

(๔) มีระบบการช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยา เกษตรกรชาวประมง ชุมชนท้องถิ่น ที่ได้รับผลกระทบเฉพาะหน้าทั้งจากเขื่อนจีน และเขื่อนไซยะบุรี พร้อมทั้งสร้างโครงข่ายความร่วมมือระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม และจัดตั้งองค์กรเครือข่ายรับผิดชอบแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง เพื่อตอบโต้ภัยการอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่

(๕) ให้มีการแจ้งข้อมูลการระบายน้ำกรณีฉุกเฉินจากเขื่อนที่อยู่ต้นน้ำ จะมีการแจ้งล่วงหน้าเพื่อให้ประเทศท้ายน้ำมีการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ การแจ้งเตือนประชาชนได้ทันทั่วทั้งที่มากขึ้น

๖. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดหนองคาย

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) จากพันธกิจหลักของหน่วยงานในการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของชาติตามลำแม่น้ำโขง แต่จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง ทำให้ในบางครั้งไม่สามารถปฏิบัติการกักตุนประมงทางเรือได้ ทั้งนี้หน่วยงานจึงได้ปรับเปลี่ยนและเพิ่มรูปแบบการดำเนินภารกิจไปตามสถานการณ์ เช่น การลาดตระเวนทางบก และการสนับสนุนกำลังทางบกพร้อมด้วย เป็นต้น เพื่อให้การปฏิบัติการสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในอนาคตกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้เทคโนโลยีเข้ามา ร่วมในการรักษาร่องน้ำลึกให้คงที่ เพื่อให้เรือของเจ้าหน้าที่และเรือของประชาชนทั่วไปสามารถแล่นผ่านร่องน้ำลึกได้ตามปกติ

(๒) กองทัพยังคงต้องพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อเข้ามาช่วยในการปฏิบัติการ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น การใช้ระบบป้องกันภัยทางอากาศ หรือระบบป้องกัน อากาศยานไร้คนขับ เป็นต้น เนื่องจากในปัจจุบันยังคงมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง และผู้กระทำผิดสามารถลำเลียงได้ตลอดแนวทั้งผ่านลำแม่น้ำโขงโดยตรง หรือนำมาพัก คอยบนเกาะดอนต่างๆ เพื่อเตรียมการลำเลียงขึ้นฝั่งไทยโดยเฉพาะช่องทางธรรมชาติ ทำข้าม ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้กระทำผิดยังได้มีการใช้อากาศยานไร้คนขับเข้ามาใช้ในการกระทำ ผิดกฎหมายร่วมด้วย จึงทำให้กองทัพและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านความมั่นคงจะต้องเตรียมรับมือกับ เรื่องดังกล่าว

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) งานมวลชนสัมพันธ์ และการบูรณาการในทุกภาคส่วนยังคงเป็น สิ่งสำคัญในการจัดการกับภัยคุกคามต่างๆ ในพื้นที่ได้ ดังนั้นยังคงต้องมีการดำเนินความสัมพันธ์ ในลักษณะดังกล่าวต่อไป เช่น โครงการอบรมเครือข่ายชาวภาคประชาชน การร่วมกิจกรรมเพื่อ พัฒนาเชื่อมความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

(๒) จากระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของคนในพื้นที่ทั้งสองประเทศ เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือที่ไม่สามารถจัดได้ ดังนั้น กองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงยังคงต้องดำเนินกิจกรรมดังกล่าว และเป็นหน่วยงานในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องต่อไป

๗. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรริมโขง ประมงพื้นบ้าน เชียงคาน จังหวัดเลย

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) ให้กองทัพเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันทั้งฝ่ายไทย และ สปป.ลาว โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรน้ำที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดร่วมกัน การฟื้นฟูระบบนิเวศ การหาแหล่งน้ำสำรอง การขยายพันธุ์ปลา การประกอบอาชีพประมงเชิงอนุรักษ์ การจับปลาอย่างถูกวิธี เป็นต้น

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) หน่วยงานระดับจังหวัดควรเข้ามารับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาสังคมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำมาสู่การหารือและค้นหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการพัฒนาโครงการในพื้นที่ร่วมกัน

(๒) มีการประชาสัมพันธ์ถึงโครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบประโยชน์หรือโทษของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนเกิดขึ้นน้อยลงมากและจะได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

๘. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔๖ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) การลักลอบหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และการลักลอบขนส่งสินค้าโดยผิดพระราชบัญญัติศุลกากร ยังเป็นภัยคุกคามในปัจจุบันและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากปริมาณการลดลงของแม่น้ำโขง ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินทางข้ามพรมแดนผ่านช่องทางธรรมชาติได้ง่ายมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความต้องการได้รับการสนับสนุนกำลังพลเพิ่มเติม เนื่องจากอัตราการบรรจุกำลังพลอยู่ที่ ๑,๕๐๐ นายแต่ในปัจจุบันบรรจุกำลังพลประมาณ ๕๐๐ นาย นอกจากนี้กำลังพลส่วนใหญ่ยังอยู่ในวัยใกล้เกษียณอายุราชการ ซึ่งในอนาคตกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคงต้องเตรียมรับมือกับประเด็นดังกล่าว

(๒) สำหรับความช่วยเหลือของกองทัพไทย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) หน่วยงานมีความต้องการขอสนับสนุนการพัฒนาจุดตรวจ เช่น กล้องโทรทัศน์วงจรปิด อุปกรณ์ตรวจระเบิดใต้ท้องรถแบบระบบเซนเซอร์ และที่พักของกำลังพลในพื้นที่จุดตรวจ เป็นต้น

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๔.๑.๒ พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

๔.๑.๒.๑ ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. กองกำลังสุรนารี อำเภอยะรังบุรี จังหวัดอุบลราชธานี

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

การกระทำผิดกฎหมายบริเวณชายแดน เช่น ลักลอบลำเลียงยาเสพติด การลักลอบส่งออก-นำเข้าสินค้าเถื่อนภาษี และปัญหาลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่ลักลอบเข้ามาเพื่อแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ

ความท้าทายในระดับพื้นที่

การกระทำผิดกฎหมายเป็นปัญหาด้านความมั่นคงที่สำคัญของกลุ่มประเทศที่มีพรมแดนเป็นลำน้ำโขง โดยเส้นทางลักลอบลำเลียงยาเสพติดในพื้นที่ ได้แก่ (๑) พื้นที่ชายแดนทางน้ำ โดยเรือมาพักไว้ตามเกาะดอนกลางน้ำเพื่อรอจ้งหวะเหมาะสม หลังจากนั้นจะลำเลียงขึ้นฝั่ง เคลื่อนย้ายด้วยการเดินเท้าในภูมิประเทศ และ (๒) พื้นที่ชายแดนทางบก โดยใช้ช่องทางธรรมชาติโดยขบวนเดินเท้าข้ามมายังฝั่งไทยแล้วมาพักไว้ตามหมู่บ้าน/ชุมชน ตามแนวชายแดน ซึ่งสิ่งท้าทายคือ ความร่วมมือและตระหนักถึงปัญหาาร่วมกันของประเทศเพื่อบ้านและร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยความจริงใจ และมองภัยคุกคามเป็นเรื่องเดียวกัน โดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดน

: เส้นทางที่ใช้ในการลำเลียง เริ่มจากจุดพักยา/รวบรวบยาในหมู่บ้าน ฝั่ง สปป.ลาว ลำเลียง มีทั้งลักษณะการฝังดินในพื้นที่ทำการเกษตรใกล้กับแม่น้ำโขงเพื่อรอเวลา

นัดหมาย หรือนำไปยังจุดนัดหมายที่เป็นจุดอ้างอิงตามถนนเส้นหลัก โดยเฉพาะถนนหมายเลข ๒๐๓๔ และ ๒๒๔๒ ซึ่งเป็นถนนเส้นยุทธศาสตร์ขนานไปกับแนวแม่น้ำโขง

๒. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าทั้งในจีนและลาวนับเป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ซึ่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและการดำรงชีวิตของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขง โดยเฉพาะมีรายงานว่า ในฤดูน้ำหลากปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงลดลง ขณะที่ฤดูแล้งปริมาณน้ำกลับเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ชนิดพันธุ์สัตว์น้ำลดจำนวนลง เป็นการทำลายความมั่นคงทางอาหาร ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำยังส่งผลกระทบต่อดินตะกอน และการทำเกษตรชายฝั่งแม่น้ำ ทั้งนี้ พื้นที่ตอนปลายแม่น้ำโขงอย่างปากแม่น้ำในเวียดนามจะได้รับผลกระทบมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่จังหวัดเลยจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับผลกระทบอย่างมากในฤดูฝน น้ำจะล้นตลิ่งแม่น้ำโขงจนท่วมบ้านเรือนประชาชนเกิดความเสียหายเป็นบริเวณกว้าง ส่วนในฤดูแล้ง น้ำโขงจะลดลงอย่างรวดเร็ว จนแห้งบางพื้นที่สามารถเดินเข้าไปฝั่ง สปป.ลาวได้ ส่งผลกระทบต่อการทำประมง และทำการเกษตรริมฝั่งแม่น้ำ

ทั้งนี้ กรอบความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นครอบคลุมในหลายประเด็น เช่น สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคง ภัยพิบัติ เศรษฐกิจ การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น ประเด็นวาระต่าง ๆ ควรจะมีการหารือไตร่ตรองอย่างรอบด้านจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประสานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในประเด็นที่มักนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ความมั่นคงกับเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการหาทางออกที่เป็นข้อเสนออันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน จะเห็นได้ว่าพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในด้านการค้า การลงทุนและการคมนาคม เพื่อการจัดพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการพัฒนา และการอนุรักษ์ ซึ่งต้องมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศ และระดับท้องถิ่น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในลุ่มน้ำโขง รวมถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความท้าทายในระดับพื้นที่

สำหรับปัญหาในพื้นที่ได้แก่ ปัญหาเสถียรภาพ ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย ปัญหาการลักลอบสินค้าหนีภาษี การค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องแก้ปัญหา ร่วมกันของประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเป็นจุดยุทธศาสตร์

สำคัญในด้านการค้า การลงทุนและการคมนาคม เพื่อการจัดพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการพัฒนา และการอนุรักษ์ ครอบคลุมความร่วมมือต่าง ๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามของแต่ละประเทศในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกคนในพื้นที่ และการพัฒนาในภาพรวม อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการพัฒนาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน การรับมือกับปัญหาดังกล่าวที่ผ่านมาจะพบว่าอาจยังไม่เพียงพอ ขาดการบูรณาการและประสานงานระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ตามกรอบความร่วมมือต่าง ๆ จึงจำเป็นจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตาม ซึ่งต้องพิจารณาให้รอบด้าน และอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนา

๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดนครพนม

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

บทบาทของชาติมหาอำนาจอย่างประเทศจีน มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค เพื่อเอื้อต่อการทำการค้า โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนส่งผลให้เกิดปัญหาทางเกษตรกรรม และการเปลี่ยนแปลงของร่องน้ำตามเส้นทางของแม่น้ำโขง สำหรับอนาคตควรมีการประสานความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ระดับแขวงของ สปป.ลาว ในการเฝ้าระวัง ติดตาม และร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง (แม่น้ำโขง) (The Joint Committee on Coordination of Commercial Navigation: JCCN) ซึ่งเป็นหน่วยงานความร่วมมือระหว่าง ๔ ประเทศ ได้แก่ ไทย สปป.ลาว เมียนมา และจีน โดยมีกรมเจ้าท่าเป็นเจ้าภาพในการร่วมเจรจาแก้ไขปัญหาการเดินเรือในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง

ความท้าทายในระดับพื้นที่

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสากล ซึ่งจีนเป็นประเทศต้นน้ำที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำได้ก่อนประเทศอื่น ขณะเดียวกัน การใช้ทรัพยากรน้ำควรมีการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และจะต้องไม่สร้างปัญหาให้กับประเทศปลายน้ำ ประกอบด้วย ประเทศเมียนมา สปป.ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม นอกจากนี้ การสร้างเขื่อนไซยะบุรีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณในแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อประมงชายฝั่ง และเอื้อต่อการข้ามแดนตามช่องทางธรรมชาติ และการเดินข้ามแดนตามบริเวณเกาะดอนต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ ทำให้เกิดการอพยพของประชากร และการลำเลียงขนส่งสินค้าที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติดและไม้เถื่อน เป็นต้น ซึ่งภัยคุกคามที่พบเจอในพื้นที่เป็นลักษณะของภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threats) เช่น ปัญหาชายแดนปัญหาหายาเสพติด การค้าที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

๔. สาขานโยบายกลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

การสร้างเขื่อนของจีนและ สปป.ลาว กระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโขง ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนสองฟากฝั่งที่พึ่งพาอาศัยแม่น้ำโขงในการดำรงชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ผลกระทบต่อความมั่นคงที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทหาร (Non-Military Issues) หลายประการ ตามมา เช่น ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศ (Environmental and Climate Change Security) ความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) ความมั่นคงด้านสุขภาพ (Health Security) เป็นต้น รวมทั้งจะนำไปสู่การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามแดนมายังประเทศไทย ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

บทบาทของทุนนิยมจีน ที่แผ่ขยายเข้ามายังภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตาม ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของจีนที่ใช้เศรษฐกิจงานการเมืองและการทหาร ที่ก่อให้เกิดการเพิ่ม บทบาทที่มากขึ้นอย่างรวดเร็วของนักธุรกิจจีนจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ภูมิภาคนี้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้น หากรัฐในกลุ่มน้ำโขงไม่มีมาตรการหรือนโยบายที่จะรองรับ ปรากฏการณ์นี้จะเป็นรูปธรรมแล้ว ก็อาจจะทำให้ทุนนิยมจีนเข้ามามีบทบาทในการควบคุม ทั้งเศรษฐกิจและการเมืองของรัฐชาติได้ รวมทั้ง จีนเข้ามามีบทบาทผ่านกรอบความร่วมมือแม่โขง - ล้านช้าง (Mekong – Lancang Cooperation: MLC) ประกอบกับยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI)

ความท้าทายในระดับพื้นที่

สำหรับประเด็นปัญหาในพื้นที่ มีดังต่อไปนี้ (๑) ประเด็นด้าน สาธารณสุข โรคติดต่อข้ามพรมแดน โดยเฉพาะโรค COVID-19 อันถือว่าเป็นปัญหาความมั่นคง ในเรื่องของระบาดวิทยา ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) และความมั่นคงด้าน สาธารณสุข (Health Security) ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและเศรษฐกิจของภูมิภาคและของโลก (๒) ยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้า ที่เชื่อได้ว่าการลักลอบและนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ที่อาจจะนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงชายแดน (Border Security) ได้ (๓) คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ (stateless people) เนื่องจากตามอาณาบริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำโขง (รวมทั้งชายแดน ไทย- สปป.ลาว ทางบก) ยังมีคนที่อยู่ในสถานภาพเป็นคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติจำนวนมาก ทั้งที่ส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่มานานหรือเกิดในพื้นที่ ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลัก ๒ ปัจจัยคือ ประการแรก จัดเป็นบุคคลที่ไร้หลักฐาน (เชิงเอกสาร) มาพิสูจน์รากเหง้าหรือเป็นบุคคลที่รัฐ

ปฏิเสธที่จะเชื่อข้อเท็จจริงที่บุคคลกล่าวอ้าง และประการที่สองคือ เป็นความไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ โดยข้อกำหนด เช่น เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาที่ไม่ได้เกิดในประเทศไทย หรือจากบิดามารดาที่ไม่มีสัญชาติไทย (คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ) ประการที่สอง เป็นบุคคลที่เกิดนอกประเทศไทยจากบิดามารดาที่อยู่ในประเทศไทย แต่ไม่มีสัญชาติไทย (คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ) และ (๔) การค้ามนุษย์ ทั้งในรูปของการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี หรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการจากแรงงานข้ามชาติ (ต่างด้าว) ที่แม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังถือว่ายังไม่หมดไป

๕. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี **ความท้าทายในระดับภูมิภาค**

จากประวัติศาสตร์ในอดีต ทำให้ประชาชนชาวไทยมักมองประเทศเพื่อนบ้านอย่างไม่เป็นมิตร แต่เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อภูมิภาคทั้ง ๒ ฝั่งเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกันและกันมากขึ้น ประกอบกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าขายในทางเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันท่ามกลางความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีความเกี่ยวข้องกับประเทศ ๖ ประเทศ ทำให้เกิดการจัดตั้งเป็นองค์กรที่ทำงานร่วมกัน และความร่วมมือแบบรัฐต่อรัฐ (Government to Government: G to G) ในการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ และปัญหาเสพติด เป็นต้น

นอกจากนี้ มีกรอบความร่วมมือคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) มีประเทศสมาชิก ๔ ประเทศ ได้แก่ ไทย เวียดนาม สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา จัดตั้งตามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน

ความท้าทายในระดับพื้นที่

ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เสื่อมโทรมลง เป็นผลมาจากการกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจ และระบบตลาดเป็นตัวกำหนดมากกว่าการบริหารจัดการจากภาครัฐ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดมุกดาหารครอบคลุม ๔ อำเภอ คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดงคำชะอี และอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย เพื่อกำหนดพื้นที่ดังกล่าวให้เอื้อต่อการให้บริการโลจิสติกส์ การนำเข้าส่งออกสินค้าที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า

ปลอดภัย และเป็นประตุการเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC)

การสร้างเขื่อนไชยะบุรี ส่งผลให้ปริมาณน้ำผันผวนไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ให้เกิดปัญหาตามมาของประชาชนริมแม่น้ำโขง ซึ่งนำไปสู่การขาดแหล่งทำกินและขาดรายได้ โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) ปัญหาของการทำเกษตรริมฝั่งโขง (๒) ปัญหาการเกิดเกาะดอนและ (๓) ปัญหาการทำประมงและการเพาะพันธุ์ปลากุ้ง เป็นต้น ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญสำหรับพื้นที่คือ เรื่องการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่กำหนดนโยบายและการพัฒนาของภาครัฐ ที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

๖. มุลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี

ความทำท่ายในระดบภูมิภาค

ประเด็นปัญหาเรื่องปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงที่ผันผวน ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต และระบบนิเวศที่เปลี่ยนไป

ความทำท่ายในระดบพื้นที่

ระดับปริมาณของแม่น้ำโขงที่ขึ้นลงไม่ปกติ หน้าแล้งน้ำท่วม หน้าฝนหรือช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม ที่ผ่านมามี แม่น้ำโขงในเขตจังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานีน้ำแห้งลง ๕ เมตร ภายใน ๑ เดือน ซึ่งส่งผลทำให้ตลิ่งพังอย่างเห็นได้ชัดเจน และอาจจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยภาพรวมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อภาคประมงและภาคเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่แม่น้ำโขงเริ่มแห้งลงเรื่อย ๆ จนทำให้ตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายนเป็นต้นมาระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลงอย่างต่อเนื่อง จนเห็นน้ำเป็นสีฟ้า หรือสีน้ำตาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม่น้ำโขงแห้งมาก จนไม่มีตะกอนความอุดมสมบูรณ์พัดพามากับน้ำ ซึ่งปกติปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นหน้าแล้งที่แม่น้ำโขงแห้งมากที่สุด ส่วนปัญหาเรื่องของน้ำขึ้นในฤดูแล้ง แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอำนาจเจริญพบเห็นชัดเจนในช่วงเดือนธันวาคมปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ผ่านมามีมวลน้ำมาในปริมาณมากและขึ้นสูง ๔-๕ เมตร ภายใน ๑๕-๒๐ วัน ส่งผลให้น้ำท่วมผลผลิตทางการเกษตรบริเวณริมแม่น้ำโขงเสียหายเป็นจำนวนมาก บางหมู่บ้านมีมูลค่าความเสียหายกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท

นอกจากนี้ การค้าชายแดนระหว่างชุมชนไทยกับชุมชนลาว มีแนวโน้มเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหากจัดการได้ดีและเหมาะสมจะเป็นพื้นที่สร้างรายได้และความสัมพันธ์ให้กับคนทั้งสองฝั่งได้เป็นอย่างดี รวมทั้งพื้นที่นิคมแม่น้ำโขงทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวเป็นนิคมทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น หากไทยและลาวมีการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างชุมชนกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างมหาศาล และเป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนทั้งสองฝั่งโขงด้วย

๗. ทอการค้า จังหวัดอำนาจเจริญ

ความท้าทายในระดับภูมิภาค

สำหรับด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ประเทศผู้ที่มีอิทธิพลในพื้นที่คือ ประเทศจีนเป็นฐานในการส่งออกไปยังประเทศไทย เวียดนาม สปป.ลาว และกัมพูชา นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสะพานข้ามแม่น้ำโขง เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการขนส่งสินค้าประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะสินค้าประเภทวัสดุการก่อสร้าง ผลผลิตทางการเกษตร สารสำหรับการถลุงแร่ เป็นต้น ซึ่งในอนาคตจีนยังคงเป็นผู้มีอิทธิพลสำหรับการค้าชายแดนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจากนโยบายของการค้าการลงทุนต่าง ๆ ของจีน

ความท้าทายในระดับพื้นที่

เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะสะพานทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและเอื้อต่อการขับเคลื่อนของระบบเศรษฐกิจในการการขนส่งสินค้าได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีโครงการสร้างสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว รวม ๘ สะพาน โดยสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๖ เชื่อมชายแดนอุบลฯ-เมืองสาละวันของสปป.ลาวเป็นสะพานล่าสุดที่เปิดให้ใช้ ขณะเดียวกัน เมื่อการขนส่งสะดวกมากขึ้น ย่อมทำให้การกระทำที่ผิดกฎหมายสามารถดำเนินการได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น การลักลอบขนยาเสพติด เป็นต้น

สำหรับในอนาคต อาจจะมีการเชื่อมต่อระบบการขนส่งโลจิสติกส์ และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจการค้าชายแดนไปยังพื้นที่ทางตอนในของประเทศเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำลายสำหรับการค้าชายแดนระหว่างประเทศ คือ เรื่องข้อกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ภาษีการส่งออก ข้อห้ามต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ทำให้เกิดการติดขัดต่อการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

๔.๑.๑.๒ ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. กองกำลังสุรนารี อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาการลักลอบลำเลียงยาเสพติดเข้าประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ตามแนวชายแดนแม่น้ำโขง เนื่องมาจากการผลิตยาเสพติดในปัจจุบันใช้สารเคมีเป็นสารตั้งต้น แทนการสกัดจากพืชเสพติด ส่งผลให้การผลิตสามารถทำได้โดยง่ายและได้ปริมาณที่มาก ประกอบกับการแก้ไขปัญหาแหล่งผลิตยาเสพติดในประเทศเพื่อนบ้านทางตอนเหนือยังไม่สามารถควบคุมได้ ส่งผลกระทบให้มียาเสพติดทะลักเข้าประเทศไทยจำนวนมากเพื่อส่งต่อไปยังประเทศปลายทาง

๒. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

การสร้างเขื่อนสร้างความเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขง ทำให้ระดับน้ำโขง ลดลงและแห้งขอดอย่างผิดปกติ กระทบต่อการทำประมงน้ำจืด การทำการเกษตร และการคมนาคมทางน้ำ รวมถึงการขนส่งสินค้าข้ามแดน ซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวไทยและชาวลาว ที่อาศัยอยู่ตามแนวแม่น้ำโขงทั้ง ๒ ฝั่งโขง ซึ่งสาเหตุเกิดจากการสร้างเขื่อนในประเทศจีน และ สปป.ลาว รวมถึงการระเบิดเกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวทำให้ การไหลของแม่น้ำโขงไม่เป็นไปตามธรรมชาติ

สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ รัฐบาลทุกประเทศตามแนวแม่น้ำโขง ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผลกระทบจากระดับน้ำที่ลดลง จะต้องมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังผ่านกระบวนการประชุมเจรจา ตลอดจนคณะกรรมการในด้านต่าง ๆ เพื่อการหาทางแก้ไขร่วมกัน

นอกจากนี้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจส่งผลทำให้มีความต้องการใช้ไฟฟ้าเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ส่งผลต่อระดับน้ำและอัตราการไหลของแม่น้ำโขงไม่เป็นไปตามฤดูกาลหรือไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ทำให้ประเทศท้ายน้ำได้รับผลกระทบจากความผันผวนของระดับน้ำ เช่น การเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และปัญหาการลดลงของจำนวนปลาในแม่น้ำโขง ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบในหลายด้าน ได้แก่ (๑) รายได้ที่ลดลงของชาวประมง (๒) ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย (๓) การเกิดสันดอนทรายตลอดแนวแม่น้ำ ทำให้การคมนาคมทางเรือเป็นไปได้ยากลำบาก และ (๔) ตะกอนในแม่น้ำโขงหายไป ทำให้น้ำในแม่น้ำโขงเปลี่ยนสีจากสีน้ำตาลเข้มกลายเป็นสีฟ้าหรือใส

๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดนครพนม

การสร้างเขื่อนในลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศจีนซึ่งตั้งอยู่ที่ต้นน้ำของแม่น้ำโขงนั้นได้ส่งผลกระทบต่อประเทศที่อยู่ปลายน้ำแม่น้ำโขง เนื่องจากการปล่อยน้ำหรือกักน้ำนั้นขึ้นอยู่กับประเทศจีน โดยการกักเก็บน้ำของเขื่อนไซยะบุรี และเขื่อนของจีน ส่งผลให้ระดับน้ำลดลงถึงแห่งขอตส่งผลกระทบต่อในหลายด้าน ได้แก่ (๑) ผลกระทบด้านอาชีพของคนในพื้นที่ทำให้ชาวประมงไม่สามารถประกอบอาชีพและขาดรายได้ ดังนั้นชาวประมงส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพด้านอื่นแทน (๒) ผลกระทบในด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำโขงที่ไม่สามารถจัดงานประเพณีบางอย่างได้ เนื่องจากระดับน้ำที่ต่ำเกินไป (๓) ผลกระทบในด้านความมั่นคงเมื่อน้ำแห้งขอด ทำให้การข้ามฝั่งเป็นไปได้ง่ายทำให้การลำเลียงหรือขนส่งยาเสพติดหรือการลักลอบเข้าประเทศไทยนั้นเป็นไปได้ง่าย ระดับที่ลดลงได้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ นรข. เช่น การลาดตระเวนทางน้ำในบางพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้เรือในการลาดตระเวนได้เนื่องจากระดับน้ำที่น้อยเกินไป และในบางพื้นที่ที่ยังสามารถใช้เรือได้แต่มีการเปลี่ยนเส้นทางเดินเรือเพื่อหลีกเลี่ยงเกาะดอนที่เกิดซึ่งอาจมีความเสี่ยงในการลำเลียงเข้าไปในเขตแดนของ สปป.ลาว เนื่องจากระดับน้ำที่เปลี่ยนไปส่งผลให้ร่องน้ำลึกมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาว ตามข้อตกลงระหว่างไทยและฝรั่งเศสที่ได้เคยกำหนดว่าเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาว นั้นจะยึดร่องน้ำลึกเป็นหลัก เป็นต้น

จากระดับที่ลดลงทำให้มีเกาะดอนเกิดขึ้นส่งกระทบในเรื่องความมั่นคงด้านเขตแดนทำให้เกิดปัญหาการแบ่งเกาะดอนและการแบ่งเขตแดน ซึ่งจากข้อตกลงฝรั่งเศส เกาะดอนที่เกิดขึ้นก่อนข้อตกลงฝรั่งเศสนั้นเป็นของ สปป.ลาว ทั้งหมดยกเว้น ๘ เกาะที่เป็นของประเทศไทย ดังนั้นจึงมีการจัดประชุมระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว ในการหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งมีการตกลงกันว่าเกาะดอนที่อยู่ใกล้กับฝั่งไทยให้เป็นของประเทศไทย แต่การตกลงในข้อนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับจาก สปป.ลาว ซึ่งยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ สปป.ลาว ได้พยายามที่จะอ้างสิทธิ์ว่าเป็นของ สปป.ลาว ส่วนเกาะดอนที่อยู่ใกล้ประเทศไทย ไทยได้มีการอ้างว่าเป็นของประเทศไทย ซึ่งยังไม่มีมีการยอมรับหรือมีข้อสรุปที่ชัดเจน แต่มีการแก้ปัญหาโดยการที่จะไม่มีการขึ้นไปบนเกาะดอนเหล่านั้นจนกว่าจะมีข้อสรุปที่ชัดเจน

๔. สาขาภูมิภาคลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

นโยบายของทุนนิยมจีนนั้นเป็นผลมาจากการใช้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของจีน โดยการใช้เศรษฐกิจนำการเมืองและการทหาร หรือในลักษณะของ Soft Power จากนโยบายดังกล่าวของจีนกลุ่มนายทุนมองว่าการสร้างเขื่อน เพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานน้ำนั้นทำได้ง่ายและลงทุนน้อย อีกทั้งได้รับการปกป้องจากรัฐ โดยเฉพาะในประเทศที่ใช้ระบอบสังคมนิยมหรือรัฐบาลมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ดังนั้นจึงทำให้เกิดการสร้างเขื่อนมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งในลุ่มน้ำโขงและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงเพื่อเพิ่มการผลิตกระแสไฟฟ้า

สำหรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตนั้นได้ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วนสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ ๑) บุคคลภายนอกประเทศ เช่น นักลงทุนภายนอก และรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ที่สนับสนุนนักลงทุนของตนเองให้ไปลงทุนนอกประเทศ และ ๒) บุคคลภายในประเทศ เช่น รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น คนในท้องถิ่น นักลงทุนในประเทศ และนักลงทุนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามแนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ ที่มีมุมมองในด้านการลงทุนว่าการลงทุนที่ดีที่สุดนั้นคือ การลงทุนที่ใช้ต้นทุนน้อยแต่ได้ผลตอบแทนมาก ซึ่งมุมมองดังกล่าวทำให้นักลงทุนมีความสนใจในการลงทุนสร้างเขื่อนเพื่อรอรับผลกำไรจากการขายกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จากเขื่อน นอกจากนี้จีนยังมีแนวความคิดว่าประเทศในลุ่มน้ำโขงและอาเซียนคือฐานทรัพยากรที่มีความสามารถในการส่งวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมของจีน รวมทั้งยังเป็นตลาดระบายสินค้าของจีนอีกด้วย

๕. ศูนย์วิจัยสังคมอนภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากนโยบายของรัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้นในด้านของการดำรงชีวิต เช่น การมีไฟฟ้าใช้ การมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แต่โครงการสร้างเขื่อน ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านไม่สามารถดำรงชีวิตแบบเดิมได้อีกต่อไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกระทบต่ออาชีพของชาวบ้านตามแนวแม่น้ำโขงทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ลำบากมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นนโยบายการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดมุกดาหาร ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ริมแม่น้ำโขงจะได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว เนื่องจากประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่เคยสามารถเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษถูกกีดกันออก ซึ่งชาวบ้านที่เคยใช้ประโยชน์จากที่ดินในการเลี้ยง วัว หรือสัตว์เลี้ยง ได้สูญเสียรายได้นับแสนบาทต่อปีนั้นไปจากการที่ไม่สามารถใช้ทรัพยากรจากที่ดินเหล่านั้นได้ ทั้งนี้ผลกระทบดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับเขตเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

การเปิดใช้เขื่อนไซยะบุรีส่งผลกระทบต่อพื้นที่ริมแม่น้ำโขงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด โดยเฉพาะช่วงที่ผ่านมาปรากฏการณ์น้ำแห้งและน้ำขึ้นอย่างผิดปกติ ซึ่งไม่เป็นไปตามฤดูกาล โดยความอุดมสมบูรณ์จากน้ำที่พัดพาตะกอนมาจากแม่โขงตอนบนนั้นไม่สามารถไหลตามน้ำมาได้เนื่องจากมีเขื่อนกักตะกอนไว้ ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ไม่ลงมายังแม่น้ำโขงตอนล่าง ส่งผลให้การปลูกพืชผักริมแม่น้ำโขงต้องมีการลงทุนซื้อปุ๋ยมาใช้ ซึ่งในอดีตไม่จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้ร้อยละ ๗๐-๘๐ ซึ่งความผันผวนของแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและรายได้ของชาวบ้าน ผลกระทบจากเขื่อนนั้นได้สร้างความสงสัยกับชาวบ้านที่ไม่รู้ว่าปลาของพวกเขาหายไปไหน ทำไมระดับน้ำขึ้นลง และทำให้ชาวบ้านไม่สามารถคาดการณ์ระดับน้ำของแม่น้ำโขงได้เหมือนในอดีต ซึ่งตัวเลขทางสถิติชี้ให้เห็นว่าก่อนมีการสร้างเขื่อนจิ้นและเขื่อนไซยะบุรี ชาวบ้านสามารถหารายได้จากการหาปลาเป็นมูลค่า ๗,๐๐๐-๘,๐๐๐ บาทต่อเดือน แต่ในปัจจุบันการหารายได้จากการหาปลาเดือนละ ๑,๐๐๐ บาทนั้นยังเป็นไปได้ยาก เป็นต้น

๖. มลนิริพืทักษัธรรมาชาติเพือชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี

สำหรับระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่มีความผันผวนนั้นส่งผลกระทบต่อหลายอาชีพ ได้แก่ ๑) อาชีพเกษตรกร หรือเกษตรกรริมโขง จากระดับน้ำที่สูงขึ้นอย่างฉับพลันทำให้พืชผลทางการเกษตรถูกน้ำท่วมได้รับความเสียหาย และ ๒) อาชีพประมง จากการผันผวนของระดับน้ำที่ไม่ได้เป็นไปตามฤดูกาล ส่งผลต่อแหล่งที่วางไข่ของสัตว์น้ำ เนื่องจากพืชน้ำที่เปรียบเสมือนที่วางไข่ของสัตว์น้ำนั้นถูกทำลายจากการผันผวนของระดับน้ำ อันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขง และแม่น้ำสาขา และการระเบิดเกาะแก่งเพื่อการเดินเรือพาณิชย์

นอกจากนี้ระดับน้ำที่ผันผวนยังส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วน ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนตามลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งผู้ที่ได้ประโยชน์มากที่สุดจากการสร้างเขื่อน คือ บริษัทก่อสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ สำหรับผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขง ได้แก่ จีน สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา รวมถึงผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในพื้นที่ตามลุ่มแม่น้ำโขง สำหรับผู้ที่เสียประโยชน์ ได้แก่ ประชาชนตามลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา ที่มีวิถีชีวิตพึ่งพาแม่น้ำโขงในการอยู่อาศัย และการทำมาหากินหรือประกอบอาชีพ ซึ่งมูลเหตุจูงใจในการทำให้เกิดผลกระทบดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการเมือง นักลงทุนที่หวังผลกำไร และรายได้ของรัฐบาล

๗. หอการค้า จังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้แทนจากหอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ ได้อธิบายถึงนโยบายของประเทศมหาอำนาจหรือประเทศจีน ที่มีนโยบายการสนับสนุนนักลงทุนจีนให้เข้าไปทำธุรกิจในประเทศต่าง ๆ โดยรัฐบาลจีนสนับสนุนในด้านระบบการเงิน ระบบภาษี และข้อกฎหมายต่าง ๆ ทำให้นักลงทุนจีนมีศักยภาพและเป็นผู้แข่งขันทางการค้าที่มีความพร้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเนื่องจากนักธุรกิจจากประเทศจีนเข้ามาทำธุรกิจและลงทุนในไทย ทำให้เศรษฐกิจไทยเกิดการขยายตัว แต่ผลกระทบต่อในเชิงลบนั้นจะส่งผลให้มีการแข่งขันที่สูงระหว่างนักธุรกิจชาวไทยกับนักธุรกิจชาวจีน เป็นต้น

สำหรับนักลงทุนชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยนั้นได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมีความเสียเปรียบในเรื่องของการผลิตสินค้าในรูปแบบเดียว เนื่องจากต้นทุนการผลิตของจีนที่ถูกกว่าทำให้สินค้าในรูปแบบเดียวกันที่ผลิตโดยจีนนั้นมีราคาขายที่ถูกกว่า ส่วนนักลงทุนชาวจีนที่เข้ามาทำธุรกิจตามแนวชายแดนนั้นมักจะทำธุรกิจในด้านของการขายส่ง ซึ่งชาวไทยรับสินค้านั้นมาขายอีกต่อหนึ่งทำให้ชาวไทยได้ราคาสินค้าต้นทุนที่มีราคาที่ถูก โดยจีนเปรียบเสมือนผู้ค้าส่งส่วนไทยเปรียบเสมือนผู้ค้าปลีก

การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ ซึ่งผลเชิงบวกนั้นสะพานได้สร้างรายได้และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการระดับท้องถิ่น เช่น ในจังหวัดมุกดาหารมีธุรกิจการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือการเป็นตัวแทนในการส่งออกและการเตรียมคลังสินค้า เพื่อรองรับสินค้าที่มาจากต่างประเทศ ส่งผลให้นักธุรกิจท้องถิ่นนั้นได้รับประโยชน์จากสะพานข้ามแม่น้ำโขง โดยเฉพาะธุรกิจที่มีการขนส่งจากต้นทางไปยังปลายทางโดยใช้สะพานข้ามแม่น้ำโขง เช่น ธุรกิจการขนส่งที่ใช้รถคอนเทนเนอร์ส่งสินค้ามาจากท่าเรือแหลมฉบังแล้วเดินทางไปยังประเทศเวียดนาม สปป.ลาว หรือ จีน ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับสามารถตรวจสอบได้จากสถิติที่เป็นตัวเลข แต่อย่างไรก็ตามผลประโยชน์เหล่านั้นไม่ได้ส่งผลต่อคนในพื้นที่ เนื่องจากการขนส่งสินค้าผ่านพื้นที่เท่านั้น

การสร้างเขื่อนได้ส่งผลกระทบหลายด้าน เช่น (๑) ด้านธุรกิจการเดินเรือ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์ปริมาณน้ำจากการปล่อยน้ำของเขื่อนได้ โดยในช่วงหน้าแล้งระดับน้ำจะมีการลดลงเป็นปกติแต่ภายหลังจากการสร้างเขื่อน ทำให้ระดับน้ำในช่วงหน้าแล้งลดลงอย่างผิดปกติ จึงเกิดการชะลอตัวของธุรกิจการเดินเรือและผู้ประกอบการกิจการเดินเรือลดจำนวนลง (๒) ด้านการประมงน้ำจืด ในช่วงแรกหลังจากการสร้างเขื่อนเสร็จนั้นจะสามารถจับปลาได้ในปริมาณมาก แต่ในปีต่อมา จำนวนปลาได้เริ่มลดน้อยลงและมีขนาดเล็กลง เนื่องจาก

ระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในปีล่าสุดนี้พื้นที่น้ำเริ่มมีตะไคร่น้ำสีเขียวเกิดขึ้น ซึ่งจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่พบว่าตะไคร่น้ำเหล่านี้อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโขงเนื่องจากตะไคร่น้ำมีปริมาณมากผิดปกติ นักสิ่งแวดล้อมได้กล่าวไว้ว่ามีปริมาณตะไคร่น้ำที่มากเกินไปจะทำให้แสงแดดไม่สามารถส่องลงไปใต้น้ำได้และทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงปริมาณออกซิเจนในน้ำ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและปลา เป็นต้น (๓) ด้านการท่องเที่ยว โดยส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งถ้าปริมาณน้ำอยู่ในระดับปกติ การท่องเที่ยวทางเรือจะสามารถเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ แต่หากปริมาณน้ำลดลงก็จะทำให้มองเห็นเกาะแก่งที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลกระทบในเชิงบวกของระดับน้ำที่มีการผันผวน ส่วนในเชิงลบระดับน้ำที่ลดลงทำให้ไม่สามารถท่องเที่ยวทางเรือได้ แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวยังสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของการท่องเที่ยวให้เข้าสถานการณ์ได้

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของเทคโนโลยี ดังนั้นนักธุรกิจต้องปรับตัวในการดำเนินธุรกิจไปพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาของเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อภาคการดำเนินงาน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ทำให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งการค้าขายออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อทางธุรกิจมีความสำคัญมากกว่าในอดีต ถึงแม้ว่าในอนาคตโรคโควิด-๑๙ จะหายไป แต่เทคโนโลยีจะยังคงดำเนินอยู่และพัฒนาต่อไปเพราะทุกคนต้องอาศัยเทคโนโลยีในการค้าและการลงทุนต่อไปในอนาคต

๔.๑.๑.๓ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. กองกำลังสุรนารี อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) การส่งเสริมความสัมพันธ์นำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนต้องทำทุกระดับ จนถึงผู้ปฏิบัติในพื้นที่ เช่น ตั้งแต่รัฐบาล กระทรวง จังหวัด อำเภอ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมาย คือ คนในพื้นที่ชายแดนที่เป็นตัวแปรสำคัญของภัยคุกคามดังกล่าว

(๒) หน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนสร้างโอกาสและความร่วมมือ โดยต้องมุ่งเน้นการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกัน เพราะการปฏิบัติส่วนใหญ่ได้แต่ภาพการบูรณาการ (การประชุม) แต่ผลในทางปฏิบัติยังไม่มีผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเห็นปัญหาเป็นภาพเดียว และส่งเสริมสนับสนุนตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) ประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา การสลายโครงสร้างกลุ่มกระทำผิดกฎหมายของคนในชุมชนชายแดน โดยใช้ ๓ มาตรการ คือ การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟู

(๒) การประชุมพบปะระหว่างหน่วยงานความมั่นคงในระดับพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อำเภอกับเมือง จังหวัดกับแขวง ซึ่งในห้วงที่ผ่านมามีการใช้หลายกลไก เพื่อขับเคลื่อน แต่ความต่อเนื่องไม่มีเนื่องจากงบประมาณจำกัด หากสามารถดำเนินการให้เป็นรูปแบบและมีระยะเวลาเป็นวงรอบที่ชัดเจนที่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น เนื่องจากไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เพียงลำพัง

๒. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน ร่วมกันพัฒนาแนวคิดเพื่อชวนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรน้ำ ผ่านหลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยสร้างพฤติกรรมการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและร่วมมือกันในทุกภาคส่วน ตลอดจนความร่วมมือกันของประชาชนของประเทศตามลุ่มแม่น้ำโขง

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) การสร้างความตระหนักรู้ให้ชุมชนริมน้ำโขง หรือประชาชน ให้รับทราบถึงปัญหาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ตลอดจนการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในด้าน เศรษฐกิจ ความมั่นคง การท่องเที่ยวซึ่งจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการจัดประชุมความร่วมมือกับประเทศ สปป. ลาว และกัมพูชาทุกปี ซึ่งมีการหยิบยกประเด็นความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาพูดคุยในการประชุม

(๒) จังหวัดอุบลราชธานีได้จัดประชุมคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนไทย - ลาว ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี กับแขวงจำปาสัก โดยได้นำประเด็นความร่วมมือตามลุ่มน้ำโขง ปัญหายาเสพติด การลักลอบเข้าเมือง การลักลอบตัดไม้ เป็นต้น ซึ่งการประชุมดังกล่าวได้จัดทุกปี

(๓) การร่วมมือกันแก้ปัญหาระหว่างประเทศ โดยผ่านกระบวนการประชุมหารือ เจรจาทั้งในระดับ จังหวัดและระดับประเทศ โดยให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักรู้ถึงปัญหา และวิธีการแก้ไข

๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดนครพนม

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ เช่น กองทัพ ตำรวจ ฝ่ายปกครอง เป็นต้น ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย คຸ້ມครอง และช่วยเหลือประชาชนจากภัยพิบัติต่างๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง รวมทั้งสนับสนุนกำลังทางบกในการรักษาความมั่นคงและป้องกันประเทศ

(๒) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ นรข. ได้มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายในจังหวัด เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานในจังหวัดผ่านกลไกทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมร่วมกัน การจัดกิจกรรมต่างๆ การแข่งกีฬา เป็นต้น

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านการประชุมร่วมกัน โดย นรข. ได้เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานของ สปป.ลาว ซึ่งจัดโดยกระทรวงการต่างประเทศและกรมกิจการชายแดนทหาร เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดน โดยเฉพาะการสกัดกั้นการขนส่งยาเสพติด ความร่วมมือในการแก้ปัญหาการลักลอบข้ามแดนและสินค้าผิดกฎหมาย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทั้งสองประเทศไปมาหาสู่กันอย่างมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

(๒) ความร่วมมือระหว่างจังหวัดกับแขวง โดย นรข. ได้มีความร่วมมือกับจังหวัดนครพนม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในการสร้างความร่วมมือกับแขวงคำม่วน สปป.ลาว ผ่านกลไกทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุม การแข่งกีฬา การแข่งเรือ เป็นต้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างจังหวัดนครพนมกับแขวงคำม่วน สปป.ลาว

๔. สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) รัฐบาลควรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการชายแดน รวมทั้งจะต้องอาศัยกระบวนการค้นคว้าวิจัยมาเป็นฐานรองรับการทำงานนโยบายและยุทธศาสตร์

(๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ควรดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพในเชิงบูรณาการเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในเชิงบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

มีการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านผ่านการดำเนินการภายใต้แนวคิด “ห้องเรียนข้ามพรมแดน การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม” ได้แก่

(๑) กิจกรรม “การศึกษาภาคสนามประเทศลุ่มน้ำโขง” สำหรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภูมิภาคลุ่มน้ำโขงศึกษา ซึ่งเป็นการไปเรียนรู้ภาคสนามในประเทศลุ่มน้ำโขงเป็นระยะเวลา ๑ ภาคการศึกษา ช่วงภาคฤดูร้อน)

(๒) กิจกรรม Mekong Development Field Study (MDFS) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการไปเรียนรู้ภาคสนามเกี่ยวกับการพัฒนาในประเทศลุ่มน้ำโขง โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาในประเทศนั้นๆ เป็นระยะเวลาประมาณ ๕ วัน

(๓) โครงการเยาวชนนักสื่อสารข้ามพรมแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นการนำนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของกัมพูชา ๒ แห่ง คือ ม.พระตะบอง และวิทยาลัยสุนเซนอุดรมิชัย มาทำกิจกรรมผลิตสารคดีเกี่ยวกับชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่จังหวัดสุรินทร์ร่วมกับนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของไทย ๓ แห่งคือ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ณ จังหวัดสุรินทร์ โดยการสนับสนุนของสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS

(๔) รัฐบาลและกองทัพควรเน้นการส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีที่มีต่อกันในระดับประชาชนกับประชาชน (People-to-people Contact) ให้มากที่สุด เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญและความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านต่างๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวหน้าราบรื่น

(๕) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมในลักษณะการทูตภาคประชาชนในรูปแบบต่างๆ ให้มากขึ้น

๕. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

ส่งเสริมความร่วมมือในการศึกษาวิจัยและการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษาและการวิจัยของประเทศลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการพัฒนาร่วมกันที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

เสริมสร้างความร่วมมือแบบรัฐต่อรัฐให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยร่วมมือผ่านการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาค รัฐ และประชาชน

๖. มุลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ปัจจุบันทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการปรับตัวของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงกล่าว ซึ่งนอกจากชุมชนจะปรับตัวแล้ว ชุมชนยังพยายามที่จะอนุรักษ์ดูแลแม่น้ำโขงและทรัพยากรในแม่น้ำโขง ในระดับที่ชุมชนทำได้ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็มีการศึกษาผลกระทบ และสาเหตุผลกระทบที่เกิดขึ้น และเผยแพร่สู่สาธารณะ

(๒) ส่งเสริมสนับสนุนการปรับตัวทางด้านอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง โดยมุ่งเน้นวิถีการผลิตแบบพึ่งตนเอง สร้างระบบการผลิตที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศ ยกตัวอย่างเช่น การทำประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง การเกษตรริมโขง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพื้นที่

(๓) ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการดำรงอยู่บนความซบซ้อ้นและหลากหลายของระบบนิเวศ มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันบนฐานวัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนปฏิบัติและเชื่อถือผ่านพิธีกรรมและความเชื่อของคนลุ่มน้ำโขง

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(๑) ปรับกลไกคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ให้เป็นกลไกที่ทำงานได้จริงๆ ให้ภาคประชาชนเข้าไปมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ประเทศที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง

(๒) ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน ต้องรักษาความหลากหลายของระบบนิเวศแม่น้ำโขงจากเป้าหมายการพัฒนาที่ไม่สอดคล้อง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับนานาชาติ

๗. หอการค้า จังหวัดอำนาจเจริญ

ความร่วมมือภายในประเทศ

(๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดอำนาจเจริญ โดยมุ่งเน้นการให้การสนับสนุน

ภาครัฐ รวมถึงการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อรองรับกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ผ่านการประชุมและการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเล่นกีฬา การพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เป็นต้น

(๒) ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนผ่านกลไกการประชุมสภาหอการค้าของจังหวัด ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถสร้างมูลค่า ร่วมกัน เช่น กิจกรรมการล่องเรือในจังหวัดลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เป็นต้น

ความร่วมมือระหว่างประเทศ

ความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวง หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีความร่วมมือกับจังหวัดอำนาจเจริญ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ในการสร้างความร่วมมือกับ ประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกต่างๆ ร่วมกัน เช่น การประชุม การแข่งกีฬา การแข่งเรือ เป็นต้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างจังหวัดอำนาจเจริญและแขวงสะหวันนะเขตทั้งภาครัฐและ เอกชน

๔.๑.๑.๔ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. กองกำลังสุรนารี อำเภอยุทธศาสตร์ จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ต้องใช้เทคโนโลยี และ เครื่องมือเข้ามาชดเชยกำลังพล เช่น ระบบการเฝ้าตรวจชายแดน การติดตามเป้าหมายระยะไกล และระบบการแจ้งเตือน เป็นต้น

(๒) เนื่องจากระบบการปกครองของประเทศเพื่อนบ้านเป็นแบบรวม ศูนย์การปกครอง คือ ระบบพรรค ดังนั้นการปฏิบัติในระดับพื้นที่ หากไม่มีการสั่งการจากส่วนกลาง ระดับพื้นที่จะไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหาร ควรเป็นระดับนโยบาย คือรัฐบาลเป็นส่วนนำ กระทรวงกลาโหม กองทัพบก กำลังป้องกัน ชายแดน ผู้บังคับหน่วยป้องกันชายแดนระดับพื้นที่ตามลำดับ

ทั้งนี้ ในห้วงที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการแล้วโดยแต่งตั้งชุดประสานงาน ประจำพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ซึ่งถือว่าเป็นสัญญาณที่ดี และได้รับการตอบรับจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความร่วมมือต่างๆต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ ต้องตระหนัก และมองเห็นภาพปัญหาร่วมกัน ว่าภัยคุกคามดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรง และทางอ้อมอย่างไร โดยควรเริ่มต้นจากการสร้างความรับรู้ถึงโทษภัย และผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว และพัฒนาไปเป็นการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันต่อไป

(๒) งบประมาณของแต่ละหน่วยที่เป็นเรื่องเดียวกัน ควรมีการใช้ให้เกื้อหนุนการปฏิบัติในพื้นที่

๒. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) หน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการดูแลลำน้ำโขง เช่น หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง หน่วยทหาร สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเจ้าท่า กรมโยธาธิการและผังเมือง และอื่นๆ เป็นต้น ควรมีการบูรณาการในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(๒) จัดประชุมหารือความร่วมมือ ไทย-ลาว ด้านความมั่นคง โดยเชิญหน่วยทหารทั้งสองประเทศ เข้าร่วมเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพื้นที่ และการเจรจาเพื่อแก้ไขข้อพิพาทต่างๆ

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาล ภาคเอกชน และชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงจะต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อรับมือกับความท้าทายในการบริหารจัดการน้ำ ความท้าทาย รวมไปถึงแสวงหาความร่วมมือกับพันธมิตรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันทางการเงินต่างๆ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยังประโยชน์แก่ทุกๆ คน

๓. หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.)

จังหวัดนครพนม

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) ในการปฏิบัติภารกิจลาดตระเวนทางน้ำ โดย นรข. ได้วางกำลังและเป็นจุดจอดเรือลาดตระเวน เพื่อเป็นการลดข้อจำกัดในเรื่องร่องน้ำที่เรือไม่สามารถแล่นผ่านได้ ทำให้สามารถควบคุมพื้นที่ได้ตลอดแนวลำน้ำโขง สำหรับในกรณีที่แม่น้ำโขงลดระดับ

จนไม่สามารถทำการลาดตระเวนทางเรือได้ เช่น ในพื้นที่ บ้านอุบมุง บ้านบุงชวย และบ้านบุงเซียว หน่วยจะชดเชยด้วยการลาดตระเวนด้วยเท้า การซ้อมเผ่าตรวจ บริเวณริมตลิ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ นรช. จะมีการปรับเปลี่ยนภารกิจให้เป็นไปตามสถานการณ์การลดลงของระดับแม่น้ำโขง แต่หากมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ก็จะสามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(๒) กองทัพควรมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพกำลังพล และสร้างความชำนาญด้านการข่าวเชิงพื้นที่ ร่วมกับการพัฒนาแหล่งข่าวภาคประชาชน

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ควรเข้ามาบูรณาการงานด้านการข่าวร่วมกับหน่วยงานด้านความมั่นคง

(๒) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยใช้มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งกองทัพและหน่วยงานความมั่นคงรวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้พร้อมป้องกัน และรักษาอธิปไตยของประเทศร่วมกัน

๔. สาขาภูมิภาคลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) เพื่อให้กองทัพมีประสิทธิภาพและสามารถรับมือกับความท้าทายทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ได้ กองทัพจะต้องสร้าง “ความเป็นทหารอาชีพ” ภายใต้กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยจะต้องไม่ถูกฝ่ายการเมืองลดทอนความเป็นทหาร (Demilitarization) เพื่อเป็นเครื่องมือของตน

(๒) ควรมีการอบรมกำลังพลของกองทัพทุกคนให้มี “ทักษะทางวัฒนธรรม” ในอันที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) สิ่งที่กองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จะต้องอาศัยกระบวนการค้นคว้าวิจัยมาเป็นฐานรองรับการทำงานนโยบาย ซึ่งสามารถกระทำโดยการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือนักวิจัยนอกกองทัพ

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) เน้นการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้านโดยใช้แนวคิดการบูรณาการแบบเหนือชาติ (Supranational Integration) พร้อมๆ กับลดความสำคัญของการแบ่งเส้นเขตแดนลง (Demarcation)

(๒) ควรมองว่าอาณาบริเวณชายแดนแนวแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นทั้งพรมแดนตามธรรมชาติและพรมแดนทางการเมืองนั้น มิใช่ “หลังบ้าน” หากแต่เป็น “หน้าบ้าน” ที่ต้องการการผลักดันขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างจริงจัง ในอันที่จะเปิดโอกาสให้เกิดการร่วมมืออย่างจริงจังกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักที่จะแก้ไขปัญหายาชายแดน

๕. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี **ข้อเสนอต่อกองทัพ**

(๑) รัฐบาลและกองทัพต้องแยกประเด็นเรื่องเขตแดนออกจากผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ เพื่อจำกัดปัญหาให้อยู่ในวงแคบและไม่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือ ในด้านอื่นๆ ทั้งนี้ ปัญหาเขตแดนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องแก้ไขโดยการหารือผ่านกลไกเฉพาะที่มีการจัดตั้งขึ้น

(๒) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นในทุกระดับ

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) เพิ่มบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหา กันเองมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนภาคประชาคมในพื้นที่ในการจัดกิจกรรมทางกีฬา วัฒนธรรม ประเพณี ข้ามแดน เช่น กีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ ทอดผ้าป่าสามัคคี หรืองานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น

(๒) สนับสนุนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการนำนักเรียนนักศึกษาไปทำกิจกรรมข้ามแดนร่วมกับนักเรียนนักศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน

๖. มูลนิธิทีทัศน์ธรรมชาติเพื่อชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) แนวทางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวแม่น้ำโขง ต้องให้ชุมชนทั้งสองฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย หรือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ

(๒) สนับสนุนให้หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ร่วมกับชุมชนที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานตามแนวแม่น้ำโขงตอนล่าง ทั้งนี้หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นดังกล่าว และชุมชน จะเป็นหน่วยในการเชื่อมประสานหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วย

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) ส่งเสริมสนับสนุนการปรับตัวทางด้านอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง โดยมุ่งเน้นวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเอง สร้างระบบการผลิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศ ยกตัวอย่างเช่น การทำประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง การเกษตรริมโขง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพื้นที่

(๒) ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการดำรงอยู่บนความซบซนและหลากหลายของระบบนิเวศ มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันบนฐานวัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนปฏิบัติและเชื่อถือผ่านพิธีกรรมและความเชื่อของคนลุ่มน้ำโขง

๗. หอการค้า จังหวัดอำนาจเจริญ

ข้อเสนอต่อกองทัพ

(๑) กองทัพควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหาร และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวแม่น้ำโขงในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นต้น

(๒) กองทัพควรเข้ามาเป็นสื่อกลางในการบูรณาการและเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ พร้อมทั้งเป็นหน่วยงานสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในเรื่องการค้าในพื้นที่ชายแดนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑) การเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงของจีนทางฝั่ง สปป.ลาว อาจเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของไทยเช่นกันดังนั้นหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ควรเตรียมการรับมือกับเรื่องดังกล่าว

๔.๒ ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่มย่อยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้ผลการวิจัยตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสภาวะแวดล้อม โดยจะคำนึงถึงปัจจัย ๖ ด้านด้วยกัน ได้แก่ ๑) สังคม (Social: S) ๒) เทคโนโลยี (Technology: T) ๓) สิ่งแวดล้อม (Environments: E) ๔) เศรษฐกิจ (Economics: E) ๕) การเมือง (Politics: P) และ ๖) การทหาร (Military: M) ตามแนวคิดของ STEEP-M Analysis ดังนี้

๔.๒.๑ พื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนบน

๔.๒.๑.๑ ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

๑. ปัจจัยทางสังคม (Social: S) ได้แก่ ปัญหาการระบาดของยาเสพติดตลอดแนวแม่น้ำโขงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเพื่อนบ้านทำให้การลักลอบนำเข้ายาเสพติดมีความสะดวกมากขึ้น

๒. ปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology: T) ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีโดยเฉพาะอากาศยานไร้คนขับ (Drone) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้ในการลักลอบขนย้ายยาเสพติด

๓. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic: E) ได้แก่ (๑) การชะลอตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ส่งผลต่อผู้ใช้แรงงานตามแนวแม่น้ำโขงทำให้ขาดรายได้ (๒) ผลผลิตภาคการเกษตร ภาคการประมงน้ำจืด และภาคการปศุสัตว์ ที่ลดลง ทำให้มีการเข้ามารับจ้างทำงานในเมืองมากยิ่งขึ้นจนทำให้เกิดสังคมผู้สูงอายุ

๔. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental: E) ได้แก่ (๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง (๑.๑) ส่งผลกระทบกับธุรกิจประมงและธุรกิจท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ผู้ประกอบการหรือชาวประมงน้ำจืดไม่สามารถทำประมงได้ตามฤดูกาล (๑.๒) การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีในพื้นที่ อันเนื่องมาจากการลดลงของระดับน้ำในแม่น้ำโขง เช่น ประเพณีแข่งเรือที่ไม่สามารถจัดได้ ปริมาณลูกไฟที่เกิดขึ้นในช่วงของวันออกพรรษามีปริมาณลดลง เป็นต้น (๑.๓) เกิดการลักลอบนำสิ่งผิดกฎหมายเข้ามายังประเทศไทย เช่น แรงงาน สินค้า และยาเสพติด โดยผ่านทางช่องทางทางธรรมชาติที่สามารถข้ามผ่านได้สะดวกมากขึ้น (๑.๔) ปัญหาการขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง (๒) การเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง (๒.๑) เกิดภาวะแม่น้ำโขงสีคราม ทำให้ตะกอนที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำหายไป (๒.๒) การแย่งชิงทรัพยากรทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

๕. ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง (Politic: P) ได้แก่ (๑) การเข้ามาของชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะการที่ประเทศมหาอำนาจเข้ามาลงทุนในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น รถไฟความเร็วสูงเส้นทางคุนหมิงถึงเวียงจันทน์ อาจนำมาสู่ภัยคุกคามในพื้นที่

๖. ปัจจัยทางด้านการทหาร (Military: M) ได้แก่ (๑) ปัญหาเกาะดอนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนร่องน้ำลึกลงในแม่น้ำโขง ซึ่งยังไม่มี การปักปันเขตแดนระหว่างกัน อาจส่งผลให้เกิดข้อพิพาทด้านเขตแดนได้ในอนาคต (๒) แรงงานย้ายถิ่นฐานผิดกฎหมาย เช่น การเข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานผิดกฎหมาย การลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมาย การลักลอบขนส่งสินค้าโดยผิดพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ศุลกากร โดยใช้เส้นทางธรรมชาติจากปริมาณน้ำโขงที่ลดลง (๓) โรคติดต่อ โรคระบาด โรคจากคน สัตว์และพืช โดยเฉพาะบริเวณด้านชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน

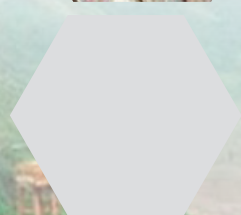
๔.๒.๑.๒ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้ (๑) การฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น การสำรวจแหล่งน้ำสำรอง การขยายพันธุ์ปลาให้เกษตรกร (๒) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาประมงกลุ่มน้ำโขง เพื่อให้ความรู้และฝึกอบรมชาวบ้านให้รักษาพันธุ์ปลา ขยายพันธุ์ปลา (๓) การติดตั้งระบบเตือนภัยและเตือนระดับน้ำ ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย เช่น Application ในมือถือ (๔) การบริหารจัดการน้ำกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งใน สปป.ลาวและจีน ทั้งภูมิภาค เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกัน (๕) สร้างความสัมพันธ์กับประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยใช้มิติด้านสังคม และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว (๖) ส่งเสริมการประสานงานระหว่างชายแดนในทุกด้าน โดยเฉพาะกลไกระดับพื้นที่ระหว่างของทั้งสองประเทศให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (๗) พัฒนาผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ให้มีความพร้อมสามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ (๘) การเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้เทคโนโลยีในพื้นที่ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังได้ และมีการเสริมสร้าง Big Data ทั้งทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เพิ่มมากขึ้น และ (๙) การจัดตั้งหมู่บ้านคู่ขนาน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมือง มีการประชุมร่วมกันระหว่างระดับผู้ว่าราชการจังหวัดกับเจ้าแขวงและในทุกๆระดับ

๔.๒.๒ พื้นที่พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญผ่านระบบออนไลน์ ในห้วงระหว่างเดือนมีนาคม – มิถุนายน ๒๕๖๓

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เอกสารวิจัย (Research Paper) เรื่อง ความเสียหายตามแนวแม่น้ำโขง :
ศึกษาผลกระทบที่เป็นที่กังวลด้านออกซิเจนเหนือ

๑๒๗

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทาย และผลกระทบด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยในบทนี้ผู้วิจัยได้สรุปผล นำเสนอผลการวิจัย และเสนอข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์แก่กองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลสรุปและการอภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผลการวิจัยนี้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งสามารถที่จะตอบคำถามวิจัยทั้ง ๔ ข้อ ได้ดังนี้

๕.๑.๑ คำถามวิจัยข้อที่ ๑ ประเด็นความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

๕.๑.๑.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มสามารถสรุปประเด็นความท้าทายความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในระดับภูมิภาคได้ ๖ ประเด็นและระดับพื้นที่ได้ ๑๘ ประเด็น ดังนี้

ระดับภูมิภาค สามารถจัดตามกรอบแนวคิดได้ ดังนี้ ๑) **ความเชื่อมโยง (Connectivity)** ได้แก่ (๑.๑) ปัญหาชายแดนติด (๑.๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๑.๓) ดำรงความต่อเนื่องของกลไกความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น

คณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไป (General Border Committee: GBC) การประชุมคณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee: HLC) และสำนักงานประสานงานแก้ไขปัญหาเสพติดชายแดน (Border Liaison Offices: BLO) เป็นต้น (๑.๔) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Subregion: GMS) มีข้อขัดข้องในเรื่องของกฎระเบียบบางประการที่ยังดำเนินการไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับกรอบความร่วมมือของคณะกรรมการแม่โขง (Mekong River Commission: MRC) ให้มีความสำคัญกับการใช้แม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่กลับไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มากนัก และพบว่าระดับน้ำของหน้าเขื่อนกับของท้ายเขื่อนนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งระดับน้ำที่ผันผวนของแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนตามแนวแม่น้ำโขง โดยเฉพาะเกษตรกรริมโขงที่ได้รับผลกระทบจากการที่พืชผลทางการเกษตรเสียหายจากระดับน้ำที่สูงขึ้นทำลายพืชผลทางการเกษตร รวมถึงความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง - แม่น้ำโขง (The Joint on Coordination of Commercial Navigation: JCCCN) สำหรับการเดินเรือในลุ่มแม่น้ำโขง และข้อตกลงเปิดเสรีระหว่างอาเซียนด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) ที่ส่งผลให้การขนส่งทางบกเจริญเติบโต และเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการ และ (๑.๕) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน และ **๒) การเคลื่อนย้าย (Mobility)** ได้แก่ การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ

ระดับพื้นที่ สามารถจัดตามกรอบแนวคิดได้ ดังนี้ **๑) ความเชื่อมโยง (Connectivity)** ได้แก่ (๑.๑) ปัญหาเสพติด (๑.๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๑.๓) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น (๑.๔) อาชญากรรมข้ามชาติ และ (๑.๕) ปัญหาด้านสาธารณสุข **๒) ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)** ได้แก่ (๒.๑) สายสัมพันธ์ความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง และ (๒.๒) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง **๓) ผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (Environment)** ได้แก่ (๓.๑) ระดับปริมาณน้ำโขงลดลง (๓.๒) ปัญหามลพิษ (๓.๓) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน (๓.๔) การดูตหาย (๓.๕) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ (๓.๖) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร และ (๓.๗) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง **๔) การเคลื่อนย้าย (Mobility)** ได้แก่ (๔.๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๔.๒) การค้ามนุษย์ และ (๔.๓) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า ประเด็นความท้าทายในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนทั้งในระดับภูมิภาคและระดับพื้นที่นั้น โดยแต่ละประเด็นของความท้าทายมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความมั่นคงทางด้านยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมให้ความสำคัญ ด้วยภูมิประเทศของไทยและ สปป.ลาว มีพรมแดนติดกันโดยมีแม่น้ำโขงไหลผ่านกลาง ทำให้เมื่อแม่น้ำโขงมีปริมาณลดน้อยลงไปจนถึงแม่น้ำโขงแห้งแล้ง ก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในเรื่องของเขตแดน/เกาะดอน ซึ่งเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายของประชาชน สินค้า และการลงทุนทั้งรูปแบบที่ผิดกฎหมายและถูกกฎหมาย รวมถึงเกิดการแย่งชิงทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่ด้วยสายสัมพันธ์อันดีงามของประชาชนชาวไทยและสปป.ลาว ทำให้เกิดการประสานกิจกรรมและความร่วมมือระดับอำเภอ-จังหวัด

๕.๑.๑.๒ พรมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มสามารถสรุปประเด็นความท้าทายความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในระดับภูมิภาคได้ ๘ ประเด็นและระดับพื้นที่ได้ ๑๕ ประเด็น ดังนี้

ระดับภูมิภาค สามารถจัดตามกรอบแนวคิดได้ ดังนี้ **๑) ความเชื่อมโยง (Connectivity)** ได้แก่ (๑.๑) ปัญหายาเสพติด (๑.๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๑.๓) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น (๑.๔) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เช่น กรอบความร่วมมือคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ให้ปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ จีนได้พยายามเข้ามามีบทบาทผ่านกรอบความร่วมมือแม่โขง - ล้านช้าง (Mekong - Lancang Cooperation: MLC) ประกอบกับยุทธศาสตร์ซอร์ริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) และความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง - แม่น้ำโขง (The Joint on Coordination of Commercial Navigation: JCCCN) จัดตั้งเพื่อช่วยแก้ปัญหาการเดินเรือในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง และ (๑.๕) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน **๒) ผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (Environment)** ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง และ **๓) การเคลื่อนย้าย (Mobility)** ได้แก่ (๓.๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ และ (๓.๒) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย

ระดับพื้นที่ สามารถจัดตามกรอบแนวคิดได้ ดังนี้ **๑) ความเชื่อมโยง (Connectivity)** ได้แก่ (๑.๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๑.๒) ปัญหา ยาเสพติด และ (๑.๓) ปัญหาด้านสาธารณสุข **๒) ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)** ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของ ชุมชนริมฝั่งโขง **๓) ผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (Environment)** ได้แก่ (๓.๑) ระดับ ปริมาณน้ำโขงลดลง (๓.๒) ปัญหาภัยแล้ง (๓.๓) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (๓.๔) การดูดยาเสพติด (๓.๕) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง และ (๓.๖) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะ เรื่องเกาะดอน และ **๔) การเคลื่อนย้าย (Mobility)** ได้แก่ (๔.๑) การค้าชายแดนและการเข้ามา ของทุนต่างชาติ (๔.๒) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิด (๔.๓) การค้ามนุษย์ (๔.๔) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย และ (๔.๕) คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ

จะเห็นได้ว่า ประเด็นความท้าทายในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่างทั้งในระดับภูมิภาคและระดับพื้นที่นั้น ประเด็นความท้าทายมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการทำผิดกฎหมายบริเวณ ชายแดน เช่น การลักลอบขนยาเสพติด การเคลื่อนย้ายสินค้า และการหลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น ประกอบกับการลดลงของปริมาณน้ำโขง ทำให้เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของการกระทำที่ผิด กฎหมายมากยิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์จากการเคลื่อน ย้ายสินค้า แรงงาน ทุนจากต่างชาติ และผลกระทบด้านต่าง ๆ เช่น ด้านระบบนิเวศ ทรัพยากร ทางธรรมชาติ การดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขงที่ปรับเปลี่ยนไป ปัญหาด้านสาธารณสุข และ คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ เป็นต้น รวมถึงกลไกความร่วมมือของกลุ่มแม่น้ำโขงช่วยผลักดันให้เกิด ความร่วมมือของประเทศต่าง ๆ กล่าวได้ว่า โอกาสและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างมีความ เชื่อมโยงซึ่งกันและกันไม่มากนัก

กล่าวโดยสรุป ประเด็นความท้าทายที่เกิดขึ้นทั้งในระดับภูมิภาคและ ระดับพื้นที่นั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลทั้งทางตรงและทาง อ้อมแล้วแต่กรณี รวมถึงประเด็นดังกล่าวอาจก่อให้เกิดโอกาสและความท้าทายทางด้าน ความมั่นคงที่เกิดจากภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งประเด็นของความท้าทายที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับโอกาสที่เกิดขึ้นทั้งจากการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิทยาลัยป้องกัน ราชอาณาจักร และวีรยุทธ ฆาณะศิรินันท์และยุดา รักไทยที่กล่าวถึง สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ผลประโยชน์ที่เกื้อกูล ที่สามารถช่วยให้ความพยายามในอันที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรม

หนึ่งบรรลุตฤตฤประสงค์หรือเป้าหมายได้ รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาความเชื่อมโยง (Connectivity) กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร รวมถึงระบบดิจิทัลที่กำลังเข้ามาเกี่ยวข้องการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขง เช่น เรื่องเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การประมง การพัฒนาการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการที่เกิดจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของมนตรี คำวัน และคู่บุญ จารุมณี และงานของธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล และคณะ ที่กล่าวถึงโอกาสเกิดขึ้นจากนโยบายของภาครัฐบาลที่เปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคอาเซียนและจีน ทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวและการลงทุน เป็นต้น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งจากธรรมชาติ และจากการสร้างเขื่อนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง หรือการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นฝีมือของมนุษย์ ส่งผลให้ความท้าทายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นในลักษณะของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non-traditional Threat) ที่ไม่ได้เกิดจากมิติทางการทหาร ซึ่งเป็นไปตามนิยามภัยคุกคาม (Threats) ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รวมถึงเป็นลักษณะของความมั่นคงของมนุษย์ที่เกิดจากปัจเจกบุคคลเพื่อป้องกันความมั่นคงของปัจเจกบุคคล ทั้งจากภัยพิบัติจากธรรมชาติ ความยากจน ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดของมนัสวี อรุณชะกะ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงและเสื่อมโทรม จากปริมาณน้ำโขงมีการผันผวนอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) รวมถึงการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง นอกจากนี้ การเติบโตของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดการเคลื่อนย้าย (Mobility) ของประชาชน สินค้า และการลงทุนของประชาชนทั้งสองฝั่งเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งอาจมีผลต่อปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กิจกรรมทางสังคมของประชาชนริมฝั่งโขง ทั้งนี้ จากสายสัมพันธ์ความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง ย่อมนำไปสู่การเชื่อมต่อประโยชน์ต่อการดำเนินการในด้านการสร้างโอกาสทางการค้า การเชื่อมต่อธุรกิจระหว่างประเทศ และเชื่อมต่อการกระทำที่ผิดกฎหมายได้ด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดภัยคุกคามด้านความมั่นคงมีความสอดคล้องกับการจัดประเภทของสภาพความมั่นคงแห่งชาติ ดังนี้ (๑) ความขัดแย้งทางสังคม การเมือง (๒) ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (๓) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงและเสื่อมโทรม (๔) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (๕) สังคมผู้สูงอายุ (๖) การเปลี่ยนแปลงสู่ความมั่นคงรูปแบบใหม่ เช่น การโจมตีทางไซเบอร์ (๗) ปัญหายาเสพติด (๘) สถานการณ์ชายแดน (๙) แรงงานต่างด้าวและการลักลอบเข้าเมือง

ตารางที่ ๕.๑ สรุปและอภิปรายผลการวิจัยประเด็นความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
ความเชื่อมโยง (Connectivity)	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) ดำรงความต่อเนื่องของกลไกความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น GBC, HLC และ BLO เป็นต้น	(๑) ภัยพิบัติเสถียร (๒) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น GMS, MRC, MLC, JCCCN เป็นต้น ยังคงพบอุปสรรคบางประการ (๓) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	(๑) ภัยพิบัติเสถียร (๒) ภัยพิบัติด้านสาธารณสุข (๓) อาชญากรรมข้ามชาติ
ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)			(๑) สายสัมพันธ์ความเป็นบ้านที่เมืองน้อง	(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง
สิ่งแวดล้อม (Environment)				(๑) ระดับปริมาณน้ำโขงลดลง (๒) ภัยพิบัติแล้ง (๓) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (๔) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน (๕) การคุกคาม (๖) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ (๗) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง
การเคลื่อนย้าย (Mobility)	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ			(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๒) การค้ามนุษย์ (๓) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย

ตารางที่ ๕.๒ สรุปและอภิปรายผลการวิจัยประเด็นความท้าทายต่อความมั่นคง
แบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ระดับภูมิภาค		ระดับพื้นที่	
	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
ความเชื่อมโยง (Connectivity)	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม (๒) การเข้ามาของเทคโนโลยี เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	(๑) ปัญหาเสพติด (๒) กลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น GMS, MRC, MLC, JCCCN เป็นต้น ยังคงพบอุปสรรคบางประการ (๓) ปัญหาจากการสร้างเขื่อน	(๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม	(๑) ปัญหาเสพติด (๒) ปัญหาด้านสาธารณสุข
ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomena)		(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง		(๑) การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม/ ประเพณี/ การท่องเที่ยว/ วัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชนริมฝั่งโขง
สิ่งแวดล้อม (Environment)				(๑) ระดับน้ำโขงลดลง (๒) ปัญหาภัยแล้ง (๓) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (๔) การดูดทราย (๕) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางธรรมชาติ/ ระบบนิเวศ/ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง (๖) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดน โดยเฉพาะเรื่องเกาะดอน
การเคลื่อนย้าย (Mobility)	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ	(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย	(๑) การค้าชายแดนและการเข้ามาของทุนต่างชาติ	(๑) การลักลอบนำเข้า-ส่งออกสินค้าผิดกฎหมาย (๒) การค้ำมนุษย์ (๓) การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย (๔) คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ

๕.๑.๒ คำถามวิจัยข้อที่ ๒ ผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

๕.๑.๒.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้ดังนี้ **๑) ผลกระทบจากระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง** ส่งผลให้ผู้คนสามารถเดินทางข้ามพรหมแดนสะดวกมากขึ้น แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลเป็นไปด้วยความยากลำบาก จึงก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ (๑) การค้าไม้เถื่อน (๒) การโจรกรรม (๓) ยาเสพติด และ (๔) การค้ามนุษย์ **๒) ภัยแล้ง** ส่งผลกระทบให้พืชผลการเกษตรได้รับความเสียหาย ซึ่งผลผลิตที่ลดน้อยลงทำให้การส่งออกผลผลิตทางการเกษตรลดน้อยลงตามไปด้วยและยังกระทบต่อธุรกิจโลจิสติกส์ ส่งผลให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องประสบปัญหาขาดสภาพคล่องในการดำเนินธุรกิจ **๓) การสร้างเขื่อนของประเทศเพื่อนบ้าน** ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบนิเวศของแม่น้ำโขง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (๑) ปลาหลงฤดู (๒) ปริมาณปลาที่มีจำนวนลดน้อยลง และ (๓) ปลาบางชนิดอาจสูญพันธุ์ ทำให้ชาวประมงไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมได้ เนื่องจากปลาที่มีจำนวนลดน้อยลง จึงทำให้ชาวประมงเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการประมงไปประกอบอาชีพอื่น **๔) เศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ** ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจตามแนวแม่น้ำโขงลดขนาดของธุรกิจลงหรือปิดกิจการ เนื่องจากผู้ประกอบการมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของธุรกิจเพื่อความอยู่รอด และเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก **๕) การปรับเปลี่ยนนโยบายการนำเข้าสินค้าของประเทศมหาอำนาจ** ส่งผลกระทบให้ขาดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้เกิดการชะลอตัวในการส่งสินค้าออกจากท่าเรือ ซึ่งการชะลอตัวนั้นส่งผลเสียต่อธุรกิจโลจิสติกส์เป็นอย่างมาก **๖) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี** ทำให้รูปแบบการค้าชายแดนเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการค้าระหว่างคู่ค้าในพื้นที่ชายแดนมีแนวโน้มลดลง เพราะรูปแบบการค้าจะเปลี่ยนไปในลักษณะของการขนส่งสินค้าเพื่อมาพักคอยเพื่อการดำเนินการไปขายต่อยังประเทศที่สาม ซึ่งกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ และอาจทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจการค้าตามแนวชายแดนในอนาคต นอกจากนี้มีการนำความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมาใช้ในทางที่ผิด โดยมีการนำอากาศยานไร้คนขับเข้ามาช่วยในการขนส่งยาเสพติดและลักลอบส่งสิ่งผิดกฎหมาย ทำให้การเข้าจับกุมการกระทำความผิดนั้นเป็นไปได้ยากลำบากเนื่องจากเจ้าหน้าที่ยังขาดเทคโนโลยีการตรวจจับโดรนและการลดภัยคุกคาม

ที่เกิดจากโคโรน ๗) **การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึก** อันเนื่องมาจากการลักลอบดูดหินกรวดและทราย ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของทิศทางการไหลในแม่น้ำโขง และการกัดเซาะตลิ่งส่งผลให้มีการสูญเสียดินแดนตามริมแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตามการดูดหินกรวดและทรายเปรียบเสมือนการขุดลอกแม่น้ำโขง ซึ่งมีส่วนช่วยให้ระดับน้ำในแม่น้ำโขงให้ไม่ตื้นเขิน ๘) **ปัญหากรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่** ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางชายแดน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากแต่ละประเทศตามแนวแม่น้ำโขงต่างก็อ้างสิทธิ์ในการครอบครอง ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถลาดตระเวนในบริเวณที่มีเกาะดอนเกิดขึ้นใหม่ได้ เพราะ การเกิดเกาะดอนขึ้นใหม่นั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึก จึงสร้างความกังวลในการล่องลำอิปไตเขตแดนของประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้อาชญากรได้ฉวยโอกาสจากความกังวลนี้ในการก่ออาชญากรรมมากยิ่งขึ้นจากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกที่กล่าวมาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังตารางที่ ๕.๒

โดยผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับเสถียร เหลืองอร่าม (๒๕๒๗) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ผลกระทบ หมายถึง ผลประโยชน์หรือผลเสียหายอันเกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรง คือ ผลที่ตามมาจากผลงาน หรือ ผลผลิต หรือ ผลประโยชน์ในระดับประถม (Primary Effects) ของแผนหรือโครงการ ผลกระทบอาจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่เกิดจากการดำเนินนโยบายตามรูปแบบของโครงการใดก็ตามจะมีผลกระทบเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น ผลกระทบของนโยบายในที่นี้ หมายถึง ผลตามมาทั้งหมดจากการดำเนินนโยบายที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต และวุฒิชัย มุระดา ที่ได้มีการนำแนวคิดของ แสง รัตนมงคล มาศ (๒๕๓๘) เพื่ออธิบายความหมายของผลกระทบ หมายถึง ผลของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๕.๑.๒.๒ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้ดังนี้ ๑) **ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง** ส่งผลกระทบต่อหลายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความมั่นคง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก จึงทำให้ปัญหาหาเสพติด

มีเพิ่มมากขึ้น รวมถึงปัญหาเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางชายแดน และ (๒) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทำให้วิถีชีวิตของประชาชนนั้นเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากระดับแม่น้ำโขงที่ลดลงนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานการเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่มากนัก เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนใช้น้ำประปาจากส่วนกลางในการทำงานการเกษตรเป็นหลัก สำหรับด้านการท่องเที่ยวสามารถใช้ความสวยงามของธรรมชาติอันเกิดจากระดับน้ำที่ลดลงของแม่น้ำโขงได้ เช่น เกาะแก่งตามธรรมชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติที่แตกต่างไปตามฤดูกาล จากนโยบายของประเทศมหาอำนาจ เช่น จีน ทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์มีการเติบโตทางเศรษฐกิจจากการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนชาวจีน เป็นต้น **๒) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน** นั้นทำให้เกิดผลกระทบ ได้แก่ (๑) เกิดความผันผวนของแม่น้ำโขง ระดับน้ำขึ้นและลงไม่เป็นไปตามฤดูกาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศตลอดตามแนวแม่น้ำโขง (๒) กระทบต่ออาชีพของประชาชนในพื้นที่ริมแม่น้ำโขง เช่น อาชีพเกษตรกรหรือเกษตรกรริมโขง และอาชีพประมง เนื่องจากการผันผวนของระดับน้ำทำให้ปลาที่มีจำนวนลดน้อยลง และระดับน้ำที่สูงขึ้นอย่างฉับพลันทำให้พืชผลทางการเกษตรถูกน้ำท่วมได้รับความเสียหาย (๓) การขาดแคลนน้ำ เนื่องมาจากระดับน้ำที่ผันผวน และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้ภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล (๔) แม่น้ำโขงเปลี่ยนสีจากสีน้ำตาลเข้มกลายเป็นสีฟ้าหรือใส เนื่องจากตะกอนในแม่น้ำโขงหายไปซึ่งแสดงให้เห็นว่าความอุดมสมบูรณ์ในแม่น้ำโขงนั้นขาดหายไปด้วยเช่นกัน **๓) นโยบายของประเทศมหาอำนาจ** ส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อประเทศไทย เนื่องจากนักธุรกิจจากประเทศจีนเข้ามาทำธุรกิจและลงทุนในไทย ทำให้เศรษฐกิจไทยเกิดการขยายตัว แต่ผลกระทบในเชิงลบนั้นจะส่งผลให้มีการแข่งขันที่สูงระหว่างนักธุรกิจชาวไทยกับนักธุรกิจชาวจีน เป็นต้น **๔) การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง** ส่งผลกระทบในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ ซึ่งผลเชิงบวกนั้นสะพานได้สร้างรายได้และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวแทนในการส่งออกและการเตรียมคลังสินค้า ในการรองรับสินค้าที่มาจากต่างประเทศ สำหรับเชิงลบนั้นได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจเดินเรือข้ามฟากซึ่งการประชาชนส่วนมากได้ใช้สะพานในการข้ามฝั่งมากกว่าทางเรือ **๕) การระเบิดเกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง** ส่งผลกระทบโดยตรงกับระบบนิเวศของแม่น้ำโขง ทำให้การไหลของแม่น้ำโขงไม่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการเดินเรือพาณิชย์ เป็นต้น จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกที่กล่าวมาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ ๕.๒

ตั้งที่ วุฒิชัย มุระดา การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) สามารถแบ่งออกได้หลายรูปแบบ เช่น ผลกระทบมิติด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพนิเวศวิทยาทางอากาศ น้ำ เสียง และทางเดิน และ ผลกระทบมิติด้านสังคม หมายถึง ผลกระทบอันส่งผลเกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน ในเรื่องพฤติกรรมทางสังคม และคุณค่าของชีวิตประชาชน เป็นต้น

ตารางที่ ๕.๓ สรุปผลการวิจัยผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง		✓
๒) ภัยแล้ง		✓
๓) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน		✓
๔) เศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ		✓
๕) การปรับเปลี่ยนนโยบายการนำเข้าสินค้าของประเทศมหาอำนาจ		✓
๖) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	✓	✓
๗) การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึก		✓
๘) ปัญหากรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะดอนที่เกิดขึ้นใหม่		✓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
๑) ระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลง	✓	✓
๒) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน		✓
๓) นโยบายของประเทศมหาอำนาจ	✓	✓
๔) การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง	✓	✓
๕) การระเบิดเกาะแก่งหินธรรมชาติตามแนวแม่น้ำโขง	✓	✓

๕.๑.๓ คำถามวิจัยข้อที่ ๓ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง

จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือเพื่อรองรับภัยคุกคามความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบ คือ ความร่วมมือภายในประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และภาคประชาสังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่

ตารางที่ ๕.๔ สรุปผลการศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือเพื่อรองรับภัยคุกคามความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความร่วมมือ	หน่วยงาน		
	ความมั่นคง	เศรษฐกิจ	ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม
ความร่วมมือภายในประเทศ	<p>(๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน ในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ผ่านการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดการอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้บังคับหน่วย เจ้าหน้าที่รัฐ และราษฎรในพื้นที่ชายแดน เป็นต้น เพื่อมุ่งเน้นการแก้ปัญหาภัยคุกคามความมั่นคง เช่น ยาเสพติด ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นต้น</p>	<p>(๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา เพื่อทำการค้นคว้าและวิจัยร่วมกัน และเอกชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป</p> <p>(๒) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการให้การสนับสนุนภาครัฐ รวมถึงการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อรองรับกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ผ่านการประชุมและการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเล่นกีฬา การพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เป็นต้น</p> <p>(๓) ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน ผ่านกลไกการประชุมสภาหอการค้าของจังหวัดลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถสร้างมูลค่าร่วมกัน</p>	<p>(๑) ความร่วมมือกับชุมชน โดยการสร้างโครงข่ายความร่วมมือระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม (Network Technology) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำ</p> <p>(๒) ความร่วมมือกับภาครัฐ ในการจัดทำและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม</p> <p>(๓) ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา เพื่อศึกษา วิจัย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษา และการวิจัยของประเทศลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการพัฒนาาร่วมกันที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น</p>

ความร่วมมือ	หน่วยงาน		
	ความมั่นคง	เศรษฐกิจ	ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาคประชาสังคม
ความร่วมมือระหว่างประเทศ	<p>(๑) ความร่วมมืออย่างเป็นทางการกับหน่วยงานทางทหารของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กรมทหารชายแดนและกองทัพอากาศรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสานการแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกัน ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการลักลอบข้ามแดนและสินค้าผิดกฎหมาย</p> <p>(๒) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของไทย เช่น กระทรวงการต่างประเทศและกรมกิจการชายแดนทหาร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดน</p> <p>(๓) ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวงร่วมกับจังหวัด ในการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุม การแข่งกีฬา การแข่งเรือ เป็นต้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างจังหวัดนครพนมกับแขวงคำม่วน สปป.ลาว</p> <p>(๔) การเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การรับประทานอาหาร การเล่นกีฬาด้วยกัน เป็นต้น</p>	<p>(๑) ความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ โดยมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงและความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) กับสมาคมด้านโลจิสติกส์ใน ๖ ประเทศ ประกอบด้วย ไทย เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน รวมถึงการจัดส่งบุคลากรเข้าร่วมการอบรมในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน</p> <p>(๒) ความร่วมมือด้านการศึกษา การเรียนรู้ วิจัย และนวัตกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความไว้วางใจและสร้างการเรียนรู้ระหว่างกันของประเทศลุ่มแม่น้ำโขงได้เป็นอย่างดี</p> <p>(๓) ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างจังหวัดและแขวง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การประชุม การแข่งกีฬา การแข่งเรือ เป็นต้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน</p>	<p>(๑) ความร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการน้ำในแม่น้ำโขง และการแก้ไขปัญหาร่วมกัน</p>

๕.๑.๔ คำถามวิจัยข้อที่ ๔ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไรบ้าง

๕.๑.๔.๑ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

กองทัพมีบทบาทสำคัญอย่างมากในประเด็นด้านการสร้างความมั่นคงในพื้นที่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขงที่ทำให้การเคลื่อนย้ายของผู้คนสามารถทำได้อย่างสะดวกมากขึ้น ทำให้ภัยคุกคามในพื้นที่ เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม และการหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นกองทัพจึงมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยคุกคาม โดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจระหว่างประเทศทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ และระหว่างประชาชนต่อประชาชน รวมทั้งขยายพื้นที่จากแต่เดิมที่กองทัพให้คำแนะนำส่วนราชการที่อำเภอชายแดน ในการร่างประเด็นหารือกับ สปป.ลาว เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจจะกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยขยายพื้นที่การให้คำแนะนำแก่ส่วนราชการในพื้นที่ตอนในร่วมด้วย

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น นโยบายของภาครัฐในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรเป็นนโยบายที่ชัดเจนและไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยเพื่อให้ผู้ปฏิบัติในพื้นที่มีความเข้าใจและสามารถขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการลดโอกาสการนำปมทางประวัติศาสตร์ระหว่างไทย-สปป.ลาว ในอดีตมากระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันในปัจจุบัน ซึ่งไทยควรจะแสวงประโยชน์ในการใช้ปัจจัยที่เกื้อกูล ได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม พัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกับ สปป.ลาว ทั้งในระดับภาครัฐต่อภาครัฐ ระดับภาคธุรกิจต่อภาคธุรกิจ และระดับภาคประชาชนต่อภาคประชาชน

๕.๑.๔.๒ พรหมแดนตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

กองทัพมีส่วนสำคัญในการเข้ามาร่วมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้นโดยผ่านโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานตามแนวชายแดนหรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามภารกิจที่กองทัพดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยให้กองทัพ

เข้ามามีส่วนในการดำเนินกิจกรรม หรือเข้ามาเป็นแรงงานในการจัดกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ กองทัพควรมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพกำลังพล และสร้างความชำนาญด้านการข่าวเชิงพื้นที่ ร่วมกับการพัฒนาแหล่งข่าวภาคประชาชน และมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ก็จะสามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งอบรม กำลังพลของกองทัพทุกนายให้มี “ทักษะทางวัฒนธรรม” ในอันที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ แนวทางการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ระหว่างไทยกับ ประเทศเพื่อนบ้านตามแนวแม่น้ำโขง ต้องให้ชุมชนทั้งสองฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย หรือด้านความมั่นคงระหว่าง ประเทศ

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น รัฐบาล ภาคเอกชน และชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจะต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อรับมือกับความท้าทาย ในการบริหารจัดการน้ำ รวมไปถึงแสวงหาความร่วมมือกับพันธมิตรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยัง ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

พร้อมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนการปรับตัวทางด้านอาชีพบนฐาน เศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง โดยมุ่งเน้นวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเอง สร้างระบบการผลิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศ ยกตัวอย่างเช่น การทำประมง การเลี้ยง ปลาในกระชัง การเกษตรริมโขง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การ จัดการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพื้นที่ และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการดำรงอยู่บนความซับซ้อนและหลากหลายของระบบนิเวศ มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันบนฐานวัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนปฏิบัติและเชื่อถือผ่านพิธีกรรมและ ความเชื่อของคนลุ่มน้ำโขง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานทั้งกองทัพ และหน่วยงานความมั่นคงอื่น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยใคร่ขอเสนอข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๒.๑.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับกองทัพ

ระยะสั้น

๑) กองทัพควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อการเฝ้าติดตาม และรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงไม่ตามแบบ/รูปแบบใหม่ ในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขง หรือพื้นที่อื่น ๆ ผ่านกลไกของ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ในลักษณะศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Joint Control and Cooperation Center) เพื่อเสริมประสิทธิภาพของการประสานงานในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงในพื้นที่กับส่วนกลางให้มีความประสานสอดคล้องซึ่งกันและกัน ตลอดจนเพื่อนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การบันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วยกล้องวงจรปิด และการตัดสัญญาณควบคุมอากาศยานไร้คนขับด้วยวิธีการ (Anti-drone) เป็นต้น มาใช้อย่างประสานสอดคล้องกัน เพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒) กองทัพสามารถเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนขีดความสามารถ และงานในการพัฒนาประเทศ โดยเข้ามามีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม และบูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลด้านความมั่นคง เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการจัดทำนโยบาย แผนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับมือกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่อื่น ๆ

๓) การพิจารณาปรับปรุงในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งจัดตั้งช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis communication) เพื่อลดข้อพิพาทในพื้นที่คลุมเครือ (Grey Zone conflicts) เช่น พื้นที่เกาะดอน การปฏิบัติการตามลำแม่น้ำโขง เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติระหว่างกัน

๔) ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กองทัพควรใช้ประโยชน์จากงานวิชาการ และงานวิจัยในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้น

ระยะยาว

๑) กองทัพควรดำรงความต่อเนื่องในการจัดทำฐานข้อมูลด้านความมั่นคงภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Joint Control and Cooperation Center) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการจัดทำนโยบาย แผนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับมือกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่อื่น ๆ

๒) กองทัพอควรดำรงความต่อเนื่องในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และใช้ทักษะทางวัฒนธรรม ในอันที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้หน่วยทหารในพื้นที่และกรมกิจการชายแดนทหาร (ชด.ทหาร) เป็นกลไกด้านความมั่นคงที่สำคัญ พร้อมกับริเริ่มการใช้ช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis communication) เพื่อลดข้อพิพาทในพื้นที่คลุมเครือ (Grey Zone conflicts) ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมข่าวด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยกรมข่าวทหาร กรมกิจการชายแดนทหาร รวมทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่สามารถเข้ามามีส่วนในเรื่องดังกล่าวได้ เพื่อรับมือกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓) กองทัพอควรบูรณาการในการแลกเปลี่ยนโครงการศึกษาวิจัยร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการบริหารจัดการ เหตุฉุกเฉินในกรณีเกิดอุทกภัยและภัยพิบัติ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๕.๒.๑.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระยะสั้น

๑) ควรมีการริเริ่มและจัดตั้งประชาคม/ ภาควิชา เพื่อการบริหารจัดการแม่น้ำโขง และแม่น้ำสาขาย่อยอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับชาติ และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นแพลตฟอร์มกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาย่อยเข้าด้วยกันที่ประกอบด้วย กรรมการในการบริหารจัดการน้ำของรัฐ ข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ รวมถึงความคืบหน้า และสถานะการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒) ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการในการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เกิดการพึ่งตนเองและปรับตัวด้านการประกอบอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน การทำประมงพื้นบ้าน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพื้นที่ เป็นต้น

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรวบรวมพันธุ์ปลา เพื่อกระจายในแหล่งน้ำภายใน พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องการหาแหล่งอาหารสำรอง และการปรับตัวด้านความมั่นคงด้านอาหารแก่ประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนขยายศักยภาพสำนักงานประมงจังหวัดที่มีอยู่เดิมให้เป็นศูนย์บูรณาการครบวงจรตั้งแต่การขยายพันธุ์ปลา การเพิ่มผลผลิตด้านการประมง ไปจนถึงการจำหน่าย เป็นต้น

๔) มีระบบการช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยา เกษตรกรชาวประมง ชุมชน ท้องถิ่น ที่ได้รับผลกระทบเฉพาะหน้าจากการพัฒนาแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ระยะยาว

๑) ไทยควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะ ความสัมพันธ์ในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วยการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่าง ประชาชนกับประชาชนมากยิ่งขึ้น และมีมิติด้านการศึกษาในลักษณะอาจารย์และลูกศิษย์

๒) ภาครัฐควรนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) เข้ามาใช้ในการขับเคลื่อน การดำเนินงานของภาครัฐ ในการเป็นกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และเป็นฐานข้อมูล ด้านการบริหารจัดการในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของ ภาครัฐที่สามารถตอบโจทย์สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และเพื่อให้ภาครัฐสามารถ ออกแบบความต้องการและโครงการให้สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด

๓) ควรมีการบูรณาการงานวิชาการ งานวิจัยไต้หวัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศของแม่น้ำโขง ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และ หน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ร่วมกัน โดยเฉพาะในประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ดังนั้นควรมีการศึกษาแม่น้ำโขงในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ และภาคอื่น ๆ ด้วย เพื่อ เตรียมความพร้อมในการรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต

๒) การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานความมั่นคงและทุกภาคส่วน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครอบคลุมมากขึ้น ควรทำการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากทุกภาคส่วน เช่นเดียวกันถึงผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้การวิจัย สามารถอธิบายผลได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๖๐). *ข่าวสารนิเทศ : การประชุมรัฐมนตรีข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ครั้งที่ ๑๐, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒*. <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/79997-การประชุมรัฐมนตรีข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง-ครั้ง.html>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๕๓). *ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ: คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC), ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒*. <http://www.mfa.go.th/main/th/issues/42463-คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง.html>
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (ม.ป.ป.). *แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ ใน โครงการเตรียมความพร้อมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาคอุตสาหกรรมการผลิต เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC), ๘ เมษายน ๒๕๖๓*. http://www.dip.go.th/Portals/0/AEC/SWOT_Analysisของอุตสาหกรรมรายสาขา.pdf
- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (๒๕๖๐). *สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทยปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒*. <http://www.dft.go.th/bts/trade-report>
- กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ. (๒๕๕๕). *ความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คองคา (MGC), ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒*. [http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/16226-ความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง—คองคา-\(-MGC-\).html](http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/16226-ความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง—คองคา-(-MGC-).html)
- กุลชลี จงเจริญ. (ม.ป.ป.). *การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อ นโยบายและแผนการศึกษา, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓*. http://edu.stou.ac.th/EDU/UploadedFile/23723_6.pdf
- กรุงเทพธุรกิจ. (๒๕๖๒). *รายงาน: หายนะครั้งประวัติศาสตร์ ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง?, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓*. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/๘๔๒๐๗๙>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๕๕). *กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค: ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี (Mekong - ROK Cooperation), ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒*. [http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/25432-ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี-\(Mekong---ROK.html](http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/245/25432-ความร่วมมือประเทศลุ่มน้ำโขงกับเกาหลี-(Mekong---ROK.html)

โครงการจับตาอาเซียน (ASEAN Watch). (๒๕๖๑). *Current Issues 03/60: อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย*, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://aseanwatch.org/2018/10/08/current-issues-0360-อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ>

คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.). (๒๕๖๒). *แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๖๐- ๒๕๖๕ ฉบับทบทวน*, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๓. http://www.dnp.go.th/info_office/Plan_3_170561.pdf

ชาวุทธิย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี. (๒๕๕๓). *แม่น้ำโขง มหานทีแห่งชีวิต. เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการ ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : จดหมายเหตุ-ประวัติศาสตร์-นิเวศวิทยา-ชาติพันธุ์*, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

ดร.เชียร กัลยาณมิตร และคณะ. (๒๕๕๘). เรื่อง “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”. โครงการประชุมสัมมนากำหนดกรอบการทำงานในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษนโยบายของรัฐบาล, มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ ที่ทำการปกครองจังหวัดหนองคาย.

ทวีศักดิ์ บุตรตัน. (๒๕๖๓, พฤษภาคม, ๑๕-๒๑). *ศึกแม่น้ำโขง (จบ). หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒๐๗๔ หน้า ๔๒.

ไทยโพสต์. (๒๕๖๒). *สถานการณ์ลุ่มน้ำโขง ๒, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓*. <https://www.thaipost.net/main/detail/49391>

ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล และคณะ. (๒๕๖๒). การวิเคราะห์ทัศนคติ ความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: มุกดาหาร-สะหวันนะเขต-กวังตรี. *วารสารรัชต์ภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓๐ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒, ๒๔๕-๒๕๕.

ประจวบ จันทรมั่น. (๒๕๖๒). ระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชื่อมโยงตามลำน้ำโขงไทย - ลาว กรณีศึกษาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร-สะหวัน-เซโนและนครพนม-ท่าแขก. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒), ๔๕-๖๓.

ปวีณรัตน์ แสงโทณโพธิ์. ๒๕๕๗. เรื่อง ผลกระทบของการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง: กรณีศึกษา ๔ จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร

และนครพนม). หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะ
รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (ไม่ระบุ). เรื่องที่ ๕ (เล่มที่ ๓๒) เส้นแบ่งเขตแดน
ระหว่างประเทศ: เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน, ๑๖
ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?-
book=32&chap=5&page=t32-5-infodetail04.html#:~:tex-
t=กล่าวมาแล้ว-,ข.%20ความยาวและลักษณะโดยสรุปของเส้นแบ่ง,พะเยา%20
น่าน%20อุตรดิตถ์%20และพิษณุโลก](http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=32&chap=5&page=t32-5-infodetail04.html#:~:text=กล่าวมาแล้ว-,ข.%20ความยาวและลักษณะโดยสรุปของเส้นแบ่ง,พะเยา%20น่าน%20อุตรดิตถ์%20และพิษณุโลก)

มนตรี จันทวงศ์และคณะ. (๒๕๖๒). การประชุมโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านสุข
ภาวะ บนฐานความมั่นคงทรัพยากรทางอาหารและทรัพยากรธรรมชาติ ในลุ่มน้ำโขง
และความสามารถในการปรับตัวจากปัจจัยเสี่ยงด้านภัยพิบัติ, วันพฤหัสบดีที่ ๑๒
ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ ห้องประชุม บ้าน มิ่งคศิลา. กรุงเทพฯ

มนตรี จันทวงศ์และคณะ. (๒๕๖๒). การประชุมการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลง
สภาพนิเวศในลุ่มแม่น้ำโขง, วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ ห้องประชุม บ้านม
ิ่งคศิลา. กรุงเทพฯ

มนตรี คำวันและคู่บุญ จารุมณี. (๒๕๖๐). โอกาสและความท้าทายของการพัฒนานครพนมเป็น
เมืองท่องเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำโขง.วารสารการเมืองการปกครอง, ปี ที่ 7 ฉบับที่ 3 ประจำ
เดือนกันยายน-ธันวาคม 2560.

มนัสวี อรุณะกะ. (ม.ป.ป.). การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก หน่วยที่ ๓ ความมั่นคงของมนุษย์
มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒. [https://www.stou.ac.th/
Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-3.pdf](https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-3.pdf)

รัฐกร จินตนิติ. (๒๕๖๐). เรื่อง การศึกษาผลกระทบทางสังคมของท่าเรือแหลมฉบังที่มีต่อ
ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวอุดม. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. [http://www๒.gspa.buu.ac.th/li-
brary/is/mpa๕๘/๕๘๙๓๐๒๗๖.pdf](http://www๒.gspa.buu.ac.th/library/is/mpa๕๘/๕๘๙๓๐๒๗๖.pdf)

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). บทเรียนที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.
[http://www.thaindc.org/images/column_1318985720/Less0n%201%20
strategy%20Over%20All.pdf](http://www.thaindc.org/images/column_1318985720/Less0n%201%20strategy%20Over%20All.pdf)

- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). บทเรียนที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.
http://www.thaindc.org/images/column_1318985720/Less0n%201%20strategy%20Over%20All.pdf
- วีรวัธ มาชะศิริานนท์ และยุดา รักไทย. (ม.ป.ป.). รักไทยเทคนิคการแสวงหาโอกาส, ๘ เมษายน ๒๕๖๓. <http://www.expnetbooks.com/download/opportunity.pdf>
- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). คู่มือใช้ เป็นแนวทางในการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. http://www.thaindc.org/images/sub_1317847833/009%20Strategy%20Process.pdf
- ศูนย์ป้องกันวิกฤติน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ. (ไม่ระบุ). การดำเนินการด้านการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ลุ่มน้ำโขงในโครงการพัฒนาระบบคลังข้อมูล ๒๕ ลุ่มน้ำและแบบจำลองน้ำท่วมน้ำแล้ง, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://mekhala.dwr.go.th/download/basin/02-kong.pdf>
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๔). คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ, หน้า ๒๗-๓๐. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
- ศิริพานัน ทักกิจ. ๒๕๕๕. ปัจจัยภายนอก (STEEP) ที่มีผลกระทบต่อกรุงเทพมหานครเมืองท่องเที่ยว. ปรินญาณิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนานาชาติแอสแตมฟอร์ด. กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๙). เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง คู่มือการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. กรุงเทพฯ: กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๖๐). การขนส่งในแม่น้ำโขงตอนล่าง”, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/lowerkong/lowerkong.html>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (๒๕๖๒). คำแถลงนโยบายของคณะนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/lowerkong/lowerkong.html>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๐). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ* (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20\(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20-20๒๕๖๔\).pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20-20๒๕๖๔).pdf)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ไม่ระบุ). *ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง*, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/ด้านความมั่นคง/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๑) *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ* (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔), ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://www.nsc.go.th/wpcontent/uploads/2018/10/แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ-พ.ศ.-๒๕๖๑-๒๕๖๔.pdf>

สุชาติ อุดมโสภกิจ. (ม.ป.ป.). *ความท้าทายที่โลกและเมืองไทยต้องเผชิญ*, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๓. http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/TN211B_p44-48.pdf

สมาคมไทย-ลาวเพื่อมิตรภาพ. (๒๕๕๕). *ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ความสัมพันธ์ไทย - ลาว ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕*, ๘ เมษายน ๒๕๖๓. <http://www.mfa.go.th/thailaos/th-organize/369/.html>

สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (๒๕๕๑). *คู่มือการปฏิบัติงานสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด: OSM*, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๓. http://km.moi.go.th/E_Library/File_Books/EB0206.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๒). *นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๔*, ๑๘ กุมภาพันธ์. <http://www.nsc.go.th/Download๑/policy๕๘.pdf>

สุนันทา สุวรรณโณดม และศิริวรรณ ศิริบุญ. ๒๕๓๕. *เรื่อง โครงสร้างทางประชากรและสังคมกับความเป็นอุตสาหกรรมและความเป็นเกษตรกรรม: ศึกษากรณีชุมชนบางกระเจ้า อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ, สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.*

แสงจันทร์ มาน้อย. (๒๕๕๘). *โอกาสและความท้าทายของประเทศไทยต่อพลวัตจีนในระเบียบเศรษฐกิจอนุภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS)*. *สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๐๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘, ๑-๓๐.

แสงจันทร์ มาน้อย. (๒๕๕๘). โอกาสและความท้าทายของประเทศไทยต่อพลวัตจีนในระยะเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS), ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RJknvur92xYJ:e-library.itd.or.th/viewer/14449905/download+&cd=2&hl=th&ct=clnk&gl=th>

เอี้ยอย่าง ต่งเซ่ง. ๒๕๔๗. เรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. หลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ASEAN Watch. (๒๕๖๐). อนุภูมิภาคแม่น้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย. *จตุสาร ASEAN Watch จับตาอาเซียน*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๐.

Huynh Thien Nhon. (๒๕๖๐). *เวียดนามกับความร่วมมือของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง*. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๘, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ.

ภาพพจน์

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

(In-Depth Interview Protocol)

เรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

คำชี้แจง

๑. จุดประสงค์ของการสัมภาษณ์นี้คือ เพื่อศึกษาความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์นี้

๒. ในการตอบแบบสัมภาษณ์นี้ผู้ตอบไม่ต้องเขียนชื่อลงในแบบสัมภาษณ์ และกรุณาตอบตามความเป็นจริงให้มากที่สุด เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่เชื่อถือได้และมีประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาหน่วยงานต่อไป

๓. แบบสัมภาษณ์นี้มีเนื้อหาจำนวนทั้งสิ้น ๕ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนองค์กร

ส่วนที่ ๒ ความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงฯ

ส่วนที่ ๓ ผลกระทบจากความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวก และเชิงลบ

ส่วนที่ ๔ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงฯ

ส่วนที่ ๕ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงฯ

๔. ขั้นตอนในการสัมภาษณ์

- กล่าวทักทายสวัสดีผู้ให้สัมภาษณ์และอธิบายเกี่ยวกับงานวิจัยให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบ
- ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และประโยชน์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะได้รับ
- ชี้แจงเรื่องการเก็บรักษาความลับของข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล
- ขออนุญาตบันทึกเสียง เพื่อความสะดวกและความสมบูรณ์ในการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล
- กำหนดระยะเวลาการให้สัมภาษณ์ประมาณ ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง
- กล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และขอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์มาสรุปในภาพรวมและเขียนรายงานการวิจัย โดยไม่มีการอ้างชื่อของท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถที่จะไม่ตอบคำถามใดๆ ที่ทำให้ท่านไม่สะดวกใจ และขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะไม่มีผลใดๆ ต่อการปฏิบัติงานของท่าน

คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับตามจรรยาบรรณของการวิจัย ข้อมูลที่ได้ถือเป็นสิทธิ์ส่วนตัวของผู้ตอบ การรายงานผลจะแสดงออกมาในลักษณะกลุ่มและผลรวมของกลุ่มเท่านั้น และขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะไม่ส่งผลเสียต่อหน่วยงานหรือตัวท่านเป็นอันเด็ดขาด คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือของทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

คณะผู้วิจัย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

โครงการวิจัย

เรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนองค์กร

ตำแหน่ง.....หน่วยงาน.....

ส่วนที่ ๒ ความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น มีประเด็นความท้าทายในระดับภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อความท้าทายในปัจจุบัน-อนาคตอย่างไรบ้าง
๒. ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น มีประเด็น/สถานการณ์ในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ที่ท่านเห็นว่าเป็นความท้าทายต่อพื้นที่ทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ
๓. ท่านคิดว่าในพื้นที่ตามแนวแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น มีประเด็น/สถานการณ์ในอนาคต ที่ท่านเห็นว่าเป็นความท้าทายต่อพื้นที่ทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ

ส่วนที่ ๓ ผลกระทบจากความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ท่านคิดว่าผลกระทบในปัจจุบันและอนาคตคืออะไร แล้วมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง
๒. ท่านคิดว่าใครคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต
๓. ท่านคิดว่าอะไรคือมูลเหตุจูงใจ และความเชื่อมโยง ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

ส่วนที่ ๔ แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. จากประเด็นความท้าทายที่ท่านเสนอมาข้างต้น ท่านมีกิจกรรมเพื่อรองรับกับความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างไร
๒. ขอให้ท่านเสนอกิจกรรมที่จะส่งเสริมความร่วมมือในระดับนานาชาติ และท่านมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ อย่างไร
๓. ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในเชิงบวก และสร้างความร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอนาคต อย่างไรบ้าง
๔. ภาคส่วนต่างๆ จะมีส่วนในการสร้างโอกาสและความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรบ้าง

ส่วนที่ ๕ แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ขอให้ท่านเสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวแม่น้ำโขง
๒. ท่านมีแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหาร และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวแม่น้ำโขง อย่างไรบ้าง
๓. ขอให้ท่านเสนอแนะแนวทางในการบูรณาการการทำงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงตามแนวแม่น้ำโขง ว่าควรมีแนวทางอย่างไรบ้าง

คำถามในการสนทนากลุ่ม
(Focus Group)

เรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

คำชี้แจง

๑. จุดประสงค์ของการสัมภาษณ์นี้คือ เพื่อศึกษาความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม และเพื่อศึกษาผลกระทบจากความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. ขั้นตอนในการสนทนากลุ่ม

- ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำตนเอง และทีมงาน
- อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการจัดสนทนากลุ่ม
- เริ่มถามคำถามในแนวการสนทนาที่จัดเตรียมมา

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์มาสรุปในภาพรวมและเขียนรายงานการวิจัย โดยไม่มีการอ้างชื่อของท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถที่จะไม่ตอบคำถามใดๆ ที่ทำให้ท่านไม่สะดวกใจ และขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะไม่มีผลใดๆ ต่อการปฏิบัติงานของท่าน

คำตอบที่ได้จากการสนทนากลุ่มในครั้งนี้จะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับตามจรรยาบรรณของการวิจัย ข้อมูลที่ได้ถือเป็นสิทธิ์ส่วนตัวของผู้ตอบ การรายงานผลจะแสดงออกมาในลักษณะกลุ่มและผลรวมของกลุ่มเท่านั้น และขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะไม่ส่งผลเสียต่อหน่วยงานหรือตัวท่านเป็นอันเด็ดขาด คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือของทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

คณะผู้วิจัย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

โทร. ๐๒ ๒๗๕ ๕๗๑๖ E-Mail: rsdssc๒๕๕๙@gmail.com

คำถามในการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

โครงการวิจัย

เรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

คำนิยาม

ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) หมายถึง การให้ความสำคัญครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ไม่เฉพาะความมั่นคงของรัฐ (State Security) แต่หมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับ (๑) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ปลอดภัยจากความหวาดกลัว และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น (๒) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) ที่เกี่ยวเนื่องกันจนเกิดขึ้นของกลุ่มประชาสังคม (๓) ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security) คือ การมีอำนาจอธิปไตย และมีขีดความสามารถที่พร้อมเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (๔) ความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และ (๕) ความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security)

ความท้าทายต่อความมั่นคง หมายถึง ปัจจัยทั้งทางตรง หรือทางอ้อมที่อาจส่งผลกระทบจากด้านความมั่นคงทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ (Connectivity) ผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม (Environment) ปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ (Phenomena) รวมทั้งการเคลื่อนย้าย (Mobility) ของประชาชน หรือเทคโนโลยี เป็นต้น

คำถามในการสนทนากลุ่ม เรื่อง “ความท้าทายตามแนวแม่น้ำโขง : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

๑. ท่านคิดว่า ความท้าทายต่อความมั่นคงแบบองค์รวม ตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประเด็นใดบ้าง
๒. ท่านคิดว่า แนวทางในการสร้างโอกาสและความร่วมมือต่อความมั่นคงแบบองค์รวมตามแนวแม่น้ำโขงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวทางอย่างไรบ้าง

ขอแสดงความนับถือ

คณะผู้วิจัย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

โทร. ๐๒ ๒๗๕ ๕๗๑๖ E-Mail: rsdssc๒๕๕๗@gmail.com

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๒๒ ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. / โทรสาร. ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๖ เว็บไซต์ www.sscthailand.org